

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง “เส้นทางท่องเที่ยวชา” การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย
“Tea Tourism Route” The Creative Tourism Developing in Chiang Rai Province

ได้รับการจัดสรรงบประมาณวิจัย ประจำปี 2558

จำนวน 50,000 บาท

หัวหน้าโครงการ อาจารย์ ดร.ปานแพร เขาวนประยูร

งานวิจัยเสร็จสิ้นสมบูรณ์

...../...../.....

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง “เส้นทางท่องเที่ยวชา” การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัด เชียงราย (“Tea Tourism Route” The Creative Tourism Developing in Chiang Rai Province) ได้ สำเร็จลุล่วง โดยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ประจำปีงบประมาณ 2558 ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวทุก ท่าน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ตัวแทนชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่สละเวลาในการให้ ข้อมูล ขอขอบคุณคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ หน่วยงานต้นสังกัดของผู้วิจัยที่ช่วย ส่งเสริมและพัฒนาสำนักวิจัยรุ่นใหม่

ปานแพร เซาว์นประยูร

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้	
B : 3624 74	เลขเรียกหนังสือ
I :	
- 9 พ.ย. 2563	
วันที่	

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	(ก)
สารบัญตาราง	(ค)
สารบัญภาพ	(ง)
บทคัดย่อ	(ฉ)
Abstract	(ฉ)
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	2
ขอบเขตของโครงการวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	6
บริบทการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย	6
ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดเชียงราย	6
บริบทการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย	8
สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย	9
นโยบายการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย	11
ชาในบริบทการท่องเที่ยว	15
นโยบายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาของจังหวัดเชียงราย	16
สถานการณ์การปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย	17
แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	22
แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	33
แนวคิดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว	40
แนวคิดผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (5A)	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
แนวคิดการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว	47
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	49
กรอบแนวคิดการวิจัย	55
บทที่ 3 วิธีดำเนินโครงการ	56
สถานที่ดำเนินการวิจัย	56
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	56
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	58
การวิเคราะห์ข้อมูล	59
ระยะเวลาทำการวิจัย และแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย	59
บทที่ 4 ผลการวิจัย	61
ผลการสำรวจแหล่งปลุกชาในบริบทการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย	61
ผลการประเมินศักยภาพแหล่งปลุกชาเพื่อการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย	87
การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงรายโดยใช้พืชเศรษฐกิจชา	102
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	113
สรุปการผลวิจัย	113
อภิปรายผล	115
ข้อเสนอแนะ	118
บรรณานุกรม	120
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชาสร้างสรรค์	125
ภาคผนวก ข ประวัตินักวิจัย	130

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงสถิติข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย ปี พ.ศ. 2553 – 2555	9
ตารางที่ 2 ข้อมูลการปลูกชา จังหวัดเชียงราย ปี 2552 แยกตามอำเภอ	17
ตารางที่ 3 ข้อมูลการปลูกชา และอันดับของพื้นที่ปลูกชา จังหวัดเชียงราย ปี 2552	65
ตารางที่ 4 ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์ของผู้เชี่ยวชาญ ท่านที่ 1	88
ตารางที่ 5 ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์ของผู้เชี่ยวชาญ ท่านที่ 2	92
ตารางที่ 6 ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์ของผู้เชี่ยวชาญ ท่านที่ 3	96
ตารางที่ 7 สรุปผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์	101
ตารางที่ 8 เส้นทางท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย	111

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ตัวอย่างเส้นทางท่องเที่ยว จิบชา กาแฟ ดอยช้าง ดอยวาวี ดอยแม่สลอง ดอยตุง	21
ภาพที่ 2 องค์ประกอบการท่องเที่ยว	25
ภาพที่ 3 การทำงานของระบบการท่องเที่ยวและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	25
ภาพที่ 4 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นระบบ	26
ภาพที่ 5 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	27
ภาพที่ 6 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแหล่งท่องเที่ยวหลัก	31
ภาพที่ 7 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เกษตรและแหล่งเกษตร	31
ภาพที่ 8 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในโครงข่ายการท่องเที่ยว	32
ภาพที่ 9 ลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	37
ภาพที่ 10 เส้นทางชาในอดีต	62
ภาพที่ 11 สวนชาที่คาเมรอนไฮแลนด์ (Cameron Highland) ประเทศมาเลเซีย	63
ภาพที่ 12 ที่พักरणรับนักท่องเที่ยวที่มีสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคม (British Colonial Style) ที่คาเมรอนไฮแลนด์	63
ภาพที่ 13 แผนที่จังหวัดเชียงรายและพื้นที่ที่นิยมปลูกชาในจังหวัดเชียงราย	64
ภาพที่ 14 ชาพันธุ์อัสสัม	66
ภาพที่ 15 ชาพันธุ์อุหลงก้านอ่อน	66
ภาพที่ 16 แผนที่จุดบริการนักท่องเที่ยวภายใน สิ่งปาร์ค เชียงราย	69
ภาพที่ 17 บริการให้เช่าจักรยานสำหรับนักท่องเที่ยว	70
ภาพที่ 18 บริการรถรางฟาร์มทัวร์	70
ภาพที่ 19 กิจกรรม Adventure ภายในแหล่งท่องเที่ยว	70
ภาพที่ 20 ยำทูน่าสด	71
ภาพที่ 21 ร้านอาหารภูภิรมย์	71
ภาพที่ 22 ไร่ชาในบริเวณไร่บุญรอด	71
ภาพที่ 23 ผลิตภัณฑ์ชาประเภทต่างๆ จากไร่บุญรอด	71
ภาพที่ 24 โรงงานผลิตชาและสภาพแวดล้อมโดยรอบ	72
ภาพที่ 25 บรรยากาศไร่ชาดอยวาวี	74
ภาพที่ 26 ไปสเตอร์ประชาสัมพันธงาน ชิมชาวาวี รสดีกาแฟดอยช้าง	74
ภาพที่ 27 บรรยากาศร้านไร่ชาดอยช้างและไร่ปลูกชาแบบอินทรีย์บริสุทธิ์ 100%	76
ภาพที่ 28 ผลิตภัณฑ์จาไร่ชาดอยช้าง	76

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า	
ภาพที่ 29	ประเภทของชาที่ให้ไร่ชาดอยช้างได้ผลิตขาย โดยเน้นเรื่องออแกนิก 100%	76
ภาพที่ 30	พิพิธภัณฑ์หม้อชา ที่จัดแสดงหม้อชงชาและแก้วชาในหลายๆรูปแบบ	77
ภาพที่ 31	ร้านอาหารจีนที่ได้นำชาจากไร่ดอยช้างไปบริการแก่ลูกค้า	78
ภาพที่ 32	บรรยากาศของไร่ชาดอยช้าง	78
ภาพที่ 33	ผลิตภัณฑ์ชาที่แปรรูปเป็นอาหารของไร่ชาดอยช้าง	79
ภาพที่ 34	ประเภทของชาที่ทางไร่ชาวังพุดตาลได้ผลิตเพื่อขาย	80
ภาพที่ 35	บรรยากาศของไร่ชาวังพุดตาล	80
ภาพที่ 36	ร้านอาหารวังพุดตาล	81
ภาพที่ 37	วังพุดตาล บูติก รีสอร์ท ที่ให้บริการห้องพักแก่นักท่องเที่ยว	81
ภาพที่ 38	บรรยากาศของไร่ชาหงษ์ผู้และร้านขายชาหงษ์ผู้บนดอยแม่สลอง	82
ภาพที่ 39	หงษ์ผู้แม่สลอง หรือ หงษ์ผู้ บูติก รีสอร์ท	83
ภาพที่ 40	บรรยากาศไร่ชา 101	84
ภาพที่ 41	บรรยากาศในไร่ชาแม่ผิง	85
ภาพที่ 42	ผลิตภัณฑ์ชาจากไร่สวนชาแม่ผิง ภายใต้ชื่อ สุวิรุห์ ชาไทย	85
ภาพที่ 43	สวนชาห้วยसानพลับพลา	86
ภาพที่ 44	อ่างเก็บน้ำห้วยसान	86
ภาพที่ 45	เส้นทาง “จิบชา กาแฟ ดอยช้าง ดอยวาวี ดอยแม่สลอง ดอยตุง”	104
ภาพที่ 46	เส้นทาง “จิบชาเรียนรู้วัฒนธรรม ท่องแดนประวัติศาสตร์ อดีตกองพล 93”	106
ภาพที่ 47	เส้นทาง “ตามรอยหนังดัง ท่องไร่ชา กินอาหารออแกนิก แชะภาพประทับใจ”	108
ภาพที่ 48	เส้นทาง “วาวี-ดอยช้าง ชิมชา จิบกาแฟ ชื่อดัง”	110

“เส้นทางท่องเที่ยวชา” การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย
 “Tea Tourism Route” The Creative Tourism Developing in Chiang Rai Province

ปานแพร ชาวน์ประยูร
 Parnprae Chaoprayoon

คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่ 50290

บทคัดย่อ

“เส้นทางท่องเที่ยวชา” การพัฒนารูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสำรวจ ประเมินศักยภาพแหล่งปลูกชา และพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์ จังหวัดเชียงรายโดยใช้พืชเศรษฐกิจชา ซึ่งผลการสำรวจพื้นที่แหล่งปลูกชาในบริบทด้านการท่องเที่ยว ในจังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย (1) สิงห์ ปาร์ค เชียงราย (2) สวนชาบ้านวาวี (3) ไร่ชาดอยช้าง (4) ไร่ชาอุยฟง (5) ไร่ชาวังพุดตาล (6) ไร่ชาหงษ์ผู้ (7) ไร่ชา 101 (8) ไร่ชาแม่ผาง และ (9) สวนชาบ้านห้วยส้านพลับพลา และเมื่อทำการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่ามีแหล่งท่องเที่ยวชาที่มีระดับศักยภาพสูงสุด 2 แห่ง ได้แก่ ไร่ชา สิงห์ปาร์ค เชียงราย และไร่ชาอุยฟง และแหล่งท่องเที่ยวชาที่มีระดับศักยภาพสูง ได้แก่ ไร่ชาดอยวาวี ไร่ชาดอยช้าง ไร่ชาหงษ์ผู้ ไร่ชา 101 และ ไร่ชาวังพุดตาล ตามลำดับ และเมื่อนำมาพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย โดยใช้พืชเศรษฐกิจชา สามารถพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวได้ 4 เส้นทาง ได้แก่ (1) เส้นทาง “จิบชา กาแฟ ดอยช้าง ดอยวาวี ดอยแม่สลอง ดอยตุง” (2) เส้นทาง “จิบชาเรียนรู้วัฒนธรรม ท่องแดนประวัติศาสตร์ อดีตกองพล 93” (3) เส้นทาง “ตามรอยหนังดั่ง ท่องไร่ชา กินอาหารออร์แกนิก แชะภาพประทับใจ” และ (4) เส้นทาง “วาวี-ดอยช้าง ชิมชา จิบกาแฟ ชื่อดัง”

คำสำคัญ: เส้นทางท่องเที่ยวชา ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Abstract

“Tea Tourism Route” The Creative Tourism Developing in Chiang Rai Province. The objectives of this study were to investigate the following: survey, assess the potential of tea plantation resources and develop creative tourism route in Chiang Rai province using tea (plant economic). Finding showed that tea plantations in the context of tourism in Chiang Rai province consisted of 1) Singh

Park, Chiang Rai; 2) Baan Wawee; 3) Doi Chang; 4) Choui Fong Tea ; 5) Wang put tan ; 6) Hong Fu; 7) 101; 8 Thai Tea Suwirun; and 9) Baan Plub Pla Tea Plantation. The results of the assessment of the potential of creative tea tourism were found that there were two highest level potential tea destinations: Singh Park, Chiang Rai and Choui Fong Tea Plantation and the high level potential tea destinations were Baan Wawee, Doi Chang, Hong Fu Tea, 101 and Wang put tan Tea Plantation respectively. And when developed as a creative tourism route using tea, it can be developed into four routes: (1) tea and coffee tasting route (Doi Chang, Doi Wawee, Doi Mae Salong, and Doi Tung); (2) tea tasting, cultural learning and explore the history of the Republic of China Army's 93rd Division route; (3) Follow the hit movies , explore the tea plantation, eat organic food and impression photo shooting route; and (4) drink famous tea and coffee (Doi Wawee-Doi Chang).

Key words: Tea Tourism Route, Creative Tourism

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของประเทศในการสร้างความเจริญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม นับตั้งแต่ประเทศไทยได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบมวลชน(Mass Tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจส่วนมากของนักท่องเที่ยวได้ การท่องเที่ยวตามกระแสความนิยมของนักท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญอย่างมากในการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น ทำให้เกิดการหมุนเวียนของเงินตราต่างประเทศ อีกทั้งยังมีส่วนในการกระจายความเจริญจากการพัฒนาสาธารณูปโภคไปสู่ส่วนภูมิภาค เนื่องจากเกิดการขยายตัวในส่วน of โครงสร้างพื้นฐานแต่ในทางกลับกันการท่องเที่ยวแบบมวลชนได้นำมาซึ่งผลกระทบต่อพื้นที่การท่องเที่ยว เช่นปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม (ปัญหาทางด้านขยะ การเหยียบย่ำพื้นที่ป่า) ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ (การกระจายรายได้อย่างไม่เท่าเทียมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางด้าน การท่องเที่ยว) ปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม (ทำให้ชุมชนสูญเสียอัตลักษณ์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตในพื้นที่ของตน) เห็นได้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้นเป็นเหมือนดาบสองคมหากขาดการบริหารจัดการอย่างถูกต้อง และเหมาะสม

การท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) เป็นหนึ่งในแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวแบบมวลชน โดยที่ผ่านมามีการท่องเที่ยวทางเลือกในประเทศไทยนั้นได้มีรูปแบบที่แตกต่างกันไป อาทิเช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นต้น การท่องเที่ยวทางเลือกไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นมาได้หากขาดแนวคิดเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กล่าวคือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นเน้นประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวจากการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ สร้างความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน อันเป็นผลให้เกิดความประทับใจจําพื้นที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวไป และจะเป็นส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาวิถีชีวิตดั้งเดิมของท้องถิ่นรวมถึงเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ ได้กำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559 เพื่อใช้เป็นกรอบในการส่งเสริมการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ โดยมีแนวทางในการสร้างความยั่งยืนให้กับการท่องเที่ยวของประเทศ มุ่งสร้างและกระจายรายได้สู่สังคมและท้องถิ่น

จังหวัดเชียงราย เป็นหนึ่งในหลายๆ จังหวัดที่เป็นจังหวัดดาวรุ่งทางการท่องเที่ยว จากสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสมจึงทำให้จังหวัดเชียงรายมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เช่น พระตำหนักดอยตุงและสวนแม่ฟ้าหลวง ไร่บุญรอด วัดร่องขุ่น สวนอุทยานภูชี้ฟ้าผาดั่ง ดอยวาวี ดอยแม่สลอง อนุสาวรีย์พ่อขุนเม็งรายมหาราช จากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายจึงทำให้จังหวัดเชียงรายมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องจากสถิติของกรมการท่องเที่ยว (2555) พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายมีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 2,007,591 คน ในปี พ.ศ. 2554 เป็นจำนวน 2,401,776 คนในปี พ.ศ. 2555 ซึ่งทำให้เห็นว่าการเติบโตทางการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายนั้นมีสูง

ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกชาคิดเป็น 118,101 ไร่ จัดเป็นอันดับที่ 14 ของโลก โดยจังหวัดที่ปลูกชามากเป็นอันดับหนึ่งและสอง คือ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดเชียงใหม่ (สถาบันชา, 2552) ดังนั้นชาจึงเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญที่ปลูกกระจายในพื้นที่สูงทั่วจังหวัดเชียงราย และในปัจจุบันนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศต่างนิยมที่จะไปท่องเที่ยวในสวนชา ดังนั้นการเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยวโดยใช้พืชเศรษฐกิจชาจึงมีส่วนที่จะทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “เส้นทางท่องเที่ยวชา” ซึ่งจะช่วยเพิ่มมูลค่าของพืชเศรษฐกิจชาจังหวัดเชียงราย สร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ทำให้เกิดการสร้างงานและมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจแหล่งปลูกชาในบริบททางการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงรายโดยใช้พืชเศรษฐกิจชา

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจและงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีขอบเขตงานวิจัยด้านเนื้อหาที่ต้องการสำรวจพืชเศรษฐกิจชาในจังหวัดเชียงรายในบริบททางการท่องเที่ยว รวมไปถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดเชียงราย การประเมินศักยภาพแหล่งปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย เพื่อนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง

สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมและเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยวแก่เกษตรกรผู้ปลูกชาในจังหวัดเชียงราย อีกทั้งยังเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายให้มีความยั่งยืน

ขอบเขตด้านพื้นที่

งานวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดเขตเขตงานวิจัยด้านพื้นที่ได้แก่พื้นที่ที่มีการปลูกชาในจังหวัดเชียงรายเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย 12 เดือน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. **ด้านวิชาการ** เป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีทางการท่องเที่ยวเพื่อการเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ทางการท่องเที่ยวให้กว้างและยังเป็นการนำเอาความรู้ดังกล่าวมาช่วยเกษตรกร ผู้ประกอบการชาให้สามารถนำสินค้าดังกล่าวมาเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยว
2. **ด้านนโยบาย** นโยบายในการพัฒนาจังหวัดเชียงราย กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 ต่างเน้นย้ำให้นำเอาแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาใช้ในการเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยว ดังนั้นหัวข้อวิจัยดังกล่าวจึงต้องตอบสนองกับความต้องการของภาครัฐ
3. **ด้านเศรษฐกิจ พาณิชย์** การนำเอาพืชเศรษฐกิจชามาเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยวจะช่วยส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกชามีรายได้เพิ่มเติมที่ได้จากการท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดการสร้างงาน และเกิดการกระจายรายได้ท้องถิ่นมากขึ้น
4. **ด้านสังคมและชุมชน** งานวิจัยดังกล่าวยังช่วยทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมาอย่างยาวนานในองค์ความรู้ของการปลูกชา ชงชา ตีมาชา มาใช้เพื่อทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยให้คนในชุมชนรักและหวงแหนชุมชน เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตนและช่วยในการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าว

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **เส้นทางท่องเที่ยวชา** หมายถึง การท่องเที่ยวตามเส้นทางปลูกชา ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย โดยมีการวางเส้นทางท่องเที่ยวไร่ชาควบคู่ไปกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นในเส้นทางเดียวกันเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงเกษตรในพื้นที่จังหวัดเชียงราย

2. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นแตกต่างกันด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว มุ่งเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นการสร้างคุณค่าด้านประสบการณ์การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวโดยเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เป็นการท่องเที่ยวที่เพิ่มทักษะให้กับนักท่องเที่ยวจากการที่นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว และเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว และการออกแบบรูปแบบการท่องเที่ยว

3. การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การประเมินถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง หรือการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง รวมถึงเพื่อประเมินความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวนั้นว่ามีเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ โดยในการวิจัยครั้งนี้ประเมินจากองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ศักยภาพด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว และศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

โครงการศึกษา“เส้นทางท่องเที่ยวชา” การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัด เชียงราย มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อสำรวจแหล่งปลูกชาในบริบททางการท่องเที่ยวจังหวัด เชียงราย และเพื่อประเมินศักยภาพแหล่งปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัด เชียงราย รวมทั้งเพื่อ พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัด เชียงรายโดยใช้พีชเศรษฐกิจฯ โดยในการศึกษาครั้งนี้ได้มี การทบทวนทฤษฎี แนวคิด และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. บริบทการท่องเที่ยวจังหวัด เชียงราย
  - 1.1 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัด เชียงราย
  - 1.2 บริบทการท่องเที่ยวจังหวัด เชียงราย
  - 1.3 สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัด เชียงราย
  - 1.4 นโยบายการท่องเที่ยวจังหวัด เชียงราย
2. ชาในบริบทการท่องเที่ยว
  - 2.1 นโยบายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาของจังหวัด เชียงราย
  - 2.2 ชาและพื้นที่ปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยว
  - 2.3 สถานการณ์การปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัด เชียงราย
3. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
4. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
5. แนวคิดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว
6. แนวคิดผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (5A)
7. แนวคิดการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว
8. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. บริบทการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย

1.1 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดเชียงราย

1.1.1 ที่ตั้ง

จังหวัดเชียงรายตั้งอยู่เหนือสุดของประเทศไทย อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 19 องศาเหนือ ถึง 20 องศา 30 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 99 องศา 15 ลิปดา ถึง 100 องศา 45 ลิปดาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ 829 กิโลเมตร

1.1.2 อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ (พม่า) และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ลาว)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ลาว)

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดพะเยาและลำปาง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ (พม่า) และจังหวัดเชียงใหม่

แนวเขตชายแดนติดต่อกับประเทศพม่า ด้านอำเภอแม่จัน แม่สาย แม่ฟ้าหลวง และเชียงแสน รวม 130 กิโลเมตร แยกเป็นแนวภูเขา 100 กิโลเมตร แนวแม่น้ำสาย 10 กิโลเมตร และแนวแม่น้ำรวก 20 กิโลเมตร แนวเขตชายแดนติดต่อกับลาว ด้านอำเภอเชียงแสน เชียงของ เวียงแก่น และอำเภอเทิง มีระยะทาง 184 กิโลเมตร โดยเป็นแนวแม่น้ำโขง 90 กิโลเมตร และแนวภูเขา 94 กิโลเมตร

1.1.3 สภาพภูมิประเทศ

เชียงรายมีภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูงในทวีปตอนเหนือของประเทศ (North Continental Highland) มีพื้นราบสูงเป็นหย่อมๆ ในเขตอำเภอแม่สรวย อำเภอเวียงป่าเป้า และอำเภอเชียงของ บริเวณเทือกเขาจะมีความสูงประมาณ 1,500-2,000 เมตร จากระดับน้ำทะเล บริเวณส่วนที่ราบตามลุ่มแม่น้ำสำคัญในตอนกลางของพื้นที่ ได้แก่ อำเภอพาน อำเภอเมือง อำเภอแม่จัน อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ มีความสูงประมาณ 410-580 เมตร จากระดับน้ำทะเล

1.1.4 หน่วยการปกครอง

จังหวัดเชียงรายแบ่งหน่วยปกครองออกเป็น

- 1) ส่วนราชการสังกัดส่วนภูมิภาค 42 หน่วยงาน
- 2) ส่วนราชการสังกัดส่วนกลาง 73 หน่วยงาน

3) ส่วนราชการสังกัดส่วนท้องถิ่น ได้แก่

- เทศบาลนคร 1 แห่ง
- เทศบาลตำบล 54 แห่ง
- องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง
- องค์การบริหารส่วนตำบล 88 แห่ง

4) อำเภอ 18 อำเภอ 124 ตำบล 1,751 หมู่บ้าน

(ที่มา: กลุ่มงานอำนวยการ สำนักงานจังหวัดเชียงราย / ท้องถิ่นจังหวัด / ที่ทำการปกครองจังหวัด)

1.1.5 ประชากร

ประชากร ณ เดือนธันวาคม 2554 รวมทั้งสิ้น 1,198,218 คน เป็นชาย 589,890 คน หญิง 608,328 คน สำหรับอำเภอที่มีประชากรมากที่สุด คือ อำเภอเมืองเชียงราย รองลงมาคืออำเภอพาน, อำเภอแม่สรวย และอำเภอเทิง อำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุด คือ อำเภอป่าแดด (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดเชียงราย, 2555)

1.1.6 สภาพเศรษฐกิจ

ในปี 2552 จังหวัดเชียงราย มีผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) 66,253 ล้านบาท ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 54,977 บาทต่อคนต่อปี เป็นลำดับที่ 6 ของภาคเหนือและลำดับที่ 28 ของประเทศไทย รายได้หลักคือ สาขาการเกษตร 19,009 ล้านบาท (ร้อยละ 28.69) รองลงมาได้แก่ สาขาการค้าปลีกค้าส่ง จำนวน 10,619 ล้านบาท (ร้อยละ 16.03) และสาขาอุตสาหกรรม 8,535 ล้านบาท (ร้อยละ 12.88) ตามลำดับ (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดเชียงราย, 2555)

1.1.7 ด้านสังคมวัฒนธรรม

เชียงรายเป็นดินแดนเหนือสุดของประเทศ นอกจากจะมีลักษณะโดดเด่นทางธรรมชาติแล้วเชียงรายยังเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ด้วยปรากฏร่องรอยแห่งอารยธรรมที่ยังสามารถพบเห็นได้ในปัจจุบัน อาทิ เมืองโบราณเชียงแสน เวียงหนองล่อง เวียงกาหลง เวียงปางคำ ซึ่งชื่อเวียง หมายถึงเมืองเก่าที่สำคัญ คือ อาณาจักรสิงหนวัติ อันเกรียงไกรในอดีต มีกษัตริย์ปกครองถึง 46 พระองค์ ถือเป็นต้นกำเนิดแห่งแคว้นแคว้นล้านนาสืบทอดต่อกันมาหลายราชวงศ์ เช่น ราชวงศ์สิงหนวัติ (ราชวงศ์เชียงแสน) ราชวงศ์ลาวจักราช ราชวงศ์เม็งราย ราชวงศ์กาวิละ (ราชวงศ์เชื้อเจ็ดตน) เป็นต้น ซึ่งสร้างความเจริญรุ่งเรืองเป็นปึกแผ่น ทั้งทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม วรรณกรรม วัฒนธรรมประเพณีและศาสนา

1.2 บริบทการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย

จังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่ทางเหนือสุดของประเทศไทย โดยมีอาณาเขตที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ประเทศพม่าและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อีกทั้งยังเป็นจังหวัดที่มีการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาเส้นทางทางการค้าและเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง เช่นโครงการพัฒนาเส้นทาง R3A โครงการการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ ประกอบกับจังหวัดเชียงรายเป็นเมืองหน้าด่านการเข้ามาของนักท่องเที่ยวชาวจีน ที่เดินทางมาจากจีนตอนใต้ตามกระแสภาพยนตร์เรื่อง Lost in Thailand นอกจากนี้ข้อมูลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานเชียงราย เปิดเผยว่า ในช่วงไตรมาสที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน) ปี 2555 นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังจังหวัดเชียงราย มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มจากปี 2554 เฉลี่ยประมาณ 28% โดยในเดือนมิถุนายน 2555 เพียงเดือนเดียวสูงกว่าเดือนมิถุนายน 2554 ถึงประมาณ 68% จากข้อมูลดังกล่าวทำให้พบว่าจังหวัดเชียงรายเป็นเป้าหมายในการเดินทางของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงควรที่จะเร่งในการพัฒนาให้ครอบคลุมเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้แก่ท้องถิ่นและเกิดความสูญเสียต่อวัฒนธรรมน้อยที่สุด

จังหวัดเชียงรายมีสภาพภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อนขนานทั้งด้านฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก เชียงรายเป็นจุดแรกที่แม่น้ำโขงไหลเข้ามายังดินแดนของประเทศไทยคือที่สามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งตั้งอยู่ที่อำเภอเชียงแสน จึงทำให้จุดดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือ สามเหลี่ยมทองคำ (The golden triangle) ซึ่งเป็นจุดบรรจบกัน 3 ประเทศคือไทย ลาว พม่า นอกจากนี้แล้วแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงรายนั้นมีความหลากหลายซึ่งประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวประเภทความเป็นอยู่และวิถีชีวิต (way of life destinations) หรือแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community based tourism) ได้แก่ บ้านแสนใจพัฒนา อำเภอแม่ฟ้าหลวง เป็นชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าอาข่า ชุมชนบ้านฟ้าไทย อำเภอเทิง เป็นชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง ชุมชนบ้านยะฟู อำเภอเมือง เป็นชุมชนชาวเขาเผ่าลาหู่ บ้านท่าซันทอง อำเภอเชียงของ เป็นชุมชนชาวอีสานอพยพ ชุมชนบ้านห้วยขี้เหล็ก อำเภอแม่สรวย เป็นชุมชนชาวอาข่า ชุมชนบ้านจะบู่สี อำเภอแม่ฟ้าหลวง เป็นชุมชนชาวล่าหู่แดง วิถีชีวิตชุมชนแต่ละชาติพันธุ์ ล้วนแต่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง ทั้งในด้านการแต่งกาย ประเพณี อาหารการกิน หรือประกอบอาชีพ รวมถึงประเพณีของแต่ละชาติพันธุ์ในแต่ละช่วงเดือน

ดังนั้นความแตกต่างหลากหลายของชุมชนแต่ละแห่งมีจุดเด่นที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวและร่วมทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายได้ ตัวอย่างของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจของการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทความเป็นอยู่และวิถีชีวิต เช่น การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ชมวิถีชีวิตการทำงานการเก็บผลผลิตในไร่ การทำไร่ ปลูกข้าวและข้าวโพด การปลูกเมี่ยง(สวนชา) การทำเครื่องจักรสาน การปลูกสมุนไพรรักษาโรค การเก็บของป่าเพื่อเลี้ยงชีพ

การเที่ยวชมธรรมชาติ น้ำตก ป่าไม้ในพื้นที่ชุมชน การสร้างบ้านแบบดั้งเดิมจากไม้ไผ่และหญ้าคา การเรียนรู้ภูมิปัญญาต่างๆ เช่นการทำไม้กวาด สานเสื่อ เย็บผ้า การทำอาหาร ทำสมุนไพร ตีมีด ทำหน้าไม้ การเล่นดนตรีชนเผ่า เป็นต้น

แหล่งท่องเที่ยวอีกประเภท ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมประเพณี (traditional) และ หัตถกรรมพื้นบ้าน (Local handicrafts) ซึ่งจะมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทแรก แหล่งท่องเที่ยวนี้มีกิจกรรมที่สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมได้ ได้แก่ การเข้าร่วมงานประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งในแต่ละชุมชนจะมีความแตกต่างกันหากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน ในแต่ละเดือน ซึ่งปัจจุบันจังหวัดเชียงรายได้มีปฏิทินการท่องเที่ยวทั้งปีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายแล้ว นอกจากนี้แล้วนักท่องเที่ยวยังสามารถเข้าร่วมเรียนรู้ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของแต่ละชุมชน เช่นการตีมีด การปั้นเครื่องปั้นดินเผา การผลิตกาแฟ การผลิตชา การทำเครื่องจักรสาน ซึ่งล้วนแล้วแต่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนแทบทั้งสิ้น

1.3 สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย

ในปี 2553 จังหวัดเชียงรายมีผู้มาเยี่ยมเยือน 2,288,218 คน ขณะที่ในปี 2554 มีผู้มาเยี่ยมเยือนเพิ่มจำนวนไม่มาก โดยปี 2554 มีผู้มาเยี่ยมเยือน 2,311,370 คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.01 ส่วนในปี 2555 มีผู้มาเยี่ยมเยือน 2,751,780 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2554 ร้อยละ 19.05 ซึ่งเกิดจากนโยบายรัฐบาลส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นปีแห่งการท่องเที่ยว หรือ Miracle Thailand

ในส่วนของด้านรายได้การท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย ในปี 2553 มีรายได้รวม 15,024.64 ล้านบาท ปี 2554 มีรายได้ลดลงเหลือ 14,485.38 ล้านบาท หรือลดลงร้อยละ 3.59 ส่วนปี 2555 มีรายได้เพิ่มขึ้นเป็น 18,817.93 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 29.91 (กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557) รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตาราง 1 แสดงสถิติข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย ปี พ.ศ. 2553 – 2555

รายการ	ปี พ.ศ.			อัตราการเปลี่ยนแปลง (%)	
	2553 (2010)	2554 (2011)	2555 (2012)	2554	2555
จำนวนผู้เยี่ยมเยือน	2,288,218	2,311,370	2,751,780	1.0	19.1
ชาวไทย	1,903,623	1,832,037	2,231,702	-3.8	21.8
ชาวต่างประเทศ	384,595	479,333	520,078	24.6	8.5
จำนวนนักท่องเที่ยว	1,996,374	2,007,591	2,401,776	0.6	19.6
ชาวไทย	1,655,907	1,576,189	1,943,656	-4.8	23.3
ชาวต่างประเทศ	340,467	431,402	458,120	26.7	6.2

รายการ	ปี พ.ศ.			อัตราการเปลี่ยนแปลง (%)	
	2553 (2010)	2554 (2011)	2555 (2012)	2554	2555
จำนวนนักศึกษาร	291,844	303,779	350,004	4.1	15.2
ชาวไทย	247,716	255,848	288,046	3.3	12.6
ชาวต่างประเทศ	44,128	47,931	61,958	8.6	29.3
ระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว (วัน)	2.85	2.63	2.74	-7.7	4.2
ชาวไทย	2.75	2.50	2.64	-9.1	5.6
ชาวต่างประเทศ	3.31	3.10	3.16	-6.3	1.9
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (บาท/คน/วัน)					
ผู้เยี่ยมเยือน	2,515	2,598	2,713	3.3	4.4
ชาวไทย	2,320	2,438	2,586	5.1	6.1
ชาวต่างประเทศ	3,311	3,080	3,170	-7.0	2.9
นักท่องเที่ยว	2,556	2,628	2,759	2.8	5.0
ชาวไทย	2,355	2,466	2,627	4.7	6.5
ชาวต่างประเทศ	3,368	3,105	3,226	-7.8	3.9
นักศึกษาร	1,713	2,069	1,857	20.8	-10.2
ชาว	1,688	2,010	1,857	19.1	-7.6
ไทย					
ชาวต่างประเทศ	1,849	2,383	1,857	28.9	-22.1
รายได้จากการท่องเที่ยว (ล้านบาท)					
ผู้เยี่ยมเยือน	15,024	14,485	18,818	-3.6	29.9
ชาว	11,145	10,220	14,034	-8.3	37.3
ไทย					
ชาวต่างประเทศ	3,879	4,265	4,784	9.9	12.2
สถานประกอบการที่พักแรม					
จำนวนห้อง (ห้อง)	10,209	13,947	14,482	36.6	3.8
อัตราการเข้าพัก (%)	27.56	24.86	31.51	-9.8	26.7
จำนวนผู้เข้าพักแรม	1,365,431	1,709,987	2,153,880	25.2	26.0
ชาว	1,110,352	1,310,141	1,735,059	18.0	32.4
ไทย					
ชาวต่างประเทศ	255,079	399,846	418,821	56.8	4.7

จากภาพรวมด้านสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยว เมื่อพิจารณาจากที่ผ่านมา ยังคงชะลอตัวลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากภาวะการณ์ถดถอยของเศรษฐกิจโลก ทำให้นักท่องเที่ยวมีปริมาณลดลง แต่ทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ - ใต้ (North - South Economic Corridor : NSEC) ตามกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) มีศักยภาพเป็นประตูเชื่อมโยงกลุ่มประเทศจีน เมียนมาร์ สปป.ลาว โดยเส้นทาง R3A (ไทย - สปป.ลาว - จีน) เส้นทาง R3B (ไทย - เมียนมาร์ - จีน) มีท่าเรือพาณิชย์เชียงแสน และสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 ที่อำเภอเชียงของ ที่เปิดบริการแล้ว มีการพัฒนาโครงข่ายถนน 4 ช่องจราจร อำนวยความสะดวกสามารถสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านของการค้าการลงทุน การท่องเที่ยว การศึกษา วัฒนธรรม การเกษตร และ Logistics มีพื้นที่การเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งผลิตอาหารและสินค้าเกษตรที่สำคัญของภาคเหนือ ได้แก่ ข้าวเจ้า-หอมมะลิ ข้าวเหนียว ชา กาแฟ ถั่วลิสง ลำไย สับปะรด ส้มโอ ขิง ข้าวโพด ปลานิล โคเนื้อ และสุกร และมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ทางธรรมชาติ เชียงนิเวศน์ เชียงเกษตร เชียงสุขภาพ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งถือว่าจังหวัดเชียงรายนั้นมีศักยภาพเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

1.4 นโยบายการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย

การแข่งขันในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีแนวโน้มการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้น ทุกประเทศต่างก็ให้ความสำคัญกับการลงทุนและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้ประเทศ ประกอบกับบริบทที่เปลี่ยนไป ทั้งสถานการณ์และปัจจัยเสี่ยงด้านการท่องเที่ยว ที่นับวันจะมีความซับซ้อน รุนแรง และเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทุกระดับ

1.4.1 นโยบายระดับประเทศ

ในระดับประเทศ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ เป้าหมาย พันธกิจและยุทธศาสตร์การพัฒนา ดังนี้ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554)

วิสัยทัศน์

“ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีขีดความสามารถ ในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม สมดุล และยั่งยืน”

เป้าประสงค์

- 1) ชีตความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพิ่มขึ้น

- 2) รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศเพิ่มขึ้น โดยเน้นการพัฒนากิจกรรมที่สร้างมูลค่าและคุณค่า
- 3) สร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความสมดุลและยั่งยืน

เป้าหมาย

- 1) อันดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 5 อันดับ หรือเป็นลำดับ 1-7 ของทวีปเอเชีย
  - 1.1) อันดับขีดความสามารถด้านกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 5 อันดับ หรือเป็นลำดับ 1-7 ของทวีปเอเชีย
  - 1.2) อันดับขีดความสามารถด้านสภาวะแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการดำเนินธุรกิจเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 5 อันดับ หรือเป็นลำดับที่ 1-7 ของทวีปเอเชีย
  - 1.3) อันดับขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ ธรรมชาติ และวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น ไม่น้อยกว่า 5 อันดับ หรือเป็นลำดับที่ 1-7 ของทวีปเอเชีย

- 2) รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 5
- 3) กลุ่มท่องเที่ยวได้รับการพัฒนา 8 กลุ่มท่องเที่ยว

พันธกิจ

- 1) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ตลอดจนปัจจัยสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว ให้มีคุณภาพและมาตรฐานในระดับสากล
- 2) พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพ มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ทรัพยากรท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม และวิถีชีวิตของชุมชน
- 3) เตรียมความพร้อมของภาคบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวให้มีความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลง และมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ
- 4) สร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้สามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ
- 5) บูรณาการงานด้านการท่องเที่ยวให้มีเอกภาพ ลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ สร้างกลไกในการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

ยุทธศาสตร์

เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ ภารกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าประสงค์ ของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ออกเป็น 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาสินค้า บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ยังได้กำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายด้านการท่องเที่ยวขององค์กรตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ดังนี้

1) เร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์และร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อให้ไทยเป็นประตูทางผ่านหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาคทั้งด้านการตลาดการขนส่ง การลงทุน การบริหารจัดการ รวมถึงการขจัดปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยว

2) บริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุกโดยสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศและยกระดับประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการประชุมการสัมมนา และการแสดงสินค้าของภูมิภาคเอเชีย

3) เร่งพัฒนา บุรณะ พื้นฟูมรดกและสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมทั้งในเขตเมืองและนอกเมืองเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่ สร้างแหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยจะส่งเสริมบทบาทเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้แบในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง

4) เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจัดการสหกรณ์การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

5) เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

1.4.2 นโยบายระดับจังหวัด

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย ได้กำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายไว้ดังนี้

วิสัยทัศน์

เชียงรายเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของล้านนา (Chiang Rai Capital of Lanna)

พันธกิจ

ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว บุคลากร การคมนาคมขนส่งให้มีคุณภาพ มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

วัตถุประสงค์

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งเป็นฐานเศรษฐกิจหลักของจังหวัดให้มีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าการท่องเที่ยว เน้นมาตรฐาน และส่งเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องแบบครบวงจร โดยสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ และองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อนำแผนยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติให้บรรลุผล

เป้าประสงค์

- 1) เพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มรายได้
- 2) พัฒนาการท่องเที่ยวเน้นฐานเศรษฐกิจที่ยั่งยืน

กลยุทธ์

- 1) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และเชิงสุขภาพ
- 2) พัฒนาเชียงรายเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน
- 3) พัฒนามาตรฐานการบริการ และบุคลากรการท่องเที่ยวสู่สากล
- 4) พัฒนาการประชาสัมพันธ์ และการตลาดท่องเที่ยว

ซึ่งจากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ 2555-2559 และยุทธศาสตร์และนโยบายด้านการท่องเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และยุทธศาสตร์การพัฒนาในระดับจังหวัดดังกล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นว่านโยบายต่างมุ่งเน้นให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีขีด

ความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้ โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม สมดุล และยั่งยืน ซึ่งมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาในทุกด้าน ซึ่งในการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ก็เป็นการสนองต่อนโยบายการเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งจะเป็นการเพิ่มทางเลือกใหม่ด้านการท่องเที่ยวและกระจายรายได้สู่ชุมชน ทั้งยังเป็นการพัฒนายกระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวใหม่เพื่อสร้างทางเลือกใหม่แก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย

2. ชาในบริบทการท่องเที่ยว

ปัจจุบัน “ชา” ถือได้ว่าเป็นพืชเศรษฐกิจของไทยที่มีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่องตามความต้องการบริโภคชาที่เพิ่มขึ้น ในประเทศไทยมีการปลูกและผลิตชาเพิ่มมากขึ้นกว่าแต่เดิมมาก โดยในปี พ.ศ. 2548 ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกชาทั้งสิ้น 95,555 ไร่ ให้ผลผลิตใบชาสด 51,570 ตัน จากการส่งเสริมให้มีการปลูกชาเพิ่มมากขึ้น ทำให้การผลิตชาในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงปี 2551 ประเทศไทยมีพื้นที่เก็บเกี่ยวชา 116,463 ไร่ ผลผลิต 63,707 ตัน และในปี 2556 เพิ่มขึ้นเป็น 162,225 ไร่ และ 77,090 ตัน คิดเป็นอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3.22 และ 4.88 ต่อปี ตามลำดับ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการส่งเสริมของภาครัฐ โดยจังหวัดที่ปลูกชามากเป็นอันดับหนึ่งและสอง คือ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดเชียงใหม่ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังมีข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่เพาะปลูกที่เหมาะสมต่อการปลูกชา ซึ่งส่วนใหญ่คือพื้นที่ดินน้ำทำให้การขยายพื้นที่เพาะปลูกทำได้ลำบาก ประกอบกับกระจายตัวอยู่ทั่วไปตามพื้นที่สูงในภาคเหนือจึงยากในการควบคุมคุณภาพผลผลิต ทั้งนี้ชาที่ปลูกในประเทศไทยส่วนใหญ่ คือ ชาพันธุ์อัสสัม หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 84 ของปริมาณผลผลิตใบชาทั้งหมด (สถาบันอาหาร อุตสาหกรรมพัฒนามูลนิธิเพื่อสถาบันอาหาร, 2557)

“ชา” เป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงราย มีพื้นที่ปลูกและผลผลิตมากเป็นอันดับ 1 ของประเทศ และมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่องตามความต้องการของผู้บริโภค จังหวัดเชียงรายจึงได้กำหนดให้ชาเป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศ ในปี พ.ศ. 2547 ส่งเสริมให้มีการปลูกเพิ่มมากขึ้นและผลักดันให้จังหวัดเชียงรายเป็นศูนย์กลางผลิตชาของประเทศ ส่งผลให้ปัจจุบันพบว่าเชียงรายมีพื้นที่ปลูกชามากที่สุดในภาคเหนือ ประมาณ 56,252 ไร่ ผลผลิตประมาณ 13,756 ตัน ส่วนใหญ่เป็นชาพันธุ์อัสสัม จำนวน 40,412 ไร่ และชาจีนอู่หลง จำนวน 15,840 ไร่ (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดเชียงราย, 2555) โดยแหล่งปลูกชาแหล่งใหญ่ของจังหวัดเชียงรายอยู่ที่ อำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่สรวย และอำเภอแม่ลาว พันธุ์ชาที่เกษตรกรนิยมปลูก ได้แก่ อัสสัม อู่หลงก้านอ่อน อู่หลงเบอร์ 12 ชิงชิง ถิกวนอิม และพันธุ์สีตุ๊ก

นอกจากนี้ยังมีผู้ประกอบการเอกชนหลายที่จัดพื้นที่ปลูกชาดังกล่าวเป็นสถานที่ในการท่องเที่ยว เช่น ไร่บุญรอด ของบริษัท บุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด ไร่ชาฉุยฟง ของบริษัท ฉุยฟงที่ จำกัด ซึ่งเป็นผู้ผลิตใบชารายใหญ่ที่สุดในจังหวัดเชียงราย และได้ปลูกชาส่งไปยัง โออิชิ มาลี ยูนิฟ เป็นต้น ประกอบกับเป็นสถานที่ในการถ่ายทำภาพยนตร์หลายเรื่อง จึงทำให้ไร่ชาฉุยฟงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในจังหวัดเชียงราย

2.1 นโยบายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาของจังหวัดเชียงราย

จังหวัดเชียงรายได้กำหนดจุดเน้นหรือแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ (Positioning) ที่จะเป็นเมืองเกษตรกรรมสีเขียวและอาหารปลอดภัย (Green Agriculture and Food Safety city) โดยชาเป็นพืชหนึ่งที่จะต้องพัฒนาเป็นพืชยุทธศาสตร์ของจังหวัด มีเป้าหมายคือ การพัฒนาให้ครบวงจร ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เริ่มตั้งแต่การปลูก การแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าผลผลิตชาให้เพิ่มขึ้น และการตรวจรับรองระบบมาตรฐาน GAP และ GMP เพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรปลอดภัย เพื่อตลาดอาหารสุขภาพ รวมถึงการตลาด โดยกำหนดแนวทางในขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชา ดังนี้

- 1) ส่งเสริมกระบวนการปลูกชาให้ได้มาตรฐานสู่สากล ตามระบบมาตรฐาน GAP โดยจะต้องสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม ในแต่ละพื้นที่
- 2) พัฒนาเทคโนโลยีในการผลิต/แปรรูปที่เหมาะสมตามมาตรฐาน GMP เช่น เครื่องมือ แปรรูปชาจีน มีการนำยอดชาในกลุ่มชาจีน เหมาะสำหรับการแปรรูปเป็นชาใบ ซึ่งหมายถึง ชาจีนและชาเขียว ส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสมให้กับผู้ประกอบการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มเกษตรกร
- 3) สร้างเครือข่ายอุตสาหกรรมชา มีการรวมตัวเป็น Cluster โดยการสนับสนุนจากภาครัฐและสถาบันการศึกษา ที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ชาให้ได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับภายในประเทศ และต่างประเทศ
- 4) พัฒนาด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ชาดีที่เชียงรายให้เป็นที่รู้จักทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยการจัดงานชิมชาขึ้นในจังหวัดเชียงราย และนำผู้ประกอบการไปส่งเสริมการขาย (Road Show) ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศ GMS, BIMSTEC และ AEC
- 5) เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์/เชิงเกษตร เชิงสุขภาพและเชิงประวัติศาสตร์ ในการพัฒนาดนสายชา (Tea Road) เพื่อเป็นจุดขายใหม่ด้านการท่องเที่ยว สร้างเรื่องราว เชื่อมโยงแหล่งปลูกชาในพื้นที่ต่าง ๆ และสร้างภาพลักษณ์เชียงราย จากแดนผืนสู่ถิ่นชา “Tea City” (สำนักงานจังหวัดเชียงราย อ่างใน จดหมายข่าวชา, 2557)

จากนโยบายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านชาของจังหวัดเชียงราย จะเห็นได้ว่านอกจากจะมุ่งเน้นการพัฒนาการผลิตและส่งเสริมด้านการตลาดเพื่อกระตุ้นการผลิตเพื่อขายแล้วนั้น ยังมีการให้ความสำคัญกับการนำเอาชา ซึ่งจุดเด่นของจังหวัดเชียงราย ดังชื่อ “ชาดีที่เชียงราย” มาส่งเสริมและสร้างเป็นจุดขายใหม่ด้านการท่องเที่ยวให้กับจังหวัดเชียงรายด้วย

2.2 สถานการณ์การปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย

“ชา” เป็นสินค้าที่มีราคาสูง สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรอย่างยั่งยืน จังหวัดเชียงราย จึงมีนโยบายส่งเสริม สนับสนุน เพื่อผลักดันให้เชียงรายเป็นเมืองแห่งชา (Tea City) มีหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรับนโยบายไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ยังขาดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ขาดการบูรณาการ และที่สำคัญผู้ปลูก ผู้ค้า และผู้ประกอบการเกี่ยวกับชายังขาดการรวมกลุ่มที่แท้จริง ส่งผลให้อุตสาหกรรมชาไม่มีก้าวหน้าเท่าที่ควร แต่จากยุทธศาสตร์ชาของจังหวัดเชียงรายนอกจากจะมุ่งเน้นการพัฒนาการผลิตและส่งเสริมด้านการตลาดเพื่อกระตุ้นยอดขายแล้วนั้น จะเห็นได้ว่ายังมีการให้ความสำคัญกับการนำเอาชา ซึ่งจุดเด่นของจังหวัดเชียงราย ดังชื่อ “ชาดีที่เชียงราย” มาส่งเสริมและสร้างเป็นจุดขายใหม่ด้านการท่องเที่ยวให้กับจังหวัดเชียงรายด้วย ดังจะเห็นได้ว่าปัจจุบันไร่ชาได้กลายมาเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ที่มีทั้งกิจกรรม ร้านอาหาร ร้านชา กาแฟ ร้านค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชาและของที่ระลึก รวมไปถึงที่พัก เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งจัดกิจกรรมเทศกาลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชาในรูปแบบของเทศกาลท่องเที่ยวชาเชียงรายอีกด้วย

2.2.1 สถานการณ์การปลูกชาจังหวัดเชียงราย

ในปัจจุบัน จังหวัดเชียงรายมีพื้นที่ปลูกและให้ผลผลิตชามากที่สุดของประเทศ โดยมีพื้นที่เพาะปลูกชารวมทั้งสิ้น 60,162 ไร่ ผลผลิตรวม 32,396.09 ตัน โดยแหล่งผลิตสำคัญอยู่ในเขตอำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่สรวย และอำเภอเวียงป่าเป้า รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 2

ตาราง 2 ข้อมูลการปลูกชา จังหวัดเชียงราย ปี 2552 แยกตามอำเภอ

ที่	อำเภอ	พื้นที่ให้ผล (ไร่)	พื้นที่ปลูกรวม (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)
1	เมืองเชียงราย	1,578	2,670	337	531.79
2	เชียงของ	45	45	80	3.60
3	เชียงแสน	290	290	200	58.00

ที่	อำเภอ	พื้นที่ให้ผล (ไร่)	พื้นที่ปลูกรวม (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)
4	แม่จัน	-	-	-	-
5	แม่สาย	-	-	-	-
6	แม่สรวย	20,443	21,643	650	13,287.95
7	พาน	-	-	-	-
8	เทิง	-	-	-	-
9	เวียงป่าเป้า	12,901	13,089	500	6,450.50
10	ป่าแดด	-	-	-	-
11	เวียงชัย	-	-	-	-
12	พญาเม็งราย	-	-	-	-
13	เวียงแก่น	-	-	-	-
14	ขุนตาล	-	-	-	-
15	แม่ฟ้าหลวง	21,379	21,379	550	11,758.45
16	แม่ลาว	1,006	1,006	300	301.80
17	กิ่งเวียงเชียงรุ้ง	40	40	100	4.00
18	กิ่งดอยหลวง	-	-	-	-
	รวม	57,682	60,162	-	32,396.09

ที่มา: จากรายงานไม้ผลไม้ยืนต้นสำนักงานเกษตรอำเภอ จังหวัดเชียงราย มี.ย. 2552 - พ.ย. 2552

สายพันธุ์ชาที่นิยมปลูกในประเทศไทยมี 2 สายพันธุ์ (สถาบันชา, 2552) ได้แก่

1) ชาจีน (Chinese tea) มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ คือ *Camellia sinensis* Var. *sinensis* พบมากในจังหวัดเชียงราย ซึ่งชาจีนยังแบ่งออกเป็นพันธุ์ต่าง ๆ อีกมากมาย โดยพันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทย ได้แก่ พันธุ์อุหลงก้านอ่อน พันธุ์อุหลงเบอร์ 12 พันธุ์ชิงชิ่งอุหลง พันธุ์ถิกวนอิม และพันธุ์สี่ฤดูโดยปัจจุบันได้มีการทดลองนำเอาชาจีนพันธุ์ใหม่ ๆ เข้ามาปลูกในเขตพื้นที่สูงของจังหวัดเชียงราย ซึ่งส่วนใหญ่จะนำเอากล้าพันธุ์มาจากประเทศไต้หวัน เพราะสามารถเจริญเติบโตกับสภาพ

พื้นที่ในจังหวัดเชียงรายได้และชาสายพันธุ์จีนเหล่านี้ต้องการการดูแลในขณะที่ปลูกอย่างพิถีพิถัน จึงต้องมีการจัดการสวนชาอย่างเป็นระบบ

2) ชาอัสสัม (Assamese tea) มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ คือ *Camellia sinensis* Var. *assamica* มีแหล่งกำเนิดมาจากประเทศอินเดีย โดยจะมีลักษณะใบที่ใหญ่กว่าใบชาจีน และเป็นพันธุ์ที่เจริญเติบโตได้ดีตามป่าที่มีร่มไม้และแสงแดดผ่านได้พอประมาณ ชาสายพันธุ์นี้มีการนำมาปลูกแรกเริ่มโดยชาวไทยภูเขาในเขตบนดอยต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงราย ซึ่งนอกจากจะนำมาคั่วเพื่อชงดื่มแล้วยังสามารถนำเอาใบแก่ของชามาทำเป็นเมี่ยงได้ด้วยโดยการนำเอาใบชามาหมักด้วยจุลินทรีย์ธรรมชาติเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์เป็นลักษณะคล้าย ๆ กับอาหารหมักดองและมีรสชาติฝาด นิยมเคี้ยวสดน้ำแล้วคายทิ้ง เป็นของรับประทานเล่นของคนในจังหวัดในภาคเหนือเนื่องจากทำให้ร่างกายรู้สึกสดชื่น

เนื่องจากลักษณะทางภูมิศาสตร์และภูมิอากาศของจังหวัดเชียงรายเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการปลูกชา จึงมีพื้นที่ปลูกมากที่สุดในประเทศ และสามารถผลิตชาที่มีคุณภาพดีจึงนับเป็นหนึ่งในพืชเศรษฐกิจที่มีศักยภาพของจังหวัดเชียงรายและชาเป็นสินค้าที่มีราคาสูง สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการ ด้วยเหตุนี้จังหวัดเชียงรายจึงได้มีนโยบายเพื่อผลักดันให้เป็นเมืองแห่งชา (Tea City) และได้เป็นจังหวัดนาร่องเรื่องการส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของผู้ผลิตชา ซึ่งมุ่งพัฒนาด้านการผลิตการแปรรูป และการตลาด มีการส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากการใช้เคมีให้เป็นชาอินทรีย์ (organic tea) ทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2556 (โครงการเชียงรายเมืองแห่งชา, 2552)

2.2.2 เส้นทางท่องเที่ยวชาจังหวัดเชียงราย

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่ง โดยเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวชนบท และการท่องเที่ยวชนบทก็เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (อภิกรมย์ พรหมจรรยา และคณะ, 2544) ที่เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากแนวความคิดที่ต้องการพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมที่มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนสมัยก่อนในการทำการเกษตร โดยมีการจัดทำโปรแกรมประกอบด้วยกิจกรรมการเกษตรนิเวศวิทยาและการท่องเที่ยว เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมโดยนักท่องเที่ยวจะได้ชื่นชมความงามและพักผ่อนหย่อนใจ โดยเป็นการสร้างโอกาสและสร้างรายได้เสริมให้กับเกษตรกรเจ้าของพื้นที่เกษตรนั้น ๆ นอกจากนี้แล้วกิจกรรมเหล่านี้จะนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นและจะกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือของประชาชน

การท่องเที่ยวตามเส้นทางปลูกชา เป็นหนึ่งในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเชิงเกษตร โดยจังหวัดเชียงรายมีสถานที่ท่องเที่ยวทั้งทางประวัติศาสตร์ และธรรมชาติมากมาย โดยไร่ชาซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเชียงรายก็เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ได้รับคามนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยได้มีการวางเส้นทางท่องเที่ยวไร่ชาควบคู่ไปกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นในเส้นทางเดียวกันเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงเกษตรในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ดังตัวอย่างของ “เส้นทาง จิบชา กาแฟ ดอยช้าง ดอยวารี ดอยแม่สลอง ดอยตุง” โดยภายใต้เส้นทางนี้มีรายละเอียดการเดินทางดังนี้

จากแดนฝิ่นสู่ถิ่นชาและกาแฟ เชียงรายดินแดนที่ได้รับฉายาว่าเมืองแห่งกาแฟที่ดีที่สุดในโลก จากตัวเมืองเชียงรายมุ่งหน้าสู่อำเภอมแม่สรวย ตามถนนพหลโยธิน ระยะทาง 52 กิโลเมตร ถึงสามแยกแม่สรวย เลี้ยวขวาเข้าถนนหมายเลข 118 เข้าเขตอำเภอมแม่สรวย ใช้เวลาประมาณ 20 นาที ถึงทางแยกขึ้นดอยช้าง หรือดอยวารี (ด้านขวามือ) เลี้ยวขวาไปตามเส้นทางที่เชื่อมแม่สรวย เพื่อชมทิวทัศน์ที่สวยงาม เดินทางต่อไปอีกประมาณ 1.30 ชั่วโมงก็จะไปถึงดอยวารี ที่มีความสูงวัดจากระดับน้ำทะเลกว่า 1,200 เมตร แหล่งปลูกชาอู่หลงแห่งแรกในประเทศไทย ชมวิถีการเก็บใบชา กระบวนการผลิตและการชิมชาปลอดสารพิษ ด้วยวิธีการปลูกแบบออร์แกนิก ซึ่งสามารถท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล ถัดมาไม่ไกลจากวารี คือ ดอยช้าง ถิ่นกำเนิดกาแฟอาราบิก้า ชมสวนกาแฟชิมกาแฟต้นตำหรับดอยช้าง และที่พลาดไม่ได้คือกาแฟขี้ชะมด (Kopi Luwak) กาแฟที่แพงที่สุดในโลก มีกลิ่นหอมดั่งดอกไม้ รสคล้ายน้ำผึ้งผสมผลไม้ โดยในปี 2010 กาแฟขี้ชะมดดอยช้าง ได้รับยกย่องว่าเป็นอันดับหนึ่งของโลก

นอกจากนี้ยังมี ไร่ชาอุยฟง เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมจากการเป็นสถานที่ถ่ายทำละคร ภาพยนตร์ และ โฆษณา ด้วยไร่ชาที่ไต่ระดับชั้นบันได ร้านชาที่มีบรรยากาศรายล้อมไปด้วยชา 600 ไร่ เดินทางจากตัวเมืองเชียงราย เลี้ยวซ้ายตามป้ายแยกดอยแม่สลอง ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร บ้านป่าซาง ถึง 3 แยกอีโก้ (ด้านตรงจ) เลี้ยวขวาไปบ้านเทิดไทย ประมาณ 10 กิโลเมตร ถึงสามแยกเลี้ยวซ้าย ตามทางหลวงหมายเลข 1234 ประมาณ 12 กิโลเมตร ถึงไร่ชาอุยฟง จะพบกับบรรยากาศและรสชาติชาแปรรูปหลากชนิด ที่มีกระบวนการผลิตภายในไร่ ทำให้ผู้ที่เดินทางไปเยี่ยมชมได้พบกับทุกขั้นตอนของการผลิตชาชั้นดี รวมไปถึงเมนูอาหารและเครื่องดื่มจากชา ไม่ไกลจากไร่ชาอุยฟง เดินทางต่อไป ดอยแม่สลอง ที่มีความสูงวัดจากระดับน้ำทะเลเฉลี่ย 1,200 เมตร ตามเส้นทางเดิมเข้าสู่เขตแม่สลองนอก ใช้ระยะเวลาไม่เกิน 30 นาที จะพบกับทัศนียภาพอันงดงามของไร่ชาอู่หลงพันธุ์ดีที่ปลูกตลอดหน้าไปตามไหล่เขาตลอด 2 ข้างทาง รวมไปถึงสวนลูกท้อและฟักแม้ว

จากแม่สลองสู่ดอยตุงระยะทาง 36 กิโลเมตร ใช้เวลา 30 นาทีเป็นเส้นทางกาแฟ ดอยตุง เริ่มต้นจากดอยตุงสู่หมู่บ้านผาฮี้ ผาหมี ตลอดเส้นทางเต็มไปด้วยธรรมชาติ ทัศนียภาพ พรรณ

ไม่ในแต่ละฤดูกาลอันงดงาม นอกจากนั้นตามเส้นทางผ่านยังพบไร่กาแฟในหมู่บ้านมากมายเรียงรายตามเส้นทางสามารถดื่มด่ำกับบรรยากาศของพระอาทิตย์ตกดิน ณ ผาข้างมูบ ซึ่งเส้นทางท่องเที่ยวนี้สามารถแสดงให้เห็นเส้นทางการเดินทางที่ชัดเจนดังภาพที่ 1 (สำนักงานจังหวัดเชียงราย, ระบบออนไลน์)

ภาพ 1 ตัวอย่างเส้นทางท่องเที่ยว จิบซา กาแฟ ดอยช้าง ดอยยาวี ดอยแม่สลอง ดอยตุ้ง

ปัจจุบันไร่ชาในจังหวัดเชียงรายหลายแห่ง โดยเฉพาะไร่ชาขนาดใหญ่ ที่นอกจากมีการปลูกและผลิตชาแล้ว ยังมีการนำเอาโอกาสจากการท่องเที่ยวมาปรับใช้ โดยมีการเปิดไร่ชาเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม โดยมีกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยว ร้านอาหาร ร้านชา ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของไร่ชา เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและชุมชน นอกจากนี้ไร่ชาบางแห่งมีที่พักเพื่อรองรับแก่นักท่องเที่ยวด้วย เช่น สิงห์ ปาร์ค เชียงราย (ไร่บุญรอด) ไร่ชาอุยฟง ไร่ชาดอยช้าง ดอยยาวี ดอยแม่สลอง เป็นต้น ซึ่งนับเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีการพัฒนาการปลูกชาจากการปลูกเพื่อการ

ขายหรือจัดจำหน่าย มาเป็นการปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวด้วย อันเป็นการส่งเสริมและกระจายรายได้ให้กับตัวผู้ประกอบการ ผู้ผลิต รวมไปถึงกระจายรายได้ให้แก่คนในชุมชนอีกด้วย

3. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่ง โดยเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวชนบท และการท่องเที่ยวชนบทก็เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (อภิรมย์ พรหมจรรยา และคณะ, 2544) ที่เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากแนวความคิดที่ต้องการพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมที่มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตามนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย ในปี พ.ศ.2541-2542 หรือปี Amazing Thailand 1998-1999 ที่เป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2541) ต่อมาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีนโยบายกำหนดให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่ในแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2543 (นริศรา สธนเสาวภาคย์, 2545) ตามมติของคณะรัฐมนตรี และได้เริ่มดำเนินโครงการภายใต้มาตรการเสริมการพัฒนาชนบทและชุมชน (มพช.) ที่เป็นโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2543 อันเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่าง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมวิชาการเกษตรและกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีการดำเนินการอยู่บ้างแล้ว และแหล่งท่องเที่ยวเกษตรอื่นๆที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอนาคตต่อไป

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนสมัยก่อนในการทำการเกษตร โดยมีการจัดทำโปรแกรมประกอบด้วยกิจกรรมการเกษตรนิเวศวิทยา และการท่องเที่ยว ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นและจะกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือของประชาชน ในต่างประเทศระบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของ “Las Colinas” เป็นการจัดทำธุรกิจท่องเที่ยวแบบครอบครัวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการบริการให้กับนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ในบริเวณพื้นที่แหล่งใหม่โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในพื้นที่ชนบทที่อยู่ห่างจากตัวเมืองออกไป ซึ่งชุมชนท้องถิ่นมีการทำงานร่วมกันมีวิถีชีวิตอยู่ในพื้นที่ทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่เดียวกันเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสธรรมชาติและกิจกรรมทางการเกษตรของชนบท (Bukit Buluh Tours & Travel อ่างในเดชา ไต้สูงเนิน, 2543)

กรมส่งเสริมการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัด “โครงการท่องเที่ยวเกษตรปีท่องเที่ยวไทย 2541-2542” ขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นการช่วยแก้ปัญหาด้านแรงงาน นอกจากนี้ยังสามารถดึงดูดความสนใจ

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้เดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งสามารถแยกออกได้ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวประเภทเทศกาลหรือปรากฏการณ์
2. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรประเภทรายบุคคลหรือกิจกรรม
3. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรประเภทชุมชน หรือหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทยเกิดจากกรมส่งเสริมการเกษตรมีแนวคิดในการส่งเสริมกิจกรรมนี้โดยพิจารณาจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะสร้างรายได้ให้เกษตรกรในท้องถิ่นชนบท ซึ่งการพัฒนาชุมชนเกษตรหรือหมู่บ้านเกษตรในชนบทให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเปิดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้เข้าไปเที่ยวชมจะเป็นแหล่งที่มามีรายได้หนึ่งของรายได้เกษตรกรในชนบทและก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชนบทจากการจับจ่ายใช้สอยของนักท่องเที่ยว ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงมีความหมายกว้างครอบคลุมถึงการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์ป่าไม้

ในทางเดียวกันองค์กร The European Center for Eco-Agro Tourism (ECAT) เป็นองค์กรไม่แสวงกำไร โดยจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1991 ได้อ้างตัวว่าเป็นกลุ่มแรกที่ได้พัฒนาการท่องเที่ยวขนาดเล็กที่มีเอกลักษณ์และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมชนบทในยุโรปตะวันออก โดยมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับเกษตรกรและชาวบ้านโดยเห็นว่าเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและเป็นทางเลือกที่ปรับใช้ได้กับท้องถิ่นทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากรน้อยที่สุด กิจกรรมที่กลุ่ม ECAT สนับสนุน คือ ให้เกษตรกรจัดที่พักขนาดเล็กที่มีความพอเหมาะและมีสิ่งอำนวยความสะดวกความเป็นกันเองและจัดสร้างโอกาสการพักผ่อนให้ผู้มาเยือน โดยทำกิจกรรม ซี่มา ไกนา เป็นต้น สอดคล้องกับ Holinhoij (1996) กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็น Soft tourism เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิตของประชาชนในชนบทเป็นจุดดึงดูดที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสสัมผัสและมีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตกับผู้คนในชนบทฐานะแขกหรือผู้มาเยือนในระยะสั้นๆ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่ใช่การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางทะเล การประกอบธุรกิจ การเยี่ยมญาติ และแหล่งประวัติศาสตร์ศาสนา

3.1 ความหมาย

ในเอกสารทางวิชาการ คำว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ปรากฏขึ้นเมื่อประมาณ 35 ปี ที่ผ่านมา ส่วนใหญ่แล้วในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Agritourism มากกว่า Agrotourism ทั้งสองคำนี้มีความหมายเหมือนกัน หมายถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวของมนุษย์ที่ให้ตัวเองได้สัมผัสกับกิจกรรมหรือการนันทนาการในสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับการเกษตร หรือเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ปกติแล้วจะใช้เวลาในฟาร์ม (Sznajder et a., 2009)

การให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้มีนักวิชาการที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปที่ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

นำชัย ทนุผล (2543) ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้ และเข้าใจธรรมชาติ วัฒนธรรม และการเกษตร อันเกิดจากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติ วัฒนธรรม และรูปแบบการทำเกษตรที่หลากหลายบนพื้นที่จริงของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งจะยึดหลักแห่งการเคารพซึ่งศักดิ์ศรีของระบบนิเวศ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน และเอื้ออำนวยประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น

สุรเชษฐ์ เชษฐมาส (2541) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ว่าหมายถึง การท่องเที่ยวที่นำนักท่องเที่ยวออกสู่พื้นที่ที่เป็นแหล่งพืชไร่ พืชสวน ชาวเกษตรกรจะเป็นผู้นำหรืออาจจะมีมัคคุเทศก์นำ แต่ว่ามีการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของเกษตรกร รวมทั้งดำเนินงานในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และบางครั้งนักท่องเที่ยวเองสามารถที่จะเข้าไปร่วมช่วยเหลือเกษตรกรได้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro tourism) ว่าเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้ทั้งความเพลิดเพลินและความรู้ นำกลับไปประยุกต์ใช้ หรือประกอบอาชีพได้สัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชนบท ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี รูปแบบกิจกรรมและการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่หลากหลายทั้งวิถีดั้งเดิม จนถึงการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงท่ามกลางทัศนียภาพธรรมชาติที่สวยงามในทุกพื้นที่ของประเทศ การบริหารจัดการโดยเกษตรกรเฉพาะรายหรือชุมชนความประทับใจที่เกิดจากการได้ชมชิมซื้อผลิตภัณฑ์ และ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ก่อเกิดความรู้ทักษะและประสบการณ์แก่ผู้มาท่องเที่ยว ทั้งยังส่งผลให้เกิดรายได้แก่ชุมชนจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรผลิตภัณฑ์แปรรูปค่าตอบแทนจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการช่วยแก้ปัญหาแรงงานตลอดจนนำเงินตราเข้าประเทศและส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศได้อีกทางหนึ่ง

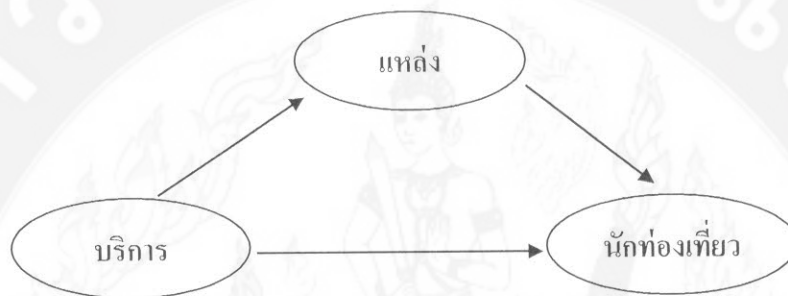
จากที่มีผู้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้มากมาย ซึ่งพอจะสรุปนิยามของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นการนำทรัพยากรทางการเกษตร เช่น สวนเกษตร การปลูกพืชสวน และฟาร์มปศุสัตว์ มาจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมโดยนักท่องเที่ยวจะได้ชื่นชมความงามและพักผ่อนหย่อนใจ โดยเป็นการสร้างโอกาสและสร้างรายได้เสริมให้กับเกษตรกรเจ้าของพื้นที่เกษตรนั้นๆ

3.2 องค์ประกอบ และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร (2543) นิยามการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยใช้หลักการต่าง ๆ ในการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนี้

1) การให้นิยามโดยการใช้หลักองค์ประกอบ การท่องเที่ยวมีองค์ประกอบปัจจัยภายในที่สำคัญ 3 ประการ คือ แหล่งหรือสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว บริการ และนักท่องเที่ยว จากการพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 3 ประการในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังภาพที่ 2 ซึ่งมีลักษณะดังนี้

ภาพ 2 องค์ประกอบการท่องเที่ยว

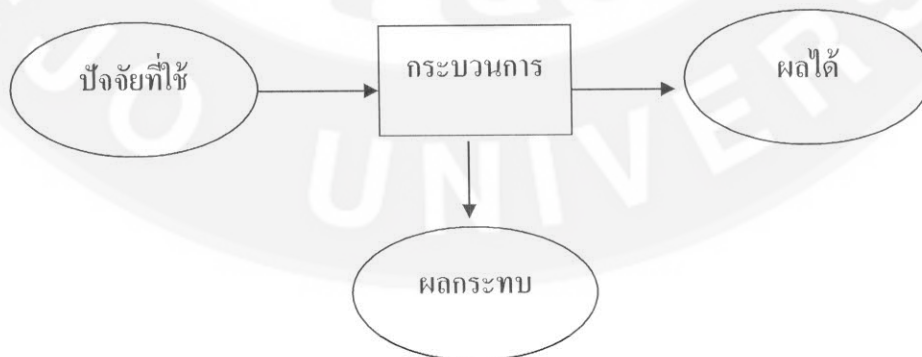
ที่มา : ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร (2543)

แหล่ง หมายถึง กิจกรรมการเกษตรที่สามารถดึงดูดและเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว

บริการ หมายถึง มีจัดไว้ให้รองรับเพื่อตอบสนองตามมาตรฐานความต้องการของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ต้องการได้รับความรู้และเพลิดเพลินมีความสามารถและยินดีจะจ่ายเพื่อเข้าถึงแหล่งและใช้บริการ

2) การให้นิยามโดยใช้หลักการเชิงระบบ พิจารณาว่าการท่องเที่ยวมีปัจจัยที่ใช้ (Input) กระบวนการ (process) และผลได้ (output) รวมทั้งผลข้างเคียงหรือผลกระทบ ดังแสดงในภาพที่ 3 ดังนี้

ภาพ 3 การทำงานของระบบการท่องเที่ยวและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ที่มา : ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร (2543)

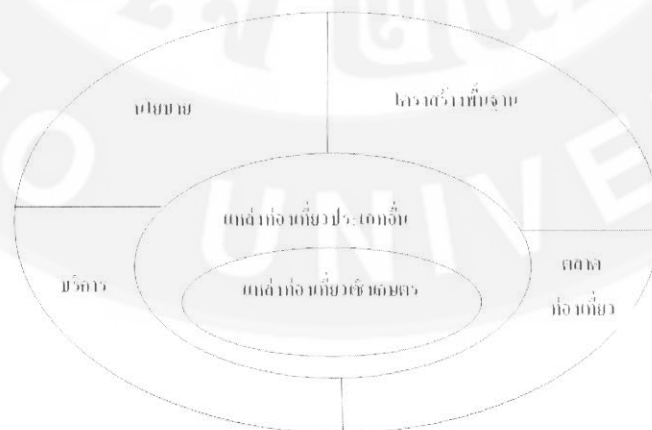
- 2.1) ปัจจัยที่ใช้ หมายถึง ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมเกษตรเป็นหลัก
- 2.2) กระบวนการ หมายถึง การบริหาร และการจัดการไว้เพื่อรองรับการท่องเที่ยว
- 2.3) ผลได้ หมายถึง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และรายได้ของเกษตรกร
- 2.4) ผลกระทบ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบ

สรุปนิยาม และความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยพิจารณาจากหลักการเชิงระบบ คือ การท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการเกษตรเป็นหลัก มีการบริหารและการจัดไว้เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้แก่เกษตรกร และมีการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ

3) นิยามการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยหลักการจัดการทรัพยากรยั่งยืน เป็นหลักที่พิจารณาโดยคำนึงถึงหลักการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบกับการคำนึงถึงปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชนและมีการจัดระบบบริหารและจัดการที่ดี จึงให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนี้

การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความสนใจไปที่กิจกรรมการเกษตรเป็นหลัก มีการจัดการโดยใช้หลักการเชิงอนุรักษ์ โดยเกษตรกรและชุมชนเข้ามีส่วนร่วม มีการจัดระบบการบริหาร การจัดการคุณภาพโดยมุ่งให้บังเกิดผลทางด้านส่งเสริมการพัฒนาการเกษตร คุณภาพชีวิตของเกษตรกร การพักผ่อน และการศึกษาทางวัฒนธรรม และการรักษาสภาพแวดล้อม

ภาพรวมของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะเป็นเพียงจุดท่องเที่ยวเท่านั้น แต่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะหมายรวมถึงองค์ประกอบทุกส่วนที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว ส่วนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนอกจากการจัดส่วนผสมองค์ประกอบให้ได้สัดส่วนและทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์แล้ว ยังต้องคำนึงถึงการจัดการหรือส่วนผสมของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวเกิดขึ้นอย่างครบวงจร ดังภาพที่ 4

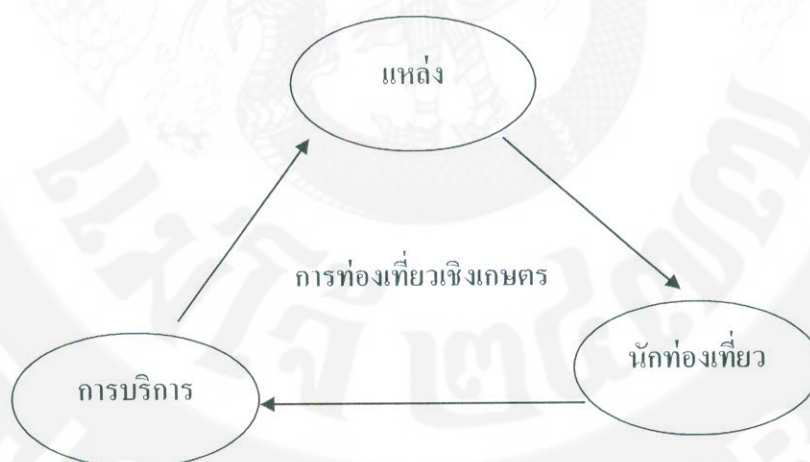
ภาพ 4 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นระบบ
ที่มา : ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร (2543)

นอกจากนี้ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2544) ยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่าเมืองคัมภีร์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางการเกษตร หมายถึง ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตทางการเกษตรซึ่งรวมทั้งทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ พื้นที่ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น และทรัพยากรด้านการจัดการ เช่น เกษตรกรองค์กรท้องถิ่น ความรู้ทางการเกษตรเครื่องมือเครื่องใช้และเทคโนโลยีทางการเกษตรต่าง ๆ

2) ตลาดนักท่องเที่ยวสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก ๆ คือ หนึ่งประชาชนและเกษตรกรทั่วไปที่มีความสนใจด้านการเกษตรเพื่อศึกษาหาความรู้เป็นแนวทางประกอบอาชีพหรือเพื่อพัฒนาอาชีพการเกษตร สองคือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน สนใจในการท่องเที่ยวธรรมชาติและกิจกรรมการเกษตรต่างๆ อยากเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของเกษตรกร

3) การบริการการท่องเที่ยว หมายถึง การบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยวเช่น การให้ข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม การจัดจำหน่ายพืชผลและผลผลิตทางการเกษตรต่างๆ การให้บริการนำเที่ยวหรือด้านที่พักแก่นักท่องเที่ยว(home stay / farm stay) เป็นต้น

ภาพ 5 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2544 : 6-5

นอกจากองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในหลักการของการส่งเสริมและพัฒนาให้พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวนั้น ต้องพิจารณาองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวว่าต้องประกอบไปด้วยปัจจัยอะไรบ้างที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมทรัพยากรท่องเที่ยวนั้นๆ ได้ ซึ่ง บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้สรุปว่าปัจจัยสำคัญ 3 ประการที่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งต้องมี นั่นคือ

1) สิ่งดึงดูดใจ เช่นความสวยงามของธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน หรือสถานที่ทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

2) สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า การสื่อสาร การขนส่ง ที่พักอาหาร การนำเที่ยว การจำหน่ายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

3) เส้นทางคมนาคมเข้าถึง ตลอดจนต้องมีการเชื่อมโยงกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับบริเวณใกล้เคียง

จากการทบทวนเอกสารสามารถสรุปได้ว่าองค์ประกอบและลักษณะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรควรมีลักษณะดังนี้

1) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งความสนใจไปยังกิจกรรมการเกษตร หรือสภาพแวดล้อมทางการเกษตรเป็นหลัก

2) เป็นการท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ทางเกษตรเป็นหลัก

3) เป็นการท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวยังมีความพร้อมในการดำเนินการ สามารถควบคุมและดำเนินการปัจจัยภายนอกและภายใน

4) เป็นการท่องเที่ยวที่มีกลไกกระจายรายได้ไปยังเกษตรกร

5) เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้ความเพลิดเพลิน เกิดการพักผ่อนหย่อนใจ การสร้างเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมชาติ

3.3 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การจำแนกรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามลักษณะกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวที่นำเสนอต่อนักท่องเที่ยว ได้แก่

การจำแนกของ สำนักพัฒนาเกษตรกร (2548) ได้แก่ รูปแบบให้นักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมระยะสั้น เช่น การเข้าชมสวนเกษตรและให้นักท่องเที่ยวเก็บผลผลิตในสวน เป็นต้น รูปแบบให้นักท่องเที่ยวพักผ่อนในหมู่บ้านเพื่อศึกษาและสัมผัสกับชีวิตของชาวชนบท รูปแบบให้ความรู้การเกษตรทั้งเกษตรแผนใหม่และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การศึกษาแมลงที่มีประโยชน์และพืชผักพื้นเมืองที่กินได้ เป็นต้น รูปแบบจำหน่ายผลิตภัณฑ์เกษตร เช่น ดอกไม้สด และเมล็ดพันธุ์พืชที่นักท่องเที่ยวซื้อไปปลูก เป็นต้น และรูปแบบให้รู้ทางธุรกิจการเกษตร เช่น ธุรกิจปลูกพืชที่ให้ผลตอบแทนเร็ว เป็นต้น ส่วนกรมส่งเสริมการเกษตร (2548) จำแนกกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่แตกต่างออกไป ได้แก่ การนำเที่ยวชมสวนของเกษตรกรรายบุคคลที่ประสบความสำเร็จในอาชีพเกษตร เช่น สวนทุเรียน สวนมังคุด สวนไม้ดอกไม้ประดับ หรือฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ซึ่งผู้เยี่ยมชมจะได้รับ

ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิต การจัดการ และการตลาด การท่องเที่ยวตามฤดูกาลหรือเทศกาล เช่น การจัดงานวันทุเรียนโลก งานวันเงาะโรงเรียน และเทศกาลทุ่งทานตะวันบาน เป็นต้น ซึ่งผู้เยี่ยมชมจะได้พบเห็นผลผลิตด้านการเกษตรและได้เลือกซื้อผลผลิตดังกล่าว และการท่องเที่ยวตามชุมชนหรือหมู่บ้านเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรในชุมชนร่วมกัน จัดตั้ง ซึ่งผู้เยี่ยมชมจะได้สัมผัสวิถีชีวิตของเกษตรกร ได้รับความรู้การเกษตร ตลอดจนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเกษตรของชุมชน

ส่วนในด้านรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร (อ้างใน นริศรา สอนเสาวภาคย์, 2545) ได้จำแนกออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

- 1) แหล่งท่องเที่ยวเกษตรประเภทชุมชน หรือหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตร ดำเนินการในลักษณะเป็นการดำเนินงานร่วมกันของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้าน
- 2) แหล่งท่องเที่ยวเกษตรประเภทเฉพาะรายบุคคล หรือรายกิจกรรม เป็นจุดท่องเที่ยวเกษตรที่เป็นสวน หรือไร่ของเกษตรกรรายใดรายหนึ่งโดยเฉพาะ
- 3) แหล่งท่องเที่ยวเกษตรประเภทเทศกาลหรือปรากฏการณ์ เป็นลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดงานเทศกาล หรือมหกรรมทางด้านการเกษตรที่น่าสนใจ

ทั้ง 3 ประเภทข้างต้นมีการเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะต่าง ๆ ที่หลากหลาย อาทิ เช่น การจัดที่พักค้างแรมในหมู่บ้านเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน หรือกิจกรรมระยะสั้น (1 วัน) ได้แก่ การเข้าชมสวนเกษตร การทำกิจกรรมที่นบ้านร่วมกับชาวบ้าน การแสดงสินค้าหรือการสาธิตสินค้า การแสดงขั้นตอนการปฏิบัติต่างๆทางด้านการเกษตร การแสดงประเพณี วัฒนธรรมด้านการเกษตรในอดีต การแสดงอุปกรณ์ เครื่องมือ การอบรมให้ความรู้และให้นักท่องเที่ยวได้ฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการเกษตรแผนใหม่และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน การจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตร สินค้าหัตถกรรมพื้นเมือง ของใช้ของที่ระลึกหรืออาหารที่ผลิตและเตรียมง่าย ๆ ตลอดจนการให้รู้ทางด้านธุรกิจ นักท่องเที่ยวที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของเกษตรกรแล้ว อาจเกิดแนวคิดในการทำธุรกิจโดยร่วมลงทุนกับเกษตรกรโดยในแต่ละกิจกรรมจะมีลักษณะเด่นเป็นการเฉพาะเจาะจงแบ่งเป็นรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

- ก. รูปแบบการทำนา ได้แก่ การทำนา การทำนาปี การทำนาปรัง การทำนาหว่านน้ำตาม การทำนาขั้นบันได โดยการใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมในการเตรียมดินและเก็บเกี่ยว พิพิธภัณฑชาิว ความรู้เรื่องข้าวสายพันธุ์ต่างๆ ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว วัฒนธรรมการกินข้าวไทย เป็นต้น
- ข. รูปแบบสวนไม้ผล การทำสวนผลไม้ทุกประเภท รวมทั้งการทำวนเกษตร การทำเกษตรแผนใหม่ การทำสวนผสม รวมถึงการทำสวนยางพารา สวนไผ่ สวนปาล์ม น้ำมัน

- ค. รูปแบบไม้ดอกไม้ประดับ การทำสวนดอกไม้เพื่อตัดดอกขายทุกชนิด เช่น สวนกุหลาบ ฟาร์มกล้วยไม้ สวนไม้ดอกไม้ประดับนานาชนิด ไม้กระถางทุกประเภท รวมถึงไร่นาตะวันออก
- ง. รูปแบบฟาร์มปศุสัตว์ การเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจนานาชนิด อาทิ การเลี้ยงไหม การทำฟาร์มผึ้ง การทำฟาร์มปลา การเลี้ยงหอยแมลงภู่ หอยแครง หอยนางรม หอยตะเภา ฟาร์มจระเข้ บางแห่งเพาะขยายพันธุ์สัตว์ป่าหายาก เช่น ฟาร์มนกยูง ฟาร์มไก่ฟ้า ฟาร์มควาย รวมถึงสวนของสภากาชาดไทยด้วย
- จ. รูปแบบเกษตรผสมผสาน ได้แก่ การปลูกผักปลอดสารพิษ หรือการปลูกพืชผักสวนครัวทุกประเภท ร่วมกับการปลูกผลไม้ ขุดบ่อเลี้ยงปลาหรือทำนาควบคู่ไปด้วย
- ฉ. การทำสวนสมุนไพร การปลูกพืชสมุนไพรนานาชนิด เพื่อใช้เป็นอาหารเสริมพืชผักสวนครัวข้างบ้าน เพื่อใช้เป็นเครื่องดื่ม เพื่อใช้เป็นเครื่องสำอาง และเพื่อใช้ในการแพทย์แผนไทย
- ช. รูปแบบตลาดการเกษตร เช่น ตลาดดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ตลาดไท ตลาดสี่มุมเมือง จังหวัดปทุมธานี
- ซ. รูปแบบงานเทศกาลผลิตภัณฑ์ต่างๆ การจัดงานเพื่อส่งเสริมการขายผลิตผลทางการเกษตร เมื่อถึงฤดูที่พืชผลเหล่านั้นออกซุก อาทิ มหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ งานเทศกาลลิ้นจี่ เทศกาลลำไย เทศกาลกินปลา เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540, ราไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2544 และกนก เย็นขุนทด, 2546)

3.4 รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการประเมินจากสภาพแหล่งท่องเที่ยวและตลาดการท่องเที่ยวสามารถกำหนดรูปแบบโดยพิจารณาที่ตั้งแหล่งเกษตรและโอกาสการตลาดเป็นรูปแบบการพัฒนา แบ่งออกได้ 4 ประเภท ดังนี้

1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแหล่งท่องเที่ยวหลัก

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเสริมในแหล่งท่องเที่ยวหลักสามารถใช้ในการท่องเที่ยวช่วงเวลาสั้น ๆ โดยวางเป้าหมายเพื่อดึงนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลัก กรณีนี้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่จำเป็นต้องมีศักยภาพสูง เนื่องจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักมักจะตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมทางการตลาด คือสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้สะดวก ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมกับแนวทางการพัฒนารูปแบบนี้คือประเภทตลาดเกษตรกร

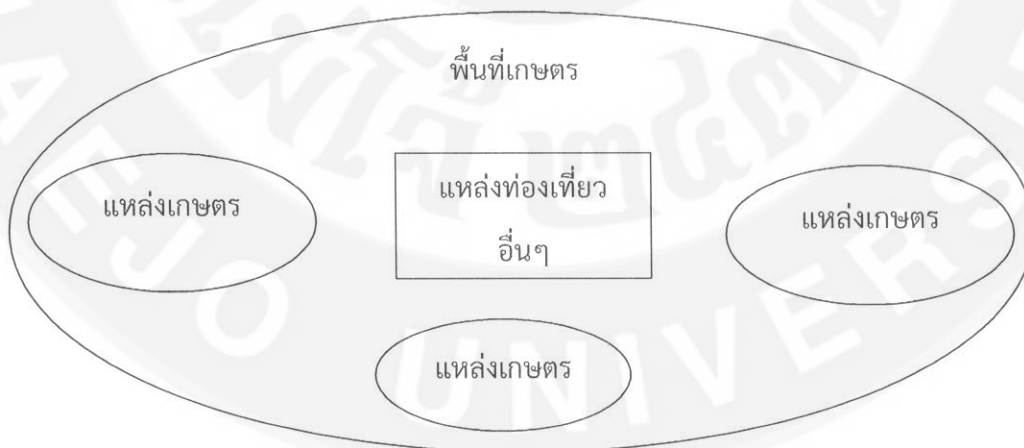

ภาพ 6 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแหล่งท่องเที่ยวหลัก

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2544: 6-8

2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เกษตรและแหล่งเกษตร

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ต้องการสร้างชื่อเสียงและจุดหมายในการเดินทางของนักท่องเที่ยว เนื่องจากย่านการเกษตรที่มีขนาดใหญ่และเป็นการทำการเกษตรที่มีความดึงดูดใจสูง โดยเฉพาะจะถูกจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวกลุ่มที่จัดลำดับความสำคัญสูงต่อการท่องเที่ยว ในการพัฒนาตามรูปแบบนี้สามารถพัฒนาตลาดเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวประเภทต้องการเพื่อทัศนศึกษาหรือศึกษาวัฒนธรรมของแหล่งการเกษตรที่นักท่องเที่ยวสนใจ เพื่อการขายผลิตผลทางการเกษตร การผลิตและวิถีชีวิต ซึ่งจะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความสมบูรณ์

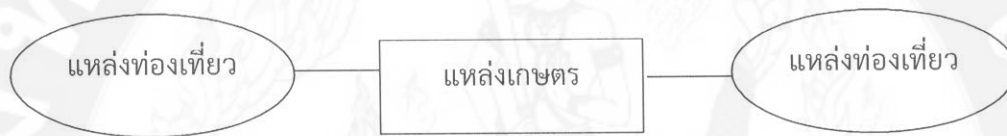

ภาพ 7 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เกษตรและแหล่งเกษตร

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2544: 6-8

3) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในโครงข่ายการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวที่กระจายอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ มีศักยภาพ และมีความเป็นไปได้ที่จะจัดเป็นโครงข่ายการท่องเที่ยว โดยการจัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรผสมกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นจนเป็นสินค้าท่องเที่ยวเดียวกัน แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีศักยภาพเป็นจุดท่องเที่ยวและตั้งอยู่กระจายทั่วไป ซึ่งอาจไม่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเป้าหมายในการเดินทาง จึงกำหนดเป็นจุดการท่องเที่ยวในโครงข่ายการท่องเที่ยว อาจเป็นตลาดเกษตรกร หรือแหล่งผลิตทางการเกษตรที่มีความน่าสนใจในการพัฒนาจัดเป็นจุดท่องเที่ยวเพื่อสร้างชื่อเสียงให้สินค้าเกษตร การขายผลผลิตหรือจัดเป็นที่พักขึ้นอยู่กับความเหมาะสม โดยดึงตลาดนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านหรือต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวโดยจัดอยู่ในโปรแกรมการเดินทาง

ภาพ 8 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในโครงข่ายการท่องเที่ยว

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2544: 6-9

4) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเฉพาะ

แหล่งเกษตรที่จัดเป็นพื้นที่ ที่มีลักษณะเฉพาะของการทำการเกษตรและมีความดึงดูดใจสูง การเกษตรที่เป็นปรากฏการณ์ทางการเกษตรหรือแหล่งผลิตเกษตรที่หายาก ตัวอย่างเช่น แหล่งผลิตไวน์ในประเทศไทย ถือว่าเป็นพืชผลการเกษตรที่ใหม่และสามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเฉพาะให้เป็นเป้าหมายในการเดินทางหรือแหล่งท่องเที่ยวประกอบที่สำคัญในโครงข่ายการท่องเที่ยว

อร สีแพร (2544) ได้สรุปสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ดังนี้

- 1) ผลกระทบจากการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการการท่องเที่ยวในพื้นที่เกษตรกรรม เช่น สุขา ลานจอดรถ สิ่งปลูกสร้าง เป็นต้นจำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมความกลมกลืนกับพื้นที่
- 2) ผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่อาจส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรกระบวนการในการผลิตและคุณภาพของผลผลิตทางการเกษตรได้ถ้าหากขาดการจัดการที่ดี

3) การให้บริหารทางการท่องเที่ยวแบบจำต้องนี้ถึงผลกระทบต่อทางสังคม ความพร้อมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวในหมู่บ้านเกษตรกรรมในลักษณะพักแรมกับเกษตรกร

4) การส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมโดยหน่วยงานภาครัฐ ถึงแม้ว่าในด้านหนึ่งจะเป็นการสนับสนุนช่วยเหลือชาวบ้านที่ขาดโอกาส ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีโอกาสในการที่จะได้รับประโยชน์มากขึ้นแต่ในด้านหนึ่งในการดำเนินการดังกล่าวเป็นนโยบายของหน่วยงานรัฐในพื้นที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนกลางและมีความจำเป็นต้องมีการดำเนินการเพื่อสนองนโยบายนั้นอาจจะทำให้การพัฒนาดังกล่าวล้มเหลว เนื่องจากเป็นการพัฒนาเป็นบนสู่ล่าง (Top-Down) อีกทั้งผู้สนับสนุนเองก็ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการท่องเที่ยว ตลอดจนขาดความเข้าใจในความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้านและคนในชุมชน

5) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในกลุ่มเกษตรกรรมที่มีข้อจำกัดด้านเงินทุน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างรอบคอบในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป พัฒนาทรัพยากรที่มีคุณค่า อยู่แล้วในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์สูงสุด

4. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

4.1 จุดเริ่มต้นของ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์”

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ถือได้ว่าเป็นกระบวนทัศน์ (New Travel Paradigm) และทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน จากการท่องเที่ยวแบบเดิมในยุคแรก ๆ ที่ให้ความสนใจกับการพักผ่อนหย่อนใจ (Sun-Sea-Sex Tourism) มาสู่การเดินทางท่องเที่ยวในยุคที่สอง ที่ให้ความสนใจกับวัฒนธรรม (Cultural Tourism) และใส่ใจกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว (Sustainable Tourism) และยุคที่สาม ในกระแสการท่องเที่ยวที่เรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่คำนึงถึงความยั่งยืนเป็นสำคัญ โดยเน้นย้ำถึงความผูกพัน (Engaged) ของนักท่องเที่ยว (ผู้มาเยือน-Visitor-Guest) กับผู้ถูกท่องเที่ยว (เจ้าบ้าน-Host) ประสบการณ์แท้/ปฏิบัติการจริงที่มาจากการเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยว (Active Participation) และเป็นผลให้เกิดความจดจำและประทับใจอย่างลึกซึ้ง ในพื้นที่ของการท่องเที่ยว (Understanding Specific Cultural of the Place)

ต่อมาในปี พ.ศ.2544 (ค.ศ.2001) องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) มีความตกลงว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม (The UNESCO

Universal Declaration of Cultural Diversity) เพื่อยอมรับให้มีการกำหนดมาตรฐานนานาชาติ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการพิทักษ์รักษาและส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการ สันทนาระหว่างวัฒนธรรม โดยในปีต่อมา UNESCO ได้ริเริ่มโครงการพันธมิตรระดับโลกเพื่อ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Global Alliance for Cultural Diversity) เพื่อให้การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมได้เกิดขึ้นจริงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ปี พ.ศ.2547 (ค.ศ.2004) เพื่อดำเนินการสนับสนุนนโยบายส่งเสริมความหลากหลายทาง วัฒนธรรมของโลก UNESCO จึงเสนอโครงการ “เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์” (The Creative Cities Network) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries) ที่จะนำไปสู่ รูปแบบใหม่ของความร่วมมือในระดับนานาชาติ ในภาคประชาชน เอกชน สาธารณะและประชาคม

เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก มีทั้งหมด 7 กลุ่ม เมืองหนึ่งเมืองใดที่จะเข้าร่วมเป็น เมืองสร้างสรรค์ (Creative City) ภายใต้การประกาศรับรองโดยยูเนสโกจะต้องเลือกเสนอตนเองได้ เพียงประเภทเดียวเท่านั้นจากกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ 1) วรรณกรรม (Literature) 2) งานหัตถกรรมและ ศิลปะพื้นบ้าน (Crafts and Folk art) 3) งานออกแบบ (Design) 4) ดนตรี (Music) 5) อาหาร (Gastronomy) 6) ภาพยนตร์ (Cinema) 7) สื่อศิลปะ (Media Arts)

ในโครงการเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของ UNESCO นอกจากจะมีเป้าหมายที่จะสนับสนุน ความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาในระดับนานาชาติและเพื่อตั้งหลักตอรับกับผลกระทบใน ระดับโลกโดย ความพยายามที่จะเชื่อมโยงเมืองต่าง ๆ เข้าด้วยกันแล้ว ยังได้กล่าวถึงความเป็นไปได้ใน การสร้างการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ (Creating New Tourism Opportunities) ที่นักท่องเที่ยวจะสามารถรับและเข้าเป็นส่วนหนึ่ง ของวัฒนธรรมเมืองนั้น ๆ ทั้งวัฒนธรรมในลักษณะที่จับต้องได้และที่ เป็นนามธรรม (Tangible and Intangible Cultural) โดยผ่านประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเอง โครงการเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวแนวใหม่ของ UNESCO จึงเน้นถึงความผูกพัน (Engaged) ความจริงแท้ผ่านประสบการณ์ (Authentic Experience) ซึ่งเป็นการส่งเสริมกิจกรรมที่ จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในลักษณะทางวัฒนธรรมของเมืองที่ไปเยือน (active understanding of the specific cultural features of a place) (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่ พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), ระบบออนไลน์)

4.2 ความหมาย

องค์ศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (UNESCO) ได้ให้ นิยามของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการ พัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้อง ช้องเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยจัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยวอย่างกลมกลืนและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีต่างๆ ในชุมชน

ในเชิงของการเรียนรู้และการทดลอง เพื่อให้ได้มาซึ่งประสบการณ์จากสิ่งที่มีอยู่และเป็นอยู่จริงในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนจะต้องสามารถใช้การจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการรักษาความสมดุลระหว่าง

- 1) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวภายในชุมชนและ
- 2) ชุมชนจะได้รับผลประโยชน์ทั้งในรูปแบบที่เป็นผลประโยชน์ตอบแทนอิงตามระบอบทุนนิยมและในรูปแบบความยั่งยืนของการพัฒนาในชุมชน

ยูเนสโกยังได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์รวมถึงการจัดให้เกิดกิจกรรมต่างๆ โดยเน้นการเรียนรู้ การศึกษาจากประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน การท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้คนในชุมชนนั้น ๆ โดยมีเป้าหมายว่านักท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะเป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่เป็นเพียงนักท่องเที่ยว (Tourist) แต่จะเป็นสมาชิกของชุมชนที่ได้มีโอกาสเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกัน (Citizen of Community)

"tourism which offer visitors the opportunities to develop their creative potential through active participation in courses and learning experiences which are characteristic of the holiday destination where they are undertaken" (Richards and Raymond, 2000:18)

ริชาร์ด และ เรย์มอนด์ (Richards and Raymond) ได้นิยามว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวพัฒนาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ โดยการทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมและเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงวันหยุด (Wurzburger, 2010 อ้างถึงใน Richards and Raymond, 2000)

บิงค์ฮอร์สต์ (Binkhorst, 2006) กล่าวว่า ในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้น นักท่องเที่ยวจะเป็นผู้สร้างคุณค่าให้กับประสบการณ์การท่องเที่ยวของตนเอง จากการเลือกซื้อสินค้าและบริการ ซึ่งการสร้างคุณค่าให้ทรัพยากรด้านวัฒนธรรม เช่น วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวแต่ละคน ดังนั้น ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นักท่องเที่ยวแต่ละคนจะได้รับความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกันไปตามภูมิหลังของแต่ละคน

องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือ ยูเนสโก (UNESCO) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นทางการในการประชุมนานาชาติ เรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ค.ศ. 2008 ณ เมืองซานตาเฟ (Santa Fe) มลรัฐนิวเม็กซิโก ประเทศสหรัฐอเมริกา ว่า

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คือ การท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของสถานที่ ผ่านประสบการณ์ตรง และการมีส่วนร่วมกับท้องถิ่น (Wurzburger, 2010)

ค.ศ. 2010 ริชาร์ด (Richards, 2010) ได้สรุปนิยามของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อีกครั้งว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน และส่งเสริมการผลิตสินค้าท้องถิ่นป้อนสู่ตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ยังได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ว่าหมายถึง การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และเอกลักษณ์ของชุมชนหรือสถานที่นั้นๆ จากประสบการณ์ตรง หรือร่วมสร้างประสบการณ์ที่ดีกับเจ้าของวัฒนธรรม หรือมีปฏิสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ ทั้งจากการพูดคุย ทดลองทำ และการใช้ชีวิตร่วมกัน

การท่องเที่ยวสร้างสรรค์นับได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เมื่อ อ้างอิงจากความหมายของการท่องเที่ยวในรูปแบบที่มีมาก่อน แต่เดิมการท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อเป็นการใช้เวลาในการพักผ่อนหย่อนใจ แสวงหาความสุขและความเพลิดเพลินที่ได้รับจากการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ แม้อาจมีการท่องเที่ยวได้เพิ่มรูปแบบให้มีการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์หรือเชิงวัฒนธรรม โดยจะเน้นรูปแบบของการท่องเที่ยวไปยังพิพิธภัณฑ์หรือโบราณสถานต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่มีมิติของการพัฒนาและสร้างความสมดุลในชุมชนโดยการใช้การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), ระบบออนไลน์)

จากการให้ความหมายและคำนิยามที่หลากหลายจากนักวิชาการสามารถสรุปนิยามของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นการสร้างคุณค่าด้านประสบการณ์การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวโดยเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว และการออกแบบรูปแบบการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน อันจะนำไปสู่เป้าหมายของการเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

4.3 ประเภทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย

ประเภทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย แบ่งหมวดหมู่ออกเป็น 4 ประเภทหลัก ดังนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ออนไลน์)

1) มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage)

หมายถึงกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ โบราณคดีวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ และสภาพสังคม โดยแบ่งเป็นกลุ่มแสดงออกทางวัฒนธรรม แบบดั้งเดิม (Traditional Cultural Expression) เช่น เทศกาล งานประเพณีต่างๆ และกลุ่มที่ตั้งทาง วัฒนธรรม (Cultural Sites) เช่น โบราณสถาน พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น

2) วิถีชีวิต (Lifestyles)

หมายถึงกลุ่มท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตทั้งวิถีชีวิตของสังคมเมือง และวิถีชีวิตสังคมชนบท ในแง่การเรียนรู้การดำรงชีวิตหรือวิถีการประกอบอาชีพ

3) ศิลปะ (Arts)

หมายถึงกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานของศิลปวัฒนธรรม เช่น งานศิลปะ (Visual arts) การวาดภาพ รูปปั้นและศิลปะการแสดง (Performing arts) การแสดงดนตรีพื้นบ้าน การแสดงนาฏศิลป์และการแสดงละคร เป็นต้น

4) สินค้าที่ตอบสนองความต้องการที่แตกต่าง (Functional Creation)

หมายถึงกลุ่มท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการแตกต่างกัน เช่น เรียนทำอาหารไทย เรียนมวยไทย ฝึกสมาธิและการจัดกิจกรรม Workshop (โปรแกรมการฝึกปฏิบัติโดยเน้นการเรียนรู้ร่วมกันและทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติ) เป็นต้น

4.4 ลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วยคุณลักษณะเฉพาะ 6 ประการ (Richards, 2010) ดังภาพที่ 9

ภาพ 9 ลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทั้ง 6 ประการ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เพิ่มทักษะให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งการพัฒนาทักษะของนักท่องเที่ยวสามารถเกิดขึ้นได้จากการที่นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว อาทิ ในกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านการทอผ้าพื้นเมืองของชาวเมารี ประเทศนิวซีแลนด์ จะสร้างทักษะด้านการทอผ้าให้กับนักท่องเที่ยว หรือในกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านการปรุงอาหารของเมืองบาร์เซโลนา ประเทศสเปน ซึ่งมีชื่อเสียงด้านนี้ นักท่องเที่ยวจะได้ทักษะการปรุงอาหารจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการประกอบอาหาร เป็นต้น
- 2) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีสินค้าหลักคือ “ทักษะและประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมที่เกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว” ประสบการณ์จะกลายเป็นสินค้า ตัวอย่างเช่น ประสบการณ์ทางดนตรีพื้นเมืองและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้จากการเข้าร่วมงานเทศกาลดนตรีของประเทศเม็กซิโก ประสบการณ์และทักษะด้านศิลปะการวาดภาพ การแกะสลัก จากการเข้าร่วมงานศิลปะในป่าของประเทศแคนาดา เป็นต้น
- 3) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนจากการขายทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จับต้องได้สู่ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จับต้องไม่ได้ เปลี่ยนจากการขายสินค้าที่เป็นวัตถุไปสู่การขายสินค้าที่เรียกว่า “ประสบการณ์” อาทิ เปลี่ยนจากการขายมิดลิกโยล (Laguiole) ซึ่งเป็นงานฝีมือแบบดั้งเดิมของประเทศฝรั่งเศส เป็นการขายการสอนทำมิดจากมืออาชีพในท้องถิ่น เป็นต้น
- 4) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนจากสินค้าที่เป็นวัฒนธรรมระดับสูงไปสู่สินค้าที่เป็นวัฒนธรรมประจำวัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ สัมผัสถึงความเป็นท้องถิ่น และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ง่ายขึ้น โดยวัฒนธรรมระดับสูง เป็นวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวจำเป็นต้องไปเยี่ยมชม ได้แก่ พิพิธภัณฑสถาน อาคารแสดงผลงานศิลปะ อนุสาวรีย์ ต่าง ๆ ส่วนวัฒนธรรมประจำวันจะเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างแท้จริงที่มีอยู่ตามชนบทในวิถีชีวิตประจำวัน เช่น ตลาดนัดท้องถิ่น ร้านอาหารพื้นบ้านตามชนบท สภากาแฟ เป็นต้น
- 5) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง ตัวอย่างเช่น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในนิวซีแลนด์ ได้จัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์หลายรูปแบบ อาทิ การแกะสลัก การเรียนภาษาเมารี การทอผ้า การสร้างงานไม้ และการทำอาหาร นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้ว่าต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใด โดยแต่ละกิจกรรมจะมีชาวบ้านในท้องถิ่นคอยให้คำแนะนำในการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ เป็นต้น
- 6) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ต้องมีความโดดเด่นแตกต่างกันด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องการประสบการณ์

ใหม่ ๆ ที่มีความแตกต่างกัน อาทิ เมืองบาร์เซโลนา ประเทศสเปน มีความโดดเด่นด้านอาหารพื้นเมือง จึงนำจุดเด่นด้านนี้มาพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยจัดให้มีกิจกรรมการสอนการทำอาหารวิธีการปรุงอาหาร ทั้งอาหารคาวและอาหารหวานให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าวถือว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่น

4.5 หลักเกณฑ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Basic of Creative Tourism)

- 1) เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่ไม่ได้เลียนแบบใครและเป็นต้นแบบอย่างแท้จริง (Originality) และมีความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)
- 2) มีการจินตนาการ (Imagination) และมีความจรรโลงใจ (Inspiration) ที่แสดงออกเป็นความคิดอย่างสร้างสรรค์
- 3) มีองค์ความรู้ (Knowledge) แฝงไว้ด้วยศิลปะ (Arts) และกลิ่นอายของวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 4) เกิดจากการฉลาดคิด (Ingenuity) กลายมาเป็นประดิษฐ์กรรม (Inventiveness)
- 5) เป็นทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual assets)

4.6 คุณสมบัติของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Properties of Creative Tourism)

คุณสมบัติของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้กล่าวว่า ต้องมีคุณสมบัติดังนี้

- 1) ผู้ท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านมีความผูกพันระหว่างกัน (Each engaging the other)
- 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Cross - cultural engagement/ Cultural experience)
- 3) มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทางวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว (Spirit of place/ deep meaning/ understanding of the specific cultural of the place)
- 4) ประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม (Hands - on experience)
- 5) มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน/ ส่งผ่าน - ส่งต่อประสบการณ์ (Exchange information/ transformation and transformative experiences)
- 6) เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเป็นผู้ชม (More participate than observe)
- 7) นักท่องเที่ยวมีโอกาสพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของตนเองและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Co - creating tourism experience)

8) ความจริงแท้ทั้งในกระบวนการการผลิตและผลิตภัณฑ์, ประสบการณ์จริง (Authentic both process and product/ genuine experience)

9) จดจำประทับใจ, เข้าใจ (Memorable/ I hear and I forget, I see and I remember, I do and I understand)

10) การท่องเที่ยวแบบจำเพาะเจาะจง (Tailor - made approach)

แนวทางการเพิ่มมูลค่าและโอกาสของตลาดของชาวไทยด้วยเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การพัฒนาสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่าและโอกาสทางการตลาดของชาวไทยด้วยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์สามารถทำได้หลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีล้วนใช้แนวคิดสร้างสรรค์มาปรับและประยุกต์ใช้กับอุตสาหกรรมชาวไทย เพื่อให้เกิดรูปแบบของสินค้าใหม่ๆ ที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้น จากแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จะเห็นได้ว่าการนำเอาแนวคิดมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างมูลค่าให้กับอุตสาหกรรมฯ ในรูปแบบของการสร้างสรรค์ด้วยการท่องเที่ยว อันเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการฯ รวมไปถึงชุมชนที่จะได้รับผลดีจากการกระตุ้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ด้วย แต่อย่างไรก็ตามจะต้องมีการวางแผนและการบริหารจัดการที่ดีเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการส่งผลกระทบต่อชุมชนและพัฒนาทรัพยากรที่มีคุณค่าอยู่แล้วในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์สูงสุด

5. แนวคิดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คือ ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง หรือการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง รวมถึงความน่าสนใจของท้องถิ่นนั้นมีเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ ดังนั้นการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จึงเป็นปัจจัยแรกของการวางแผนพัฒนา เพื่อให้การดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์

สุภาภรณ์ หาญทอง (2543) ได้นิยาม “ศักยภาพ” ว่าเป็นความสามารถ หรือความพร้อมในสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงการพัฒนา และการปรับปรุงใดๆ ฉะนั้น แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง จึงมีศักยภาพแตกต่างกัน แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงจะถูกจัดการเป็นลำดับแรก ดังนั้น การกำหนดปัจจัยการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์มีการใช้เครื่องมือที่เหมาะสม และน่าเชื่อถือ เพื่อจะนำไปใช้ประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างแม่นยำและแหล่งท่องเที่ยวนั้นมีการจัดการที่เหมาะสมต่อไป

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์ (2529: 40-42) ได้เสนอหลักเกณฑ์การพิจารณา และการกำหนดศักยภาพ หรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวไว้ ดังนี้

- 1) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางลัทธิและศาสนา บรรยากาศ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และวิถีชีวิต
- 2) ความสะดวกในการเข้าถึง ได้แก่ สภาพของเส้นทางท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทาง ระยะเวลาจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว
- 3) สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่างๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และการรักษาความปลอดภัย
- 4) สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่นๆ ของแหล่งท่องเที่ยว
- 5) ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ข้อจำกัดทางด้านบริการสาธารณูปโภค ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
- 6) ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นที่รู้จักของแหล่งท่องเที่ยว และจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

จารุณี กลิ่นดีปลี (อ้างใน วิภา ศรีระหุ: 2551) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดกยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ครอบคลุมองค์ประกอบการท่องเที่ยว 4 ด้าน ดังนี้

- 1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ คือ การดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะ หรือมีความเป็นเอกลักษณ์ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานที่มีความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น รวมทั้งต้องมีปัจจัยอื่นที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ ลักษณะภูมิทัศน์ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น สภาพของเส้นทาง ฤดูกาล ระยะทางจากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวในพื้นที่ เป็นต้น
- 2) องค์ประกอบด้านการจัดการคือ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่ และบริเวณใกล้เคียง การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง เช่น ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำ การจัดการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวไม่ให้เกิดขีดความสามารถในการรองรับ การจัดการควบคุมกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่
- 3) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ คือ การพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ โอกาสในการสร้างจิตสำนึก และการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม
- 4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาว่า องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง และประชาชนในท้องถิ่นมีความพอใจ หรือสนใจที่จะให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

ทั้งนี้ในการพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการศึกษาทรัพยากรที่มีอยู่ ก่อนที่จะวางแผนพัฒนาหรือสิ่งเสริมใดๆ เพื่อให้การดำเนินงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายและได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างมีประสิทธิภาพ

ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร (2542: 43-44) แบ่งองค์ประกอบที่นำมาเป็นเครื่องบ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

- 1) ปัจจัยจูงใจหลักของการท่องเที่ยว พิจารณาจากสถานที่ตั้งและลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวหลายๆ ด้าน เช่น ความต้องการในด้านความสงบในการพักผ่อน ความสนุกสนาน การหาประสบการณ์ ซึ่งปัจจัยจูงใจหลักแบ่งได้ 3 ชนิด ได้แก่ ปัจจัยจูงใจด้านธรรมชาติ ปัจจัยจูงใจในด้านประวัติศาสตร์และศาสนา และปัจจัยจูงใจทางด้านกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น
- 2) ปัจจัยประกอบ ได้แก่ คุณค่าดึงดูดใจจากสภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และลักษณะภูมิทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์ ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน สภาพเศรษฐกิจและสังคม ภัยธรรมชาติ และการเมือง
- 3) ปัจจัยสนับสนุนและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้มาตรฐานด้านที่พักและอาหาร การสื่อความหมาย ข้อมูลข่าวสาร การให้ข่าวสารประชาสัมพันธ์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ร้านจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น
- 4) ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม ต้องพิจารณาถึงโครงข่ายการคมนาคมทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ บริการสาธารณะ เช่น ไฟฟ้า น้ำ การระบายน้ำ การกำจัดขยะ ตลอดจนระบบการสื่อสารโทรคมนาคม

นอกจากนี้ สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2556) ได้จัดทำคู่มือ การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อจัดอันดับ ความเร่งด่วนในการพัฒนา โดยใช้หลักเกณฑ์สำคัญ 2 เกณฑ์ คือ

- 1) หลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อจัดอันดับความสำคัญ ใช้หลักเกณฑ์ ดังนี้
  - 1.1) ความมีชื่อเสียง/เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป
  - 1.2) เอกลักษณ์/คุณค่าเฉพาะเชิงการท่องเที่ยวโดย
  - 1.3) สร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น/จังหวัด/ประเทศ
  - 1.4) สร้างเสริมความสามัคคี/ความภาคภูมิใจให้กับท้องถิ่น

- 1.5) สร้างความเจริญให้กับชุมชน ด้านสาธารณูปโภค/สาธารณูปการ
- 1.6) อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 1.7) การอนุรักษ์สิ่งก่อสร้างทางโบราณคดี/ประวัติศาสตร์
- 1.8) อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.9) คุณค่าทางวิชาการและการเรียนรู้
- 1.10) เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ/นันทนาการแก่ชุมชน

2) หลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว เพื่อจัดอันดับความเสื่อมโทรม ได้แก่ด้านกายภาพ ด้านสาธารณูปโภค/สาธารณูปการ ด้านคุณค่าของแหล่ง/ทรัพยากรการท่องเที่ยว ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม

จากการให้ความหมายที่หลากหลายข้างต้น สามารถสรุปการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่จะนำมาใช้ในงานวิจัยนี้เพื่อทำการประเมินแหล่งท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์ โดยประเมินจากองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ศักยภาพด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว และศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว

6. แนวคิดผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวหลักที่รวมสินค้าและบริการที่หลากหลาย ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่ที่น่าสนใจและเดินทางไปเยือนสำหรับนักท่องเที่ยว โดยทั่วไปแหล่งท่องเที่ยวจะมีองค์ประกอบพื้นฐาน ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ สาธารณูปโภค การบริการ สถานที่ตั้ง และเรื่องราวความเป็นมาของสถานที่นั้น (Vodeb & Rudež, 2010, p. 75) อย่างไรก็ตามองค์ประกอบที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 องค์ประกอบ หรือ 3A's (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549, 10-12) ดังต่อไปนี้

1) สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) เป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้อยากเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวแล้วเกิดความประทับใจ เป็นสิ่งที่ให้ความรู้หรือความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวที่จะไป และมักเป็นเหตุผลสำคัญในการเลือกแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมากกับภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวนั้น (Merchant, 2005) อย่างไรก็ตามสิ่งดึงดูดใจของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวย่อมมีความแตกต่างกันไปตามความต้องการและความสนใจของนักท่องเที่ยวแต่ละคนแต่ละกลุ่ม โดยสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมี 6 ประการ คือ

1.1) ทิวทัศน์หรือทัศนียภาพอันสวยงามตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำลำคลอง ทะเล น้ำตก หน้าผา บ่อน้ำพุร้อน เกาะแก่ง อุทยาน ทะเลสาบ ถ้ำ ถ้ำกว๊าน ชายหาด แหลม เป็นต้น

1.2) ความประทับใจจากลมฟ้าอากาศ เช่น อากาศบริสุทธิ์สดชื่น อากาศเย็นสบาย ปลอดภัย หรือไม่หนาวจัดหรือไม่ร้อนจัดจนเกินไป เป็นต้น

1.3) คุณค่าทางวัฒนธรรม เช่น มีสิ่งที่น่าสนใจด้านประวัติศาสตร์หรือมรดกทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี อนุสาวรีย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สถาบันทางการเมือง สถาบันทางการศึกษา วัดหรือศาสนสถาน คูเมือง กำแพงเมือง อนุสรณ์สถาน ชุมชนโบราณ เป็นต้น

1.4) วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปกรรม งานเทศกาลหรืองานประเพณี การละเล่นพื้นเมืองหรือพื้นบ้าน พิพิธภัณฑท์พื้นบ้าน การประกอบอาชีพ ศูนย์วัฒนธรรม การทำนา ทำไร่ เป็นต้น

1.5) สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น สวนสนุก สวนสัตว์ โรงละคร ชีวิต/บันเทิงยามราตรี โรงมหรสพ สนามกีฬา สถานเริงรมย์ การแสดงต่างๆ ศูนย์การค้า สนามกอล์ฟ สนามเทนนิส โบว์ลิ่ง สวนพฤกษศาสตร์ สวนหย่อม ศูนย์สุขภาพอนามัย สวนสาธารณะ เป็นต้น

1.6) กิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น การเดินป่า การขี่ช้าง การดูนก การปีนเขา การเที่ยวถ้ำ การเที่ยวน้ำตก การล่องแพ การล่องเรือ การพายเรือ การดำน้ำ การขี่จักรยาน การชมสวนดอกไม้ การชมสวนผลไม้ การชมพื้นที่ปลูกพืชไร่ เป็นต้น

2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยมีเส้นทางหรือเครือข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย ซึ่งการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาใน 6 ด้านด้วยกัน คือ

2.1) ประเภทของการคมนาคมขนส่งที่จะให้บริการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาว่าจะใช้การขนส่งประเภทใดเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยววันนั้นๆ จึงจะเหมาะสม หรือจะใช้ขนส่งหลายประเภทร่วมกันไป เช่น การขนส่งทางรถยนต์ การขนส่งทางรถไฟ การขนส่งทางเรือ การขนส่งทางเครื่องบิน เป็นต้น

2.2) เส้นทาง การขนส่งเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงสภาพการเดินทาง ความสะดวกสบาย ความรวดเร็ว ความปลอดภัย และความมีมาตรฐานดีในระดับสากลของเส้นทางที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

2.3) การคมนาคมขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงจำนวนที่เพียงพอ คุณภาพ และมาตรฐาน ตลอดจนความสะดวกสบาย รวดเร็ว และความปลอดภัยของรถสาธารณะ และรถนำเที่ยวที่จะให้บริการภายในแหล่งท่องเที่ยว

2.4) แบบแผนการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักแรมเป็นหมู่คณะทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ทั้งการเดินทางของนักท่องเที่ยวแบบส่วนตัวและครอบครัว

2.5) บริเวณที่อำนวยความสะดวกให้แก่ยานพาหนะ เช่น สถานีขนส่ง ที่จอดรถ ที่ล้างรถ ที่ซ่อมแซมบำรุงรักษารถ เป็นต้น

2.6) ปัญหาการจราจรที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงปัญหาการจราจรที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ปัญหาที่จอดรถ ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาเรื่องเสียงรบกวนนักท่องเที่ยว ปัญหาอากาศเป็นพิษ เป็นต้น

3) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenity) เป็นสิ่งสำหรับอำนวยความสะดวกให้บริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้นอย่างประทับใจ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวอยากจะทำท่องเที่ยวมาวันขึ้น หรือกลับมาเที่ยวซ้ำในโอกาสหน้า ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญในแหล่งท่องเที่ยวมี 4 ด้าน คือ

3.1) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอาคารและสิ่งก่อสร้างในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ที่จำหน่ายบัตรเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว สำนักงานหรือที่ทำการของแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พักนักท่องเที่ยว ห้องน้ำสาธารณะ ศาลาหรือซุ้มนั่งคอย ร้านค้า ร้านอาหาร บ้านพักพนักงาน เป็นต้น

3.2) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านบริการในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ซุ้มเข้า ป้ายเครื่องหมาย ลานกิจกรรม สวนหย่อม กระจาดและที่ปลูกต้นไม้ ม้านั่ง โต๊ะ เก้าอี้ ระบบแสงสว่าง ระบบน้ำใช้ ระบบกำจัดของเสียและน้ำเสีย ระบบกำจัดขยะมูลฝอย รั้ว กำแพง สะพาน ขึ้นบันได เป็นต้น

3.3) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากอุบัติเหตุในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากพืชและสัตว์ภายในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากการหลงทางภายในแหล่งท่องเที่ยว และความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว

3.4) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านป้ายในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ป้ายแผนที่แสดงที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายแผนที่แสดงจุดที่

นำชมของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายชี้ทางภายในแหล่งท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย ป้ายเตือนอันตราย นักท่องเที่ยว ป้ายประกาศอื่นๆ ที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวทราบ เป็นต้น

นอกจากนี้ Dickman (1996) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวว่า แหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (Tourist Destination and Tourism Product) มีความจำเป็นต้องประกอบด้วย 5 องค์ประกอบสำคัญ (5As) ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenity) ที่พัก (Accommodation) และกิจกรรมต่างๆ (Activity)

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จัดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่จูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นซึ่งแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งแยกเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา หาดทราย ชายหาด ภูเขาอุทยานแห่งชาติเทศกาลต่างๆ หรือสถานที่ที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์และเป็นทีโด่งดังและโดยทั่วไป แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมักจะมีสิ่งดึงดูดใจมากกว่า 1 อย่าง เช่น ภูเก็ตซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น หาดทราย กิจกรรมทางน้ำ สถานบันเทิงต่างๆ

2) สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) ความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยวหรือคนเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ใดรวดเร็ว ปลอดภัยและสะดวกสบายมากยิ่งขึ้นแหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบขนส่ง ซึ่งประกอบด้วย เส้นทาง พาหนะ สถานี และผู้ประกอบการขนส่ง มีวัตถุประสงค์ในการลำเลียงคนและสิ่งของไปยังจุดหมายปลายทาง

3) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (Amenity) ซึ่งหมายถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่อนักท่องเที่ยว เช่น สาธารณูปโภค โทรศัพท์ หองสุขา และสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องใช้

4) ที่พัก (Accommodation) แหล่งท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ พร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคาและการบริการที่เหมาะสมต่อสถานที่

5) กิจกรรมต่างๆ (Activity) ที่นักท่องเที่ยวสามารถกระทำในช่วงเวลาที่ท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เพื่อให้การท่องเที่ยวและช่วงเวลาที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยวน่าสนใจมากขึ้น และกิจกรรมต่างๆ ควรมีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจับจ่ายใช้สอย กิจกรรมทางทะเล เช่น การดำน้ำ การว่ายน้ำ

ในการวิจัยครั้งนี้ แหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ต้องประกอบด้วย 5 องค์ประกอบสำคัญ (5As) ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenity) ที่พัก (Accommodation) และกิจกรรมต่างๆ (Activity)

แนวคิดการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว

เส้นทางท่องเที่ยว เป็นการรวมกิจกรรม (activities) และแหล่งท่องเที่ยว (attractions) แบบครบวงจรผ่านการสร้างสรรค์เส้นทางเสนอแก่นักท่องเที่ยว สามารถเป็นรูปแบบของผลิตภัณฑ์และบริการได้เช่นกัน เส้นทางสามารถมีได้หลากหลายเส้นทางขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว แต่ละครั้ง (Grefe 1994, Gunn 1979, Fagence 1991, Lew 1991, Miossec 1977, Long et al 1990, Getz and Page 1997 อ้างใน Dorothea Meyer, 2004 : 3) ดังนี้

- เพื่อกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว
- เพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวหรือผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจแก่ผู้คนต่างๆ
- เพื่อเพิ่มจุดหมายปลายทางใหม่ในการเดินทางท่องเที่ยว
- เพื่อเพิ่มวันพักผ่อนของนักท่องเที่ยวให้ยาวนานขึ้น
- เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน
- เพื่อเพิ่มผลิตภัณฑ์จากการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน

แหล่งท่องเที่ยวที่จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวควรคำนึงถึงระยะทางในการเดินทาง (Grefe 1994, Gunn 1979, Fagence 1991, Lew 1991, Miossec 1977, Long et al 1990, Getz and Page 1997 อ้างใน Dorothea Meyer, 2004 : 4) ดังนี้

- เส้นทางตามภูมิศาสตร์ระหว่างภูมิภาคและปลายทางของการท่องเที่ยว (ควรสำรวจเส้นทางจริงก่อนทำเส้นทางท่องเที่ยว/ ควรค้นหาจุดแตกต่างเพื่อดึงดูดให้สนใจ)
- การคำนวณเวลาในการเดินทางให้พอดีเหมาะสมกับระยะทางตามภูมิศาสตร์ (กำหนดเวลาในการเดินทางชัดเจนสามารถกำหนดวันเดียว (day-tripping) หรือหลายวัน และออกแบบเส้นทางให้น่าสนใจและสัมพันธ์กับเวลา)
- คำนวณค่าใช้จ่ายตามระยะทางของเส้นทางท่องเที่ยว (ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของการเดินทาง คือ ค่าใช้จ่ายในแต่ละครั้งที่มีการท่องเที่ยวจึงควรคำนวณค่าใช้จ่ายให้เหมาะสม)
- การเกิดความรู้ในแต่ละครั้งที่มีการเดินทาง (มีการรับรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวมีความแตกต่างจากถิ่นที่อยู่เดิม)

เส้นทางท่องเที่ยวเป็นการสร้างโอกาสที่สำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่ (เช่น ทรัพยากรทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

และมักใช้เวลาในการพักยาวนาน เป็นต้น) เส้นทางท่องเที่ยวต่างประเทศ จะต้องมีเวลาพักสำหรับค้างคืน ที่มักใช้วันหยุดพักผ่อนในการเดินทาง ส่วนเส้นทางภายในประเทศ มักจะเดินทางไปยังพื้นที่เมือง เนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบและเดินทางได้สะดวก ทั้งยังมีการส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์พื้นที่ท่องเที่ยวบ่อยครั้ง (Greffe 1994, Gunn 1979, Fagence 1991, Lew 1991, Miossec 1977, Long et al 1990, Getz and Page 1997 อ้างใน Dorothea Meyer, 2004 : 5) หลักการเบื้องต้นในการวางแผนพัฒนาเส้นทางไว้ สามารถกำหนดได้ ดังนี้

1. ผู้ที่มีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดเส้นทางต้องมีความคุ้นเคยกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ซึ่งจะไม่ทำให้ลักษณะเด่นและความสำคัญของพื้นที่ถูกมองข้ามไป
2. ผู้วางแผนเกี่ยวกับเส้นทางต้องคุ้นเคยกับวัตถุประสงค์โดยทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะของการวางแผนการสื่อความหมายธรรมชาติของศูนย์สื่อความหมายธรรมชาติมีความเข้าใจในโปรแกรมที่จะกำหนดขึ้น เค้าโครงของโปรแกรมจะถูกเสนอในรูปแบบของการศึกษาสิ่งแวดล้อม การศึกษาธรรมชาติการอบรมผู้นำการวิจัยทั้งในรูปแบบและนอกรูปแบบเป็นสถานที่ศึกษากลางแจ้ง หรือการรวมกันของสิ่งเหล่านี้ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติ
3. ผู้วางแผนเส้นทาง ต้องตระหนักว่าจุดมุ่งหมายของการวางแผนเส้นทางนี้เพื่อสาธารณชน ประชาชนที่ไม่คุ้นเคยกับสภาพธรรมชาติ ดังนั้น เส้นทางศึกษาธรรมชาติควรจะปลอดภัยและน่าพอใจ
4. นักวางแผนต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของเส้นทางเอง ต้องบรรยายเกี่ยวกับความเปราะบางของสิ่งแวดล้อมการป้องกันทรัพยากรธรรมชาติมิให้ผู้ใช้เส้นทางเข้าไปแตะต้อง (สมจิตร หวังดิลก, 2542)

ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว หลังจากที่ได้ออกแบบและสร้างสรรค์เส้นทางที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ (Greffe 1994, Gunn 1979, Fagence 1991, Lew 1991, Miossec 1977, Long et al 1990, Getz and Page 1997 อ้างใน Dorothea Meyer, 2004 : 13) มีดังนี้

- ผลดีต่อด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากมีการกระจายเงินทั่วทั้งภูมิภาคและเกิดการพัฒนาต่อเนื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ เกิดธุรกิจเพื่อการท่องเที่ยวขึ้นตามเส้นทางท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร ร้านค้า/ ร้านขายของที่ระลึก หรือที่พักสำหรับแวะพักเพื่อเดินทางต่อ (Stop-Over Points) เป็นต้น
- ผลดีต่อการเกิดการจ้างแรงงานและเงินเดือน ในทางตรงเนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับการให้บริการและอำนวยความสะดวก

- ผลดีต่อระยะเวลาในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว เนื่องจากการพักผ่อนที่ยาวนานขึ้นทำให้มีการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

ในภาพรวมของการจัดทำเส้นทางมีส่วนสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการจัดเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ ข้อพิจารณาจากการสร้างเครือข่ายตามภูมิภาคต่างๆ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน/ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน/ วิสาหกิจชุมชนและการสร้างนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ข้อมูลของพื้นที่/ การเสนอขาย และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อที่การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่ได้พัฒนาขึ้น ส่งผลต่อประชาชนหรือชุมชนในเส้นทาง และเกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

8. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา “เส้นทางท่องเที่ยวชา” การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย ได้กำหนดการทบทวนวรรณกรรมในประเด็นหลัก คือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

8.1 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การศึกษาพัฒนาการของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงความเป็นมา และวิวัฒนาการของการท่องเที่ยว ทราบการเปลี่ยนแปลงของการท่องเที่ยว บริบทและสถานการณ์การท่องเที่ยวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีงานวิจัยของ นครินทร์ ชัยแก้ว (2545) ที่ทำการศึกษาพัฒนาการ รูปแบบการจัดการ และศักยภาพในการพัฒนาที่ยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในประเด็นของการศึกษาพัฒนาการ ได้ทำการศึกษาโดยใช้มิติทางประวัติศาสตร์และวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม นอกจากนี้ยังศึกษาบริบทของท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการท่องเที่ยวในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม การเมือง โดยการนำข้อมูลเหล่านี้มาสร้างเป็นข้อมูลพื้นฐานทางการท่องเที่ยว โดยการใช้เทคนิคทางด้านสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการทำแผนที่ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าพัฒนาการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม มีพัฒนาการอยู่ในระยะเริ่มต้น

ยุรีพรรณ แสนใจยา (2545) ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาไร้ชาสุวิรุฬห์ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลการศึกษาพบว่า ไร้ชาสุวิรุฬห์มีความศักยภาพและความพร้อมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระดับที่ดีมาก เนื่องจากตั้งอยู่ใน

พื้นที่เส้นทางทางแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปยังพื้นที่ได้สะดวกมีความปลอดภัยมีการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ดีและชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่ กรณีของความพร้อมด้านกิจกรรมในไร่นาสวนผสมหรือการท่องเที่ยวศึกษาพบว่ามีกิจกรรมที่หลากหลายและมีความพร้อมในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ส่วนเรื่องของกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นพิเศษตามลำดับ ได้แก่ ชมกระบวนการขั้นตอนการผลิตชา การสาธิตวิธีการชงชา-ชิมชา การสัมผัสกับอาหารที่ทำจากชาและกิจกรรมการสาธิตการเก็บใบชา

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาไร่นาสวนผสม เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคือ ต้องมีการจัดทำ Landscape ของพื้นที่ไร่นาสวนผสม โดยการว่าจ้างสถาปนิกและจัดทำเป็นแผนพัฒนา ระยะสั้นและระยะยาว มีการปรับปรุงอาคารให้เป็นระเบียบและแบ่งเป็นสัดส่วนที่ชัดเจนในการให้บริการนักท่องเที่ยว ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ มีการพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวและจัดให้มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ชม

นอกจากนี้ ทศพล ถาวร (2554) ได้ศึกษาศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านปาง ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านปางบง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าปางบงเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ บนไหล่เขา ชาวบ้านในชุมชนมีเชื้อสายจากชาวลัวะ ตั้งเดิมอพยพมาทำอาชีพไร่นาสวนผสมด้วยภูมิประเทศสูงจึงมีอากาศหนาวเย็นตลอดปี และมีภูมิประเทศเป็นที่ลาดชันน้ำ ซึ่งเป็นป่าดิบเขา สมบูรณ์ด้วยพันธุ์ไม้และสัตว์ป่า ชุมชนส่วนใหญ่จึงมีการทำอาชีพหลักโดยปลูกชา กาแฟ และไม้เมืองหนาว เนื่องจากปัญหาการขาดผลผลิตตกต่ำ ชุมชนได้พยายามแก้ไขปัญหาความยากจนโดยมีการตั้งกองทุนต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน ด้วยชุมชนมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่ยังคงมีวิถีชีวิตเกี่ยวกับการเกษตรที่เรียบง่าย ตลอดจนประเพณีและกิจกรรมดั้งเดิมของบรรพบุรุษ ทำให้ชุมชนมีศักยภาพและความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เป็นอาชีพเสริม

สำหรับในส่วนของผู้นำชุมชนและตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายเห็นตรงกันว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านปาง ณ ปัจจุบัน ยังไม่ได้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นทางการดังนั้นก็ควรจะมีการริเริ่มก่อตั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพราะชุมชนบ้านปางมีพื้นฐานเป็นสังคมการเกษตร และทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความสวยงาม เหมาะสมที่จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางการท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยให้เป็นอาชีพเสริมและก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนโดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา ทั้งนี้ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยสนับสนุนและส่งเสริม แต่ในปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานใดเข้ามารับผิดชอบหรือสนับสนุนอย่างจริงจัง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่กล่าวแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าผู้ที่ศึกษาวิจัยส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ลักษณะพื้นที่เกษตรกรรมของเมืองไทยหลายแห่งที่มีศักยภาพและความพร้อมต่อการที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ ซึ่งสามารถพัฒนาได้หลากหลายรูปแบบ โดยการพัฒนานั้นควรที่จะต้องคำนึงถึงการวิเคราะห์ SWOT (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค) หรือองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว (3 As: Attraction, Accessibility, Amenity) เป็นตัวพื้นฐานในการศึกษาศักยภาพของความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อที่จะวางแผนการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

8.2 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยพบในรายงานการวิจัย ของ อัครนิรุท กลัสน่วม (2548) ที่ทำการศึกษาศักยภาพประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ซึ่งวิธีการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวใช้วิธีการให้ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนัก เปรียบเทียบกับปัจจัยที่มีผลต่อการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ผลการวิจัย พบว่าเกษตรส่วนใหญ่ที่ปลูกไม้ดอกไม้ประดับเปิดพื้นที่ของตนเองเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ส่วนที่เหลือก็เริ่มที่จะเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้วยเช่นกัน โดยสิ่งที่เกษตรกรต้องการพัฒนาในการเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ การสร้างผลิตภัณฑ์ให้โดดเด่นและมีจำนวนมาก เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาเที่ยวชม ส่วนผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ประเมินตามปัจจัยด้านทรัพยากร การตลาด การบริการ และการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ นาดยา ธนพลเกียรติ (2547) ที่ศึกษาถึงการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งในการศึกษาได้หาปัจจัยที่ใช้ในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการพิจารณาความเหมาะสมและให้ค่าถ่วงน้ำหนักในแต่ละตัวแปรตามปัจจัยในองค์ประกอบการท่องเที่ยว ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ประเมินตามปัจจัยด้านทรัพยากร การตลาด การบริการ และการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง พร้อมทั้งเสนอแนะเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเป็นประโยชน์ในการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย

จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าได้มีการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจากปัจจัยต่าง ๆ ที่ตั้งไว้ ทั้งทางด้านองค์ประกอบของระบบการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ ทำให้มองเห็นภาพของการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ว่า ต้องคำนึงถึงปัจจัยอะไรบ้างในแต่ละด้านที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

8.3 การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ในการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ (2554) ได้ทำการศึกษาต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายเพื่อนำเสนอต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย โดยศึกษาแนวคิดและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากข้อมูลต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศเพื่อกำหนดนิยามความหมาย คุณสมบัติรูปแบบ พร้อมเสนอตัวอย่างต้นแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมในประเทศไทย โดยโครงการได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายที่มีศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีหรือการดำเนินชีวิตของชุมชนที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่พิเศษ 4 อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชกาลาย-กำแพงเพชร และพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดเลย จากการดำเนินงานของโครงการได้เลือกกิจกรรมต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากพื้นที่ดังกล่าวเพื่อนำเสนอเป็นตัวอย่าง 5 กิจกรรม คือ การทำผ้าหมักโคลนและข้าวเป็บบ้านนาต้นจัน การทำเครื่องปั้นสังคโลกสุโขทัย การทำพระพิมพ์ดินเผากำแพงเพชร การทำและบูชาต้นผึ้งพระธาตุศรีสองรัก และการทำผ้าหม่นวมเชียงคาน พร้อมเสนอตัวอย่างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สองเส้นทางในพื้นที่พิเศษ 4 และ 5

ผลจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นกระบวนทัศน์และทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน เป็นเครื่องมือของการทำความเข้าใจในคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้และมีประสบการณ์ร่วมในพื้นที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ซึ่งนอกจากจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการตระหนักรู้ในคุณค่าต่างๆ ของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของการสร้างสรรค์ให้กับนักท่องเที่ยวเอง เพื่อที่จะนำประสบการณ์ที่ได้จากการเดินทางท่องเที่ยวไปใช้ในวิถีชีวิตของตนเองอีกด้วย

นอกจากนี้ เฉลิมชัย ปัญญาดี และคณะ (2555) ได้จัดทำโครงการ Lanna Creative Tourism เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 (เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน แม่ฮ่องสอน) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และจัดกลุ่มประเภทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์พร้อมทั้งข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ในการประยุกต์หลักการแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวที่ดำรงอยู่ในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 (เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน) มีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมในการจำแนก ดังนี้

- 1) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage) การท่องเที่ยวลักษณะนี้มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด ประกอบด้วยการแสดงออกทางวัฒนธรรมและการมุ่งเน้นการเพิ่มมูลค่าพื้นที่ทางวัฒนธรรม (cultural site) โดยเฉพาะการแสดงงานศิลปะ สิ่งประดิษฐ์ รวมถึงการสร้างโรงแรม ที่พัก ของที่ระลึก และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยง

กับพื้นที่วัฒนธรรมของแต่ละจังหวัด พร้อมทั้งให้มีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการทดลองปฏิบัติ เกิดการเรียนรู้ และประทับใจ

2) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นศิลปะ (Arts) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม งานศิลปะประเภทการแกะสลักไม้ การปั้น โดยเฉพาะการปั้นหม้อหรือภาชนะดินเผา เซรามิก รวมถึงศิลปะการแสดง (Performing arts) โดยเฉพาะการแสดงดนตรีพื้นบ้าน นาฏศิลป์

3) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นวิถีชีวิต (Life style) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการใช้ชีวิต เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน ทั้งชุมชนเมืองเก่า โดยเฉพาะวิถีชีวิตชนบท ซึ่งมักออกมาในรูปของการท่องเที่ยวชุมชน รวมถึงการที่เอกชนเข้าไปสร้างหรือดำเนินธุรกิจด้านท่องเที่ยวในชุมชนและให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน

นอกจากนี้ในการจัดทำข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้น คณะผู้จัดทำได้อาศัยผลการศึกษารับรู้ และการปรับตัวของผู้ประกอบการและชุมชนด้านการท่องเที่ยว ร่วมกับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกด้วยเทคนิค PEST Analysis และการกำหนดแนวโน้ม (Trends) ของการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน1 จากนั้นจึงกำหนดข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา โดยประยุกต์ใช้กระบวนการวางแผนฉากทัศน์ (Scenario Planning) ซึ่งกำหนดมาเป็นข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ 3 ด้าน คือ

- 1) ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- 2) ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการตลาด
- 3) ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาคน เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

8.4 การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว

กัลยารัตน์ ศิริรัตน์ (2550) ได้ศึกษาการวางแผนเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาศักยภาพของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการจัดเส้นทางปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีศักยภาพของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยรวมในระดับมาก ทั้งในด้านปัจจัยจุดใจหลัก ปัจจัยประกอบ สำหรับปัจจัยสนับสนุนและสิ่งอำนวยความสะดวก และปัจจัยทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม อยู่ในระดับปานกลาง มีเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความโดดเด่น คือ เส้นทางในเมือง ใช้เวลาเดินทางท่องเที่ยวโดยเฉลี่ย 3.50 ชั่วโมง เส้นทางที่ 1: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ – วัดพระมหาธาตุ – หอพระอิศวร – หอพระนารายณ์ – กำแพงเมืองเก่า

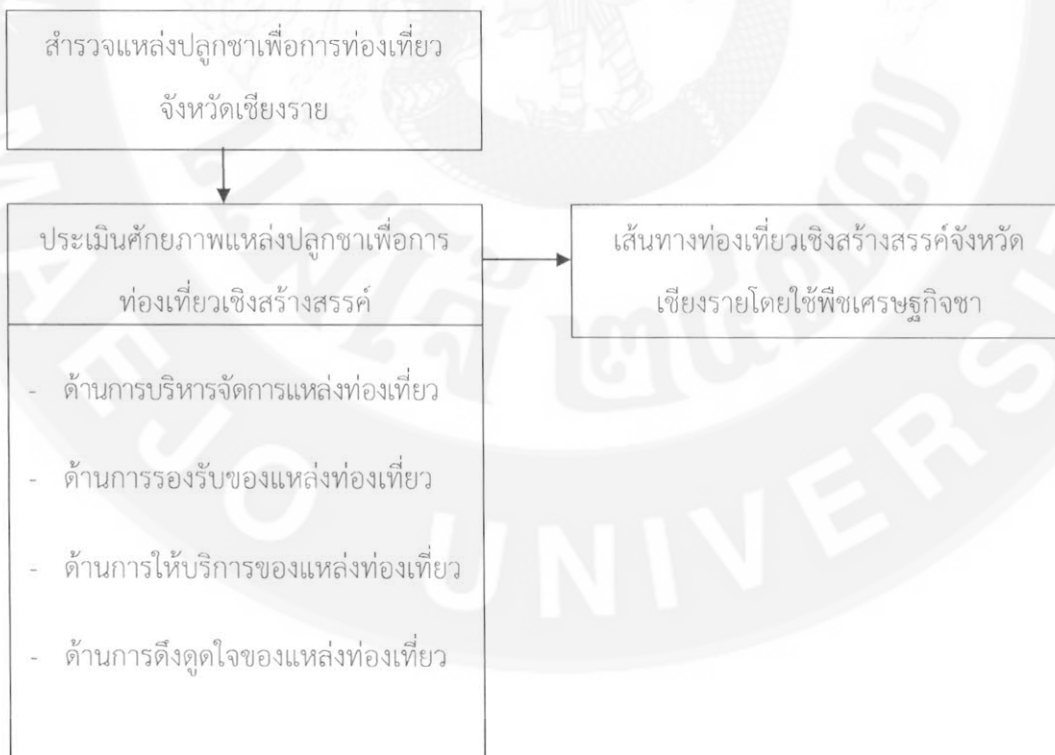
- ศาลหลักเมือง เป็นเส้นทางที่ดีที่สุด เส้นทางประวัติศาสตร์ใช้เวลาเดินทางท่องเที่ยวโดยเฉลี่ย 4.65 ชั่วโมง เส้นทางที่ 2: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ - วัดพระมหาธาตุ - โบราณสถานเขาคา - พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหาดทรายแก้ว เป็นเส้นทางที่ดีที่สุด เส้นทางธรรมชาติใช้เวลาเดินทางท่องเที่ยวโดยเฉลี่ย 11.76 ชั่วโมง เส้นทางที่ 3: อุทยานแห่งชาติเขาหลวง(บานคีรีวง) - เรือนผักกูด - ฟาร์มดอกหนาวัว - เขาเหมน - ฟาร์มเห็ด เป็นเส้นทางที่ดีที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชมีความเป็นไปได้ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในระดับมาก ปัญหาที่พบส่วนใหญ่เป็นปัญหาการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ขอเสนอแนะสวนใหญ่คือควรเพิ่มรถโดยสารประจำทางสรุปการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยรวมอยู่ในระดับมาก จุดแข็งและโอกาสคือมีความหลากหลายของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงไว้ในเส้นทางเดียวกัน จุดอ่อนและข้อจำกัด คือขาดการจัดการที่เป็นระบบ และบุคลากรที่มาให้คำแนะนำในด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นอกจากนี้ โสภณ บุญล้ำ และคณะ (2551) ได้ศึกษารูปแบบกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มผู้ผลิตไข่เค็มไชยา ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดรูปแบบกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มผู้ผลิตไข่เค็มไชยา ทำการศึกษาโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้ผลิตไข่เค็มไชยามีแนวทางการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและสามารถเชื่อมโยงไปสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นได้ เนื่องจากพื้นที่อำเภอไชยามีความหลากหลายด้านสภาพทางภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศและทัศนียภาพที่สวยงาม มีวัฒนธรรมการเกษตรที่เป็นวิถีชีวิตและเกิดจากภูมิปัญญา มีไข่เค็มไชยาเป็นเอกลักษณ์ มีโบราณสถานทางประวัติศาสตร์และวัดสำคัญ กลุ่มผู้ผลิตไข่เค็มไชยาและภาคีที่เกี่ยวข้องนำเสนอรูปแบบกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยว ดังนี้ คือ มีผู้นำเที่ยวที่มีความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีศูนย์ให้บริการนักท่องเที่ยวเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยว มีการสาธิต/แสดง/ให้นักท่องเที่ยวได้ชมการผลิตไข่เค็ม มีการบรรยายกรรมวิธีการผลิตไข่เค็มแบบดั้งเดิม พักค้างแรมและร่วมกิจกรรมวิถีชีวิตกับชุมชน เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองปฏิบัติด้วยตัวเอง มีผลผลิตไข่เค็มให้นักท่องเที่ยวได้ชิมและจำหน่าย นักท่องเที่ยวมีบริการอาหารที่ทำมาจากผลิตผลภายในกลุ่มผู้ผลิตไข่เค็มนั้นๆ มีบอร์ดนิทรรศการแสดงกิจกรรมที่ชัดเจน และมีการจัดแสดงประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น สำหรับเส้นทางนักท่องเที่ยวที่ประชาคมได้นำเสนอประกอบด้วย เส้นทาง สวนโมกขพลาราม วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา กลุ่มผู้ผลิตไข่เค็มไชยา บ้านพุมเรียง และแหลมโพธิ์

เฉลิมชัย ปัญญาดี และคณะ (2560) ได้ทำการศึกษาโครงการพื้นที่ต้นแบบการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาพื้นที่ต้นแบบด้านการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพอย่างยั่งยืน Sustainable Use of Biodiversity and Traditional Knowledge รวมถึงเส้นทางพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวจากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกำหนดพื้นที่ต้นแบบเป็นแหล่งท่องเที่ยว

และแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเส้นทางที่กำหนดขึ้น พร้อมทั้งกำหนดรูปแบบการพัฒนา Sustainable Biotourism ต่อยอดและเชื่อมโยงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และศูนย์เรียนรู้ ผลผลิตภัณฑของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ หมากเฒ่า ผลิตภัณฑ์จากหมากเฒ่า คราม และข้าว่างหอมทองสกลทวาปี โดยได้มีการสำรวจและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนคร โดยกระบวนการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน (Participatory action research) และได้มีการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว Bio Tourism ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ต้นแบบ เข้ากับแหล่งท่องเที่ยวหลัก ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ศาสนา ของจังหวัดสกลนคร โดยใช้เวลา 3 วัน 2 คืน เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถปรับให้สอดคล้องกับเวลาได้ อีกทั้งได้มีการเตรียมชุมชนต้นแบบการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อรองรับการท่องเที่ยว Sustainable Biotourism ซึ่งเป็นการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบด้านการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านบุคลากร และด้านการตลาด รวมพัฒนาเส้นทางพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวจากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการกระจายการท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก สู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

9. กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินโครงการ

งานวิจัยเรื่อง “เส้นทางท่องเที่ยวชา” การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัด เชียงราย มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 1) เพื่อสำรวจแหล่งปลูกชาในบริบททางการท่องเที่ยวจังหวัด เชียงราย 2) เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย และ 3) เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย โดยใช้พืชเศรษฐกิจชา โดยพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ พื้นที่ที่มีการปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย การศึกษาในครั้งนี้วิจัย ได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

สถานที่ดำเนินการวิจัย

สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พื้นที่ที่มีการปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวใน จังหวัดเชียงราย ประกอบไปด้วย

- 1) ไร่ชา สิงห์ปาร์ค เชียงราย
- 2) ไร่ชาดอยาวี
- 3) ไร่ชาดอยช้าง
- 4) ไร่ชาอุยพง
- 5) ไร่ชาวังพุดตาล
- 6) ไร่ชาหงษ์ฝู
- 7) ไร่ชา 101
- 8) สวนชาแม่ฝง
- 9) สวนชาบ้านห้วยส้านพลับพลา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาที่ดำเนินการรวบรวมข้อมูลและใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบ ผสมผสานทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

1. แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสร้างขึ้นมาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสร้างเป็นแบบประเมินแบบมีโครงสร้าง เพื่อให้ นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวทำการประเมินแหล่งท่องเที่ยว โดยประเด็นหลักใน แบบประเมิน ได้แก่

- a. ข้อมูลทั่วไปของแหล่ง
- b. การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยประเมินจาก ปัจจัยชี้วัด 4 ด้านหลัก คือ 1) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว 2) ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว 3) ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว และ 4) ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว โดยเกณฑ์การให้คะแนนเป็นการประเมิน ค่า 5 ระดับ ได้แก่

5	หมายถึง	ศักยภาพสูงสุด
4	หมายถึง	ศักยภาพสูง
3	หมายถึง	ศักยภาพปานกลาง
2	หมายถึง	ศักยภาพต่ำ
1	หมายถึง	ศักยภาพต่ำที่สุด

จากแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จะทำการให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ทำการประเมินแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งตามปัจจัยชี้วัดศักยภาพ 4 ด้าน และนำคะแนนรวม ของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ที่ทำการประเมินแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมาหาค่าคะแนนเฉลี่ย และ ทำการประเมินระดับศักยภาพ โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายของระดับศักยภาพ ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	ระดับศักยภาพ
20-40	ศักยภาพต่ำ
41-60	ศักยภาพปานกลาง
61-80	ศักยภาพสูง
81-100	ศักยภาพสูงสุด

2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured - Interview) เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกกับ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน นักท่องเที่ยว ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์

3. การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อร่วมกันพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว
สร้างสรรค์จังหวัดเชียงรายโดยใช้พีชเศรษฐกิจ

จากเครื่องมือการวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีการดำเนินการวิจัย
1) เพื่อสำรวจแหล่งปลูกชาใน บริบททางการท่องเที่ยวจังหวัด เชียงราย	กระบวนการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยนักวิจัย ทำการสำรวจพื้นที่ปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย
2) เพื่อประเมินศักยภาพแหล่ง ปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ จังหวัดเชียงราย	การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยนักวิจัยใช้ แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยมีกรอบในการ ประเมินครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ 1) ศักยภาพด้านการบริหาร จัดการแหล่งท่องเที่ยว 2) ศักยภาพการรองรับของแหล่ง ท่องเที่ยว 3) ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว และ 4) ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว
3) เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว สร้างสรรค์จังหวัดเชียงรายโดยใช้ พีชเศรษฐกิจ	การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยที่นักวิจัยได้ สัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน นักท่องเที่ยวในการพัฒนาเส้นทาง ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ประกอบกับการจัดทำประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนของการ การเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงปฐมภูมิ
(Primary Qualitative Data) และข้อมูลเชิงทุติยภูมิ (Secondary Qualitative Data) ซึ่งผู้ศึกษาจะ
ใช้วิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากงานเขียน หนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่
ครอบคลุมเกี่ยวกับ บริบทการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย ชาในบริบทการท่องเที่ยว แนวคิดการ
ท่องเที่ยวเชิงเกษตร แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และแนวคิดการประเมินศักยภาพแหล่ง
ท่องเที่ยว รวมทั้งนำเนื้อหาและประเด็นที่สำคัญมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งข้อมูล
ปฐมภูมิ เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปอย่างถูกต้อง แม่นยำ และน่าเชื่อถือ

2. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิจากการลงพื้นที่สำรวจ และการใช้แบบสอบถาม ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อทำการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด เชียงราย และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน นักท่องเที่ยว ประกอบกับการจัดทำประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) เพื่อร่วมกันทำการ พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง “เส้นทางท่องเที่ยว” การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัด เชียงราย เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว จะทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัด เชียงราย มาทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำค่าคะแนนของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มาทำการหา ค่าเฉลี่ย (Mean) และประเมินระดับศักยภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยนักวิจัยทำการสำรวจพื้นที่ ปลุกซาเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน นักท่องเที่ยว ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว สร้างสรรค์ และการจัดทำประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) มาทำการวิเคราะห์และ สังเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) และแสดงผลการศึกษาโดยการบรรยาย

ระยะเวลาทำการวิจัย และแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

แผนการดำเนินโครงการ	(ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ 12 เดือน)												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1. การสำรวจแหล่งปลุกซาในบริบท ทงกรท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย	✓	✓	✓										
2. การประเมินศักยภาพแหล่ง ปลุกซาเพื่อการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ จังหวัดเชียงราย				✓	✓	✓							
3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน นักท่องเที่ยวในการพัฒนาเส้นทาง ท่องเที่ยวสร้างสรรค์						✓	✓	✓	✓				

บทที่ 4

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “เส้นทางท่องเที่ยวชา” การพัฒนารูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 1) เพื่อสำรวจแหล่งปลูกชาในบริบทการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย 2) เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย และ 3) เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงรายโดยใช้พืชเศรษฐกิจ โดยพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือ พื้นที่ที่มีการปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้และนำมาเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

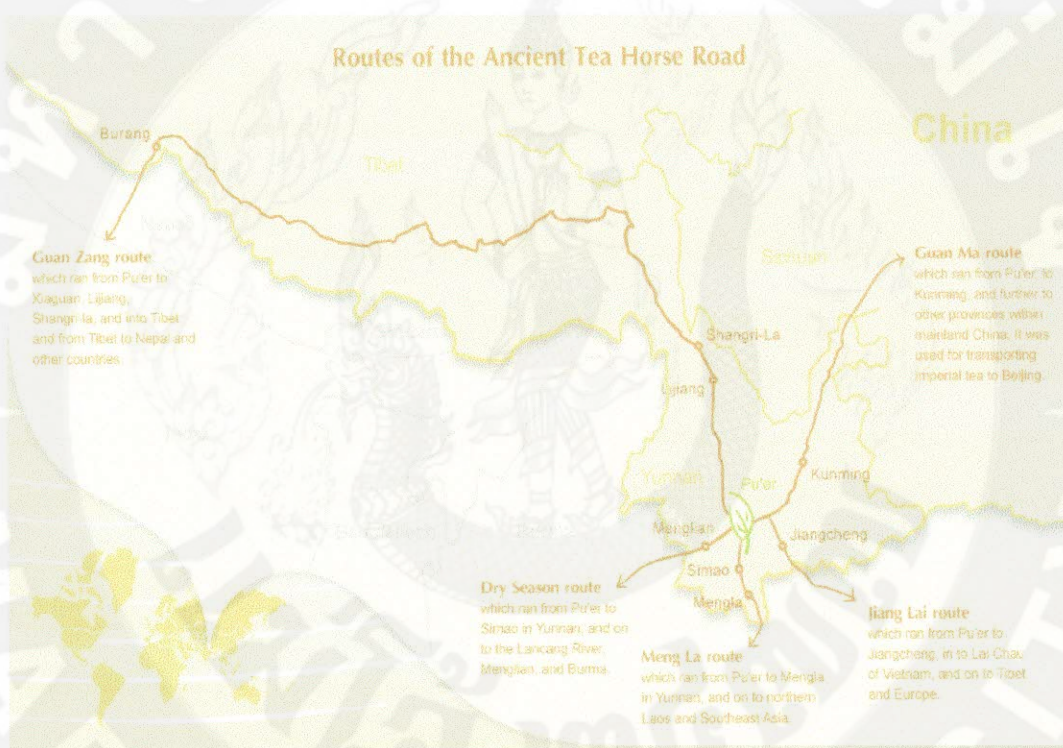
1. ผลการสำรวจแหล่งปลูกชาในบริบทการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย
2. ผลการประเมินศักยภาพแหล่งปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย
3. ผลการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงรายโดยใช้พืชเศรษฐกิจ

1. ผลการสำรวจแหล่งปลูกชาในบริบทการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย

ชา (Tea) เป็นพืชเศรษฐกิจและเป็นเครื่องดื่มที่คนนิยมดื่มกันทั่วโลกโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอาเซียน ชาเป็นพืชที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานกว่า 2,000 ปี ซึ่งได้รับอิทธิพลจากประเทศจีนและได้ขยายออกไปทั่วโลก ชาเป็นพืชที่ให้คุณค่าในหลายๆ ด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นพืชส่งออกของหลายๆ ประเทศ เป็นอาหารให้กับกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ทั้งในประเทศไทย ลาว และจีนตอนใต้ ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ชาเป็นพืชสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรค เป็นเครื่องมือในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา นอกจากนี้แล้วชาเป็นเครื่องมือในการสานสัมพันธ์ทางธุรกิจเนื่องจากใช้เวลาในการดื่มชานั้นก็มักจะมีการเจรจาทางธุรกิจ อีกทั้งชายังเป็นสัญลักษณ์ของมิตรไมตรีและการต้อนรับด้วยความยินดี เมื่อมีแขกมาเยือนถึงที่บ้านต้องต้อนรับด้วยชาร้อนหนึ่งถ้วย ซึ่งถือเป็นมิตรไมตรีอันอบอุ่นจากเจ้าของบ้านที่จะขาดเสียมิได้

หากกล่าวถึงแหล่งต้นกำเนิดของชา นั้น ประเทศจีนได้เป็นแหล่งผลิตชาขนาดใหญ่ที่เมืองพูเออร์ (Pu'er) ในมณฑลยูนนาน (Yunnan) และได้ส่งออกไปยังประเทศต่างๆ โดยผ่านเส้นทางชาโบราณ (The Tea Horse Road) ซึ่งมีความสำคัญไม่แตกต่างจากเส้นทางสายไหม (Silk Road) ที่อยู่ทางตอนเหนือของจีน เส้นทางชาได้ส่งผ่านผลผลิตชา เทคนิค กระบวนการในการผลิตชาไปยังพื้นที่ต่างๆ

ในอาเซียน อาทิเช่น เส้นทาง Guan Ma ซึ่งส่งชาจากเมืองพูเออร์ (Pu'er) สู่มืองคุนหมิง (Kunming) และเมืองต่างๆ ในจีนแผ่นดินใหญ่ เส้นทางเจียงไล่ (Jiang Lai) ซึ่งส่งชาจากเมืองพูเออร์ (Pu'er) ไปยังเมือง Lai Chau ในเวียดนาม หรือเส้นทางเมืองลา (Meng La) ซึ่งส่งชาจากเมืองพูเออร์ (Pu'er) ไปยังตอนเหนือของลาวและในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นเส้นทางสำคัญที่ทำให้กลุ่มคนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีวัฒนธรรมการปลูกชาและดื่มชาตามลำดับ นอกจากนี้ประเทศจีนที่จะทรงอำนาจในการของการผลิตชาแล้ว ประเทศอังกฤษและดัตช์ (Dutch) ในสมัยล่าอาณานิคมก็มีบทบาทในการส่งเสริมการผลิตชาในอาเซียนเช่นเดียวกัน

ภาพ 10 เส้นทางชาในอดีต

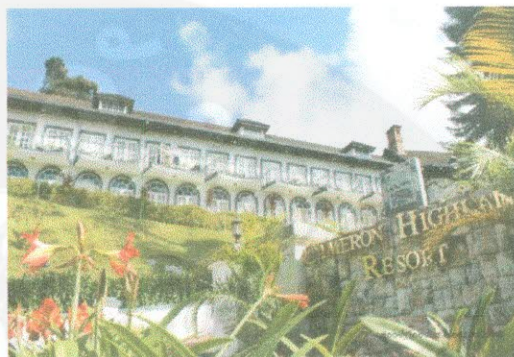
ปัจจุบันพื้นที่ในการปลูกชาในอาเซียนถือได้ว่าทุกประเทศมีพื้นที่ในการปลูกชา ประเทศที่มีการปลูกชามากที่สุดในอาเซียนคือประเทศเวียดนาม ซึ่งมีชาหลากหลายประเภทแต่ที่นิยมก็จะเป็นชารสชาติดอกบัวหรือมะลิ และปลูกมาทางตอนเหนือของเวียดนาม ประเทศอินโดนีเซีย บริเวณเกาะชวา และทางเหนือของเกาะสุมาตรา ได้รับอิทธิพลการปลูกชาดำ (Black Tea) จากประเทศดัตช์ (Dutch) ในสมัยล่าอาณานิคม สาเหตุที่ปลูกในประเทศอินโดนีเซียได้เนื่องจากสภาพดินและสภาพอากาศของประเทศอินโดนีเซียต่างจากประเทศอื่นๆจึงสามารถที่จะปลูกชาประเภทดังกล่าวได้ ประเทศมาเลเซียก็ได้รับอิทธิพลของการปลูกชาและดื่มชาเช่นเดียวกันโดยที่พื้นที่ในการปลูกชาจะอยู่ทางตอนกลางของ

ประเทศบริเวณคาเมรอนไฮแลนด์ (Cameron Highland) พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ในการปลูกชาที่ได้รับอิทธิพลจากอังกฤษในการถ่ายทอดเทคโนโลยีและสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคม (British Colonial Style)

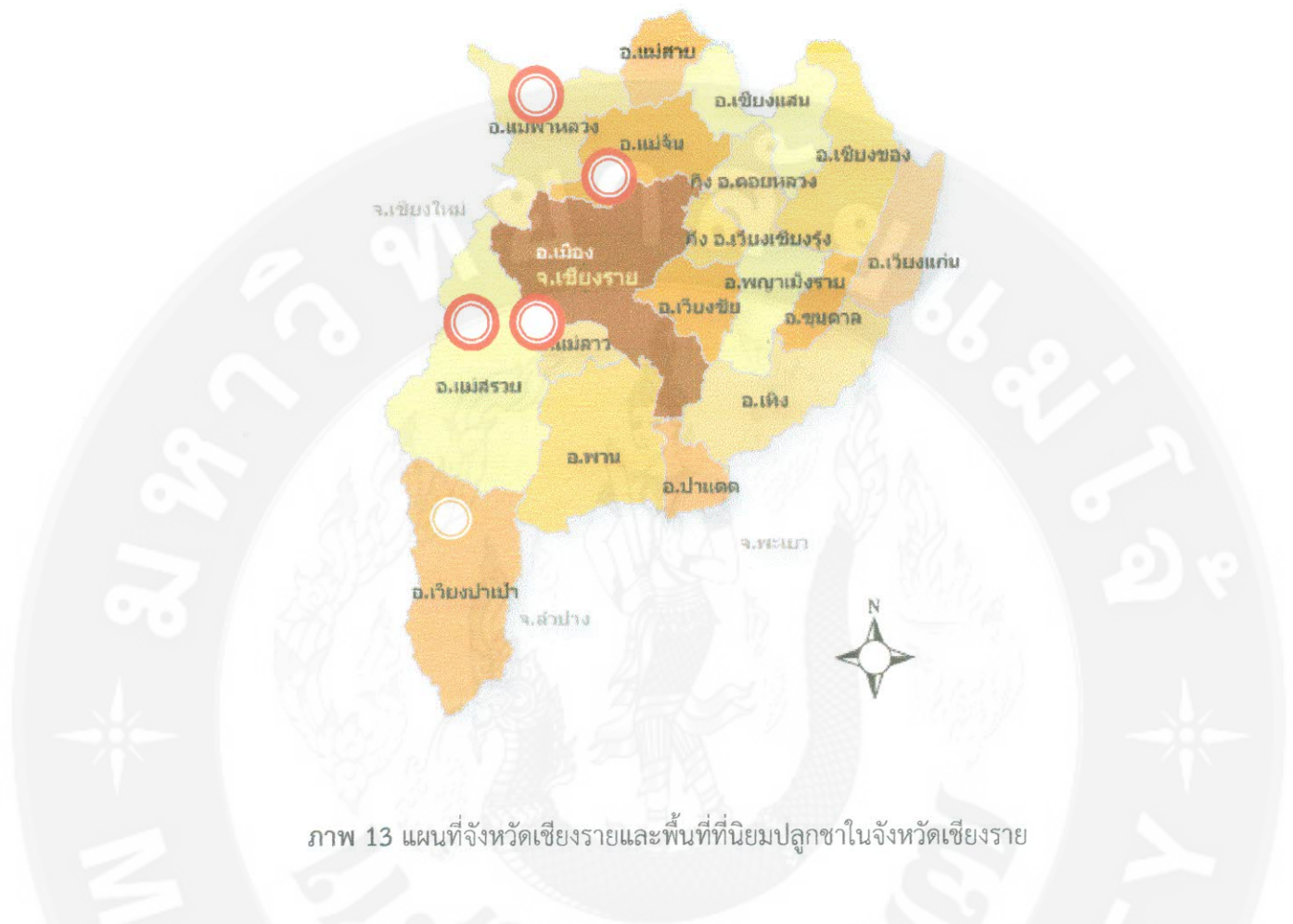

ภาพ 11 สวนชาที่คาเมรอนไฮแลนด์ (Cameron Highland) ประเทศมาเลเซีย

ภาพ 12 ที่พักรับนักท่องเที่ยวที่มีสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคม (British Colonial Style) ที่คาเมรอนไฮแลนด์

ในส่วนของประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกชาคิดเป็น 118,101 ไร่ จัดเป็นอันดับที่ 14 ของโลก โดยจังหวัดที่ปลูกชามากเป็นอันดับหนึ่งและสอง คือ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดเชียงใหม่ (สถาบันชา, 2552) “ชา” เป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงราย มีพื้นที่ปลูกและผลผลิตมากเป็นอันดับ 1 ของประเทศ และมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่องตามความต้องการของผู้บริโภค จังหวัดเชียงรายจึงได้กำหนดให้ชาเป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศ ในปี พ.ศ. 2547 ส่งเสริมให้มีการปลูกเพิ่มมากขึ้นและผลักดันให้จังหวัดเชียงรายเป็นศูนย์กลางผลิตชาของประเทศ ส่งผลให้ปัจจุบันพบว่าเชียงรายมีพื้นที่ปลูกชามากที่สุดในภาคเหนือ ประมาณ 56,252 ไร่ ผลผลิตประมาณ 13,756 ตัน ส่วนใหญ่เป็นชาพันธุ์อัสสัม จำนวน 40,412 ไร่ และชาจีนอู่หลง จำนวน 15,840 ไร่ (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดเชียงราย, 2555) โดยแหล่งปลูกชาแหล่งใหญ่ของจังหวัดเชียงรายอยู่ที่ อำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่สรวย อำเภอแม่จัน อำเภอเวียงป่าเป้า และอำเภอแม่ลาว

ภาพ 13 แผนที่จังหวัดเชียงรายและพื้นที่ที่นิยมปลูกชาในจังหวัดเชียงราย

“ชา” เป็นสินค้าที่มีราคาสูง สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรอย่างยั่งยืน จังหวัดเชียงราย จึงมีนโยบายส่งเสริม สนับสนุน เพื่อผลักดันให้เชียงรายเป็นเมืองแห่งชา (Tea City) มีหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรับนโยบายไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ยังขาดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ขาดการบูรณาการ และที่สำคัญ ผู้ปลูก ผู้ค้า และผู้ประกอบการเกี่ยวกับชา ยังขาดการรวมกลุ่มที่แท้จริง ส่งผลให้อุตสาหกรรมชาไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

ในปัจจุบัน จังหวัดเชียงรายมีพื้นที่ปลูกและให้ผลผลิตชามากที่สุดของประเทศ โดยมีพื้นที่เพาะปลูกชารวมทั้งสิ้น 60,162ไร่ ผลผลิตรวม 32,396.09 ตัน โดยแหล่งผลิตสำคัญอยู่ในเขตอำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่สรวย และอำเภอเวียงป่าเป้า รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 3

ตาราง 3 ข้อมูลการปลูกชา และอันดับของพื้นที่ปลูกชา จังหวัดเชียงราย ปี 2552

ที่	อำเภอ	พื้นที่ให้ผล (ไร่)	พื้นที่ปลูกรวม (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)
1	เมืองเชียงราย	1,578	2,670	337	531.79
2	เชียงของ	45	45	80	3.60
3	เชียงแสน	290	290	200	58.00
4	แม่จัน	-	-	-	-
5	แม่สาย	-	-	-	-
6	แม่สรวย (2)	20,443	21,643	650	13,287.95
7	พาน	-	-	-	-
8	เทิง	-	-	-	-
9	เวียงป่าเป้า (3)	12,901	13,089	500	6,450.50
10	ป่าแดด	-	-	-	-
11	เวียงชัย	-	-	-	-
12	พญาเม็งราย	-	-	-	-
13	เวียงแก่น	-	-	-	-
14	ขุนตาล	-	-	-	-
15	แม่ฟ้าหลวง (1)	21,379	21,379	550	11,758.45
16	แม่ลาว	1,006	1,006	300	301.80
17	กิ่งเวียงเชียงรุ้ง	40	40	100	4.00
18	กิ่งดอยหลวง	-	-	-	-
รวม		57,682	60,162	-	32,396.09

ที่มา: จากรายงานไม้ผลไม้ยืนต้นสำนักงานเกษตรอำเภอ จังหวัดเชียงราย มี.ย. 2552 - พ.ย. 2552

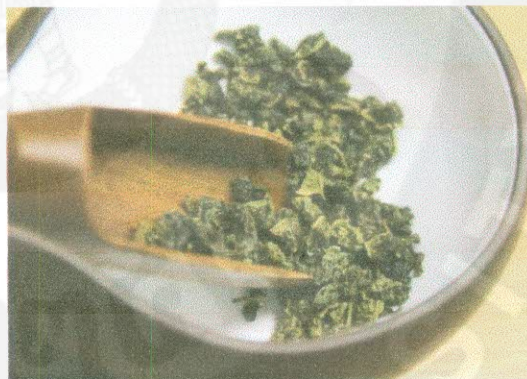
สายพันธุ์ชาที่นิยมปลูกในประเทศไทยมี 2 สายพันธุ์ (สถาบันชา, 2552) ได้แก่

1) ชาจีน (Chinese tea) มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ คือ *Camellia sinensis* Var. *sinensis* พบมากในจังหวัดเชียงราย ซึ่งชาจีนยังแบ่งออกเป็นพันธุ์ต่าง ๆ อีกมากมาย โดยพันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทย ได้แก่ พันธุ์อุหลงก้านอ่อน พันธุ์อุหลงเบอร์ 12 พันธุ์ชิงชิ่งอุหลง พันธุ์ถิกวนอิมและพันธุ์สี่ฤดูโดยปัจจุบันได้มีการทดลองนำเอาชาจีนพันธุ์ใหม่ ๆ เข้ามาปลูกในเขตพื้นที่สูงของจังหวัดเชียงราย ซึ่งส่วนใหญ่จะนำเอากล้าพันธุ์มาจากประเทศไต้หวัน เพราะสามารถเจริญเติบโตกับสภาพพื้นที่ในจังหวัดเชียงรายได้และชาสายพันธุ์จีนเหล่านี้ต้องการการดูแลในขณะปลูกอย่างพิถีพิถัน จึงต้องมีการจัดการสวนชาอย่างเป็นระบบ

2) ชาอัสสัม (Assamese tea) มีชื่อทางวิทยาศาสตร์คือ *Camellia sinensis* Var. *assamica* มีแหล่งกำเนิดมาจากประเทศอินเดีย โดยจะมีลักษณะใบที่ใหญ่กว่าใบชาจีน และเป็นพันธุ์ที่เจริญเติบโตได้ดีตามป่าที่มีร่มไม้และแสงแดดผ่านได้พอประมาณ ชาสายพันธุ์นี้มีการนำมาปลูกแรกเริ่มโดยชาวไทยภูเขาในเขตบนดอยต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงราย ซึ่งนอกจากจะนำมาคั่วเพื่อชงดื่มแล้วยังสามารถนำเอาใบแก่ของชามาทำเป็นเมี่ยงได้ด้วยโดยการนำเอาใบชามาหมักด้วยจุลินทรีย์ธรรมชาติเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์เป็นลักษณะคล้าย ๆ กับอาหารหมักดองและมีรสชาติฝาด นิยมเคี้ยวคูดน้ำแล้วคายทิ้ง เป็นของรับประทานเล่นของคนในจังหวัดในภาคเหนือเนื่องจากทำให้ร่างกายรู้สึกสดชื่น

ภาพ 14 ชาพันธุ์อัสสัม

ภาพ 15 ชาพันธุ์อุหลงก้านอ่อน

เนื่องจากลักษณะทางภูมิศาสตร์และภูมิอากาศของจังหวัดเชียงรายเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการปลูกชา จึงมีพื้นที่ปลูกมากที่สุดในประเทศ และสามารถผลิตชาที่มีคุณภาพดีจึงนับเป็นหนึ่งในพืชเศรษฐกิจที่มีศักยภาพของจังหวัดเชียงรายและชาเป็นสินค้าที่มีราคาสูง สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการ ด้วยเหตุนี้จังหวัดเชียงรายจึงได้มีนโยบายเพื่อผลักดันให้เป็นเมืองแห่งชา (Tea City) และได้เป็นจังหวัดนำร่องเรื่องการส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของผู้ผลิตชา ซึ่งมุ่งพัฒนาด้านการผลิตการแปรรูป และการตลาด มีการส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากการ

ใช้เคมีให้เป็นชาอินทรีย์ (organic tea) ทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2556 (โครงการเชียงรายเมืองแห่งชา, 2552)

นอกจากนี้แล้ว “ชาเชียงราย” ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indicators) ว่า “ชาเชียงราย” หรือ “Chiangrai Tea” ซึ่งสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นสัญลักษณ์เพื่อแสดงให้ผู้บริโภคได้ทราบถึงแหล่งกำเนิดหรือแหล่งปลูกชาและมีความเชื่อมโยงกับคุณภาพของชาที่ผู้บริโภคจะได้รับหนังสืออนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) “ชาเชียงราย” (สข 58100074 ชาเชียงราย) จำนวน 5 ราย อนุญาตวันที่ 15 มิ.ย. 2559 – 14 มิ.ย. 2561 โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่

ชาวาวี ทะเบียนเลขที่ สข 58100074 ยื่นขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) “ชาเชียงราย” ภายใต้ตราสินค้า “ชาวาวี” จำนวน 2 ประเภท ได้แก่ ชาเขียวสายพันธุ์ชาอัสสัม และชาอู่หลง (เบอร์ 17) สายพันธุ์ชาจีน

ชามิ่งดี ทะเบียนเลขที่ สข 58100074 ยื่นขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) “ชาเชียงราย” ภายใต้ตราสินค้า “ชามิ่งดี” จำนวน 2 ประเภท ได้แก่ 1. ชาเขียวสายพันธุ์ชาอัสสัม และ 2. ชาอู่หลง (เบอร์ 17) สายพันธุ์ชาจีน

บริษัทจตุพล ชาไทย (ดอยแม่สลอง) จำกัด ทะเบียนเลขที่ สข 58100074 ยื่นขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) “ชาเชียงราย” ภายใต้ตราสินค้า “จตุพลชาไทย (ดอยแม่สลอง) Jatuphon Thai Tea (Doi Maesalong)” จำนวน 3 ประเภท ได้แก่ 1. ชาเขียวสายพันธุ์ชาอัสสัม 2. ชาอู่หลง (เบอร์ 12) สายพันธุ์ชาจีน 3. ชาอู่หลง (เบอร์ 17) สายพันธุ์ชาจีน

บริษัทใบชาโชคจำ เรณู จำกัด ทะเบียนเลขที่ สข 58100074 ยื่นขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) “ชาเชียงราย” ภายใต้ตราสินค้า “ชาไทย มรกต (Emerald Thai Tea)” จำนวน 3 ประเภท ได้แก่ 1. ชาเขียวสายพันธุ์ชาอัสสัม 2. ชาอู่หลง (เบอร์ 12) สายพันธุ์ชาจีน 3. ชาอู่หลง (เบอร์ 17) สายพันธุ์ชาจีน

บริษัท บุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด ทะเบียนเลขที่ สข 58100074 ยื่นขอใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) “ชาเชียงราย” ภายใต้ตราสินค้า “BOONRAWD farm” จำนวน 2 ประเภท ได้แก่ 1. ชาเขียวสายพันธุ์ชาจีน 2. ชาอู่หลงสายพันธุ์ชาจีน (สถาบันชา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง , 2559)

การขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและใช้เป็นเครื่องมือทางการตลาด เนื่องจากสินค้าที่ได้รับการรับรอง GI สามารถสื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ว่าสินค้านั้น มีคุณภาพหรือคุณลักษณะพิเศษแตกต่างจากสินค้าที่ผลิตในแหล่งผลิตอื่น อีกทั้งยังช่วยในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคทั่วไปได้รู้จักสินค้าเรามากขึ้น และนอกจากนี้ยังเพื่อกระจายรายได้ให้แก่ชุมชน “ชา” เป็นสินค้าเกษตรที่ต้องมีการดูแลรักษาตั้งแต่การปลูกจนกระทั่งถึงการแปรรูปสินค้า ซึ่งแต่ละขั้นตอนต้อง

มีคนคอยดูแลอย่างดี เพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพและความปลอดภัยตามหลักเกณฑ์ของ GI ภูเขาเชียงราย ซึ่งปัจจุบันไร้อาต่างๆ ได้มีการขยายการทำเกษตรหลากหลายรูปแบบ มีทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งทำให้ชาวบ้านตามชุมชนได้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจ้างงานและการท่องเที่ยว

จังหวัดเชียงรายยังได้ดำเนินการส่งเสริมการปลูกชาพันธุ์ดี เป็นนโยบายสำคัญของจังหวัด และได้มีการพัฒนาสวนชาให้เป็นแหล่งเที่ยวในลักษณะ OTOP Tourism Village เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับฐานเศรษฐกิจเดิม โดยจัดให้พื้นที่หมู่บ้านที่ปลูกชาได้พัฒนามาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ในขณะเดียวกันก็เป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชา ซึ่งเป็นสินค้า OTOP ของจังหวัดอีกด้วย (ศูนย์บริการข้อมูลท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย, ระบบออนไลน์) โดยหมู่บ้านที่ปลูกชา และกำลังพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP

นอกจากชาจะเป็นพืชเศรษฐกิจของเชียงรายแล้วผู้ประกอบการเอกชนจำนวนมากหลายรายได้จัดพื้นที่ปลูกชาดังกล่าวเป็นสถานที่ในการท่องเที่ยว เช่น ไร่บุญรอด ของบริษัท บุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด ไร่ชาดอยพง ของบริษัท ดอยพงที จำกัด ซึ่งเป็นผู้ผลิตใบชารายใหญ่ที่สุดในจังหวัดเชียงราย และได้ปลูกชาส่งไปยัง โออิชิ มาลี ยูนิฟ อีกทั้งแหล่งปลูกชาในหลายๆพื้นที่ยังเป็นสถานที่ในการถ่ายทำภาพยนตร์หลายเรื่อง จึงทำให้ไร่ชากลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ในจังหวัดเชียงรายและมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

ผลการสำรวจพื้นที่แหล่งปลูกชาในบริบทด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายประกอบด้วย

1) สิงห์ ปาร์ค เชียงราย

ที่ตั้ง	ตั้งอยู่ริมถนนเด่นห้า-ดงมะดะ เลขที่ 99 หมู่ 1 ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
พิกัด GPS	19.853209, 99.743386
ติดต่อข้อมูล	โทร 091 576 0374 053 172 870 https://www.facebook.com/SinghaparkChiangrai

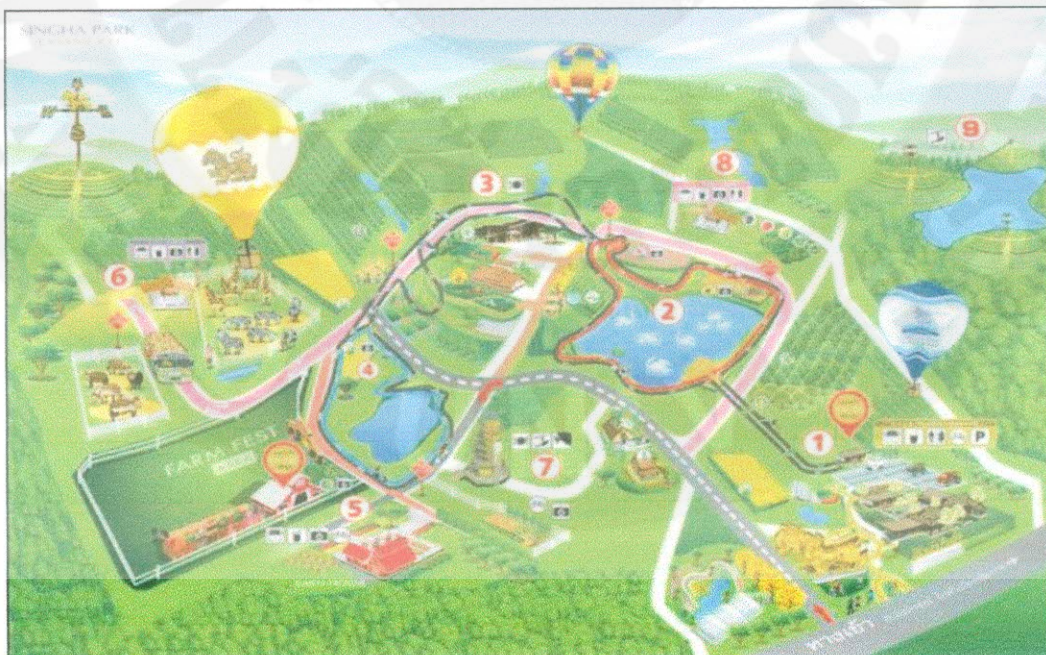
สิงห์ปาร์ค เชียงราย บริหารจัดการโดย บริษัท บุญรอดฟาร์ม จำกัด ปัจจุบันเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อันดับ 1 ของจังหวัดเชียงราย มีพื้นที่กว่า 8,000 ไร่ ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการรถฟาร์มทัวร์เที่ยวชมบรรยากาศและธรรมชาติที่สวยงาม ชมแปลงเกษตรกรรม เลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากไร่ รับประทานอาหารที่ร้านภูภิรมย์ หรือสนุกกับกิจกรรมปั่นจักรยาน การเล่น zip line การปีนหน้าผาจำลอง

นอกจากนี้ยังมีความสวยงามของทุ่งดอกไม้บานาชนิด และมีร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์เกษตรจากบุญรอดฟาร์ม ซึ่งทางบริษัทบุญรอดได้ปลูกพืชหลายชนิดที่ให้ผลผลิตหมุนเวียนทั้งปี อาทิเช่น พุทรา มะเฟือง สตอเบอร์รี่ มะเขือเทศ ลิ้นจี่ หม่อน เห็ดหอม เมล่อน โดยหัวใจหลักของไร่บุญรอดก็คือการจัดการให้การเกษตรอยู่ร่วมกับธรรมชาติและชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในไร่บุญรอด มีทั้งการให้บริการรถราง การให้บริการรถจักรยานในพื้นที่ โดยนักท่องเที่ยวสามารถแวะตามจุดให้บริการต่างๆที่ทางไร่บุญรอดได้เตรียมไว้ให้บริการจำนวน 9 จุด ได้แก่

- จุดที่ 1 เนินสิงห์ ลานดอกไม้ ทุ่งหญ้าหลากสี ร้านค้า ร้านอาหาร กาแฟ ประชาสัมพันธ์ ที่จอดรถ
- จุดที่ 2 ทะเลสาบและหงส์ สวนพุทรา ทุ่งดอกไม้ป่า
- จุดที่ 3 ร้านอาหารภูมิมรณีย์
- จุดที่ 4 ไร่ชาอู่หลง เนินดอกไม้ และผลไม้บานาชนิด
- จุดที่ 5 ศูนย์จักรยาน พื้นที่จัดงาน Farm Festival
- จุดที่ 6 ทุ่งหญ้าและวิถีชีวิตสัตว์
- จุดที่ 7 โทนมสลิ้งจากตึก 9 ชั้น
- จุดที่ 8 โรงเรือนระบบควบคุมอุณหภูมิแปลงปลูกพืชผักเมืองหนาว
- จุดที่ 9 จุดชมวิว 360 องศา พาโนรามาวิวท้อย์ ชมวิวทิวทัศน์เทือกเขารอบทิศ

ภาพ 16 แผนที่จุดบริการนักท่องเที่ยวภายใน สิงห์ปาร์ค เชียงราย

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ไร่บุญรอดประกอบด้วย บริการให้เช่าจักรยานสำหรับนักท่องเที่ยวที่รักในการปั่นโดยได้จัดทำเลนสำหรับจักรยานไว้โดยเฉพาะ โดยมีจักรยานให้เลือก 2 แบบ คือ จักรยาน 2 ที่นั่ง อัตราค่าบริการ 1 ชั่วโมง 150 บาท 2 ชั่วโมง 200 บาท 6 ชั่วโมง หรือ 1 วัน 400 บาท และจักรยานเสือภูเขา อัตราค่าบริการ 1 ชั่วโมง 100 บาท 3 ชั่วโมง หรือ 1/2 วัน 250 บาท 6 ชั่วโมง หรือ 1 วัน 400 บาท โดยสามารถเช่าได้ที่ จุดที่ 3 บ้านแดง ซึ่งนำรถเข้าไปได้

ภาพ 17 บริการให้เช่าจักรยานสำหรับนักท่องเที่ยว

ภาพ 18 บริการรถรางฟาร์มทัวร์

บริการรถฟาร์มทัวร์สำหรับนักท่องเที่ยวที่จะมาเที่ยวชมไร่วันจันทร์-ศุกร์ รถฟาร์มทัวร์ให้บริการเป็นรอบๆ ตั้งแต่เวลา 8.30 - 17.00 น. โดยออกทุกครึ่งชั่วโมง

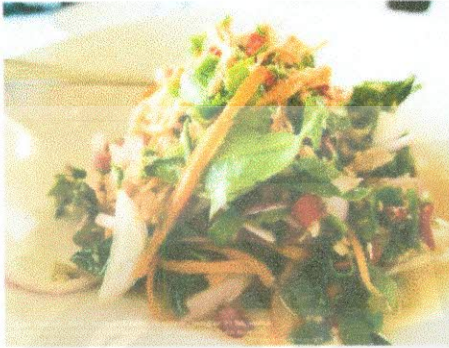
กิจกรรม Adventure เครื่องเล่นซิปไลน์มีทั้งหมด 4 ฐาน ซึ่งเสียวสุด โทนสลิงจากตึก 9 ชั้น และได้รับชมวิวที่สวยงามๆด้วยความยาวกว่า 1,400 เมตร จากเนินในไร่บุญรอด ผ่านไร่ชา ระหว่างทางมองเห็นวิวในไร่ได้ 180 องศา ปีนหน้าฝ้าจำลอง นอกจากนี้ยังมีจุดจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม “Barn House Pizzeria” คอยให้บริการตลอดวัน ร้าน Barn House Pizzeria เปิดให้บริการตั้งแต่เวลา 11:00 - 20:00 น

ภาพ 19 กิจกรรม Adventure ภายในแหล่งท่องเที่ยว

ร้านอาหารภูภิรมย์ เป็นร้านอาหารที่มีชื่อเสียงของสิงห์ปาร์ค เชียงราย ซึ่งอยู่บริเวณด้านบนของจุดชมวิว ให้บริการนักท่องเที่ยวทานอาหารท่ามกลางวิวของทิวเขาที่อยู่ตรงหน้า เมนูเด่นก็คือไก่ย่างภูภิรมย์ คอหมูย่างน้ำจิ้มแจ่ว ยำทูน่ายอดชา และยอดชาทอดกรอบ เปิดทุกวัน ตั้งแต่เวลา 11.00 - 22.00 น.

ภาพ 20 ยำทูน่ายอดชา

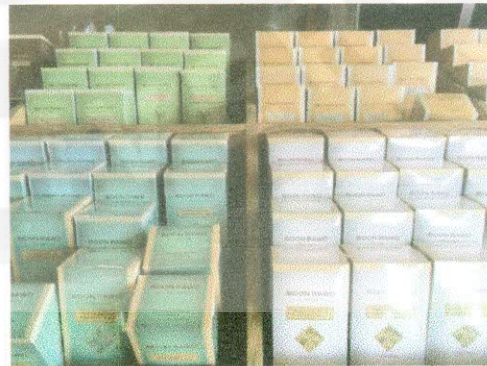

ภาพ 21 ร้านอาหารภูภิรมย์

สิงห์ ปาร์ค เชียงราย เดิมชื่อ “ไร่บุญรอด” การปลูกชาในพื้นที่แหล่งนี้นักท่องเที่ยวจะได้ชม ไร่ชาอู่หลงสายพันธุ์จินชวน (Jin Xuan) จากประเทศไต้หวัน หรือที่คนไทยรู้จักในชื่อชาอู่หลงเบอร์ 12 ถือว่าเป็นสินค้าหลักหรือผลผลิตหลักของทางไร่บุญรอด พื้นที่ปลูกชาทั้งหมด 600 ไร่ ไร่ชานั้นจะให้ ผลผลิตดีมีรสอร่อยก็ต่อเมื่อปลูกในที่สูงอากาศหนาวพอเหมาะโดยไร่บุญรอดสูงจากระดับน้ำทะเล ประมาณ 450 เมตร

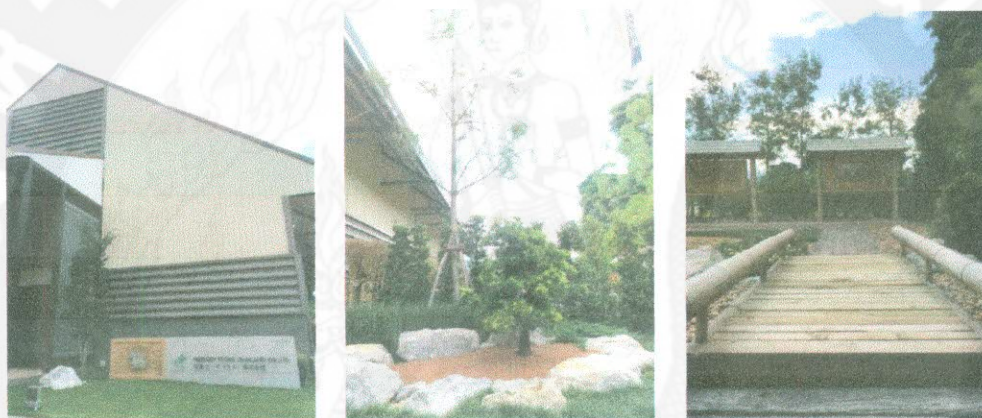
ภาพ 22 ไร่ชาในบริเวณไร่บุญรอด

ภาพ 23 ผลิตภัณฑ์ชาประเภทต่างๆ จากไร่บุญรอด

นอกจากนี้แล้วยังมีโรงงานแปรรูปชาที่ได้จากไร่บุญรอด ภายในไร่บุญรอดนั้นมีพื้นที่ประมาณ 600 ไร่ ไร่ปลูกใบชา ซึ่งเป็นพันธุ์ชาอูหลงจากไต้หวัน ทั้งนี้ ผลผลิตที่ได้กว่าร้อยละ 90 จะถูกส่งออกไปยังไต้หวัน อย่างไรก็ตาม ไร่ชาที่ไต้หวันมีการส่งออกที่ผ่านมามีรูปแบบรับจ้างผลิต (Original Equipment Manufacturer-OEM) โดยใบชาที่ส่งออกจะไม่ติดแบรนด์เป็นการเฉพาะ แต่จะมีนายหน้าจากไต้หวันมารับซื้อถึงไร่ โดยนอกจากไร่บุญรอดแล้ว ยังมีไร่อื่น ๆ ในจังหวัดเชียงรายที่ปลูกใบชาอูหลงส่งออกในลักษณะเดียวกัน ใบชาที่ไร่บุญรอดผลิตจึงแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ชาอูหลงดั้งเดิม และชาอูหลงคลาสสิก โดยชาอูหลงดั้งเดิมจะมีรสชาติเข้มข้น ถูกรสนิยมชาวจีน ส่วนชาอูหลงคลาสสิกจะมีรสชาตินุ่มนวลกว่าและเป็นที่ยอมรับของชาวต่างชาติอื่นๆ ที่นิยมดื่มชารสอ่อน

ภาพ 24 โรงงานผลิตชาและสภาพแวดล้อมโดยรอบ

2) สวนชาบ้านาวี

ที่ตั้ง	ตั้งอยู่ที่ หมู่ 1 ตำบลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
พิกัด GPS	19.924175, 99.498017
ติดต่อข้อมูล	อบต.าวี 0-5360-5950

ดอยาวีเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ เป็นหมู่บ้านที่ทหารกองทัพที่ 5 สังกัดกองพล 93 อพยพเข้ามาลงหลักปักฐานในช่วงเวลาใกล้เคียงกับที่ดอยแม่สลอง เมื่อราว พ.ศ.2504 หมู่บ้านาวีเป็นหมู่บ้านเล็กกว่าหมู่บ้านสันติคีรี บนดอยแม่สลอง

ชาาวีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ดังนี้

1) ชาหลากหลายพันธุ์มีทั้งพันธุ์ดั้งเดิม คือพันธุ์อัสสัมและชาพันธุ์ปรับปรุงใหม่ เช่น อุหลง ชิง ชิง ปลุกมาก ณ บ้านวาวิ หมู่ที่ 1 บ้านปางกิว หมู่ที่ 2 บ้านเลาลี หมู่ที่ 20 บ้านแม่มองเฝ้า หมู่ที่ 15 บ้านมังกาล่า หมู่ที่ 22 บ้านปางกู่เส็ง หมู่ที่ 23 บ้านปางกลาง หมู่ที่ 24 รวมพื้นที่ปลูกประมาณ 17,000 ไร่ ปัจจุบันเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญและมีชื่อเสียง องค์การบริหารส่วนตำบลวาวิ ได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้เป็นผลผลิตหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

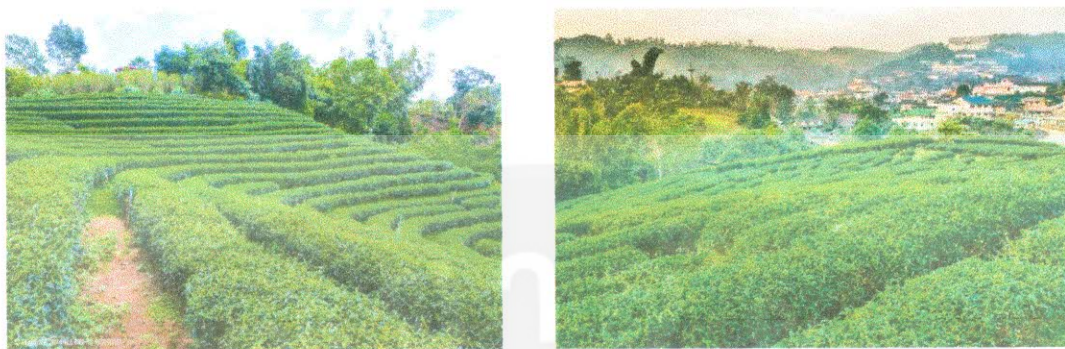
2) กาแฟและมะคาเดเมีย ปลูกมากบ้านดอยช้าง หมู่ที่ 3 บ้านดอยล้าน หมู่ที่ 4 บ้านแสนเจริญ หมู่ที่ 10 ไม้ผลทั้งสองชนิดได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและบริษัท ซีพี ให้การรับซื้อผลผลิต รวมพื้นที่ปลูกประมาณ 5,000 ไร่ เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

3) พืชเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น ลิ้นจี่ ข้าวโพด ถั่วต่างๆ มะเขือเทศ จะปลูกทั่วไปทุกหมู่บ้าน (ศูนย์บริการข้อมูลท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย, ระบบออนไลน์)

ชาวาวิยี่ดออาชีพปลูกชาพันธุ์พื้นเมืองมาก่อน เนื่องจากละแวกดอยวาวิ มีชาป่าขึ้นกระจายอยู่ทั่วไป ชาบนดอยวาวิมีทั้งชาพันธุ์พื้นเมืองสายพันธุ์ “อัสสัม” ชาสายพันธุ์ได้หวัน เช่น ชาอุหลง คนเหนือนำไปหมัก ทำเมี่ยง หรือไปชงเป็นชาแดง แต่ไม่หอมเท่าชาอุหลง และให้ผลผลิตไม่ดี อีกทั้งตั้งอยู่บนดอยห่างไกล ผลผลิตเมื่อนำออกสู่ตลาด จึงมีราคาสูง ส่งขายสู้คู่แข่งไม่ได้ ชาวาวิไม่น้อย จึงหันไปทำสวนผลไม้ ได้แก่ ลิ้นจี่และส้ม ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ชาพันธุ์ชิงชิง และชาเบอร์ 12 จากได้หวันได้ถูกนำมาปลูกบนดอยแม่สลอง เพื่อผลิตเป็นชาอุหลง และได้รับความนิยม ชาวบ้านบนดอยวาวิ จึงเริ่มหันมาปลูกชาพันธุ์ใหม่แทนพันธุ์พื้นเมืองกันมากขึ้น สิ่งที่น่าสนใจที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดคือ การชม “ต้นชาพันปี” ที่บ้านใหม่พัฒนา ซึ่งเป็นจุดหนึ่งในจุดสนใจทางการท่องเที่ยว โดยชาพันปีต้นนี้วัดเส้นรอบวงบริเวณโคนต้นได้ 150 เซนติเมตร สูงถึง 20 เมตร เป็นชาสายพันธุ์อัสสัมที่ขึ้นเองตามธรรมชาติบนดอยวาวิมาช้านานแล้ว

สวนชาบ้านวาวิ ได้แยกเป็น ต.วาวิ แต่ก่อนคำว่า วาวิ นั้น ชื่อ วะวิ ซึ่งต่ออาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นชื่อเมืองหนึ่ง อยู่ในเขตประเทศพม่า และราษฎรในเมืองนั้นได้เดินทางมาติดต่อกับค้าขายและอพยพมาตั้งหลักแหล่งเป็นกลุ่มแรกจึงตั้งชื่อเหมือนกับเมืองที่อพยพมาผสมกับชนเผ่าที่ตั้งหลักฐานอยู่ก่อนแล้วคือ เผ่ามูเซอ ต่อมาเมื่อพ่อค้าชาวจีนฮ่อมาติดต่อกับค้าขายด้วยกัน พบว่าพื้นที่บริเวณนี้มีทำเลที่ดี เนื่องจากมีผลผลิตทางการเกษตรและชาเป็นจำนวนมาก จึงคิดที่จะบุกเบิกและขยายชุมชน จัดตั้งเป็นหมู่บ้านชาวจีนฮ่อ หรือจีนยูนนาน (บริเวณบ้านเลาลี) และคนจีนเหล่านั้นได้นำวิธีการผลิตชาหอมเพื่อจำหน่ายเป็นการค้าขายด้วย ชุมชนเล็กๆ ที่ประกอบด้วยหลายชนเผ่าเริ่มขยายใหญ่ขึ้นและคำว่า วะวิ ก็แผลงมาเป็น วาวิ เพราะพูดง่ายกว่า นับจากวันนั้นถึงวันนี้ วาวิก็ยังมีผลผลิตจากใบชาเป็นผลผลิตผลที่ออกสู่ตลาดและมีชื่อเสียง (ศูนย์บริการข้อมูลท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย, ระบบออนไลน์)

ภาพ 25 บรรยากาศไร่ชาดอยาวี

บริเวณหมู่บ้านาวี มีร้านจำหน่ายชา คือ ร้านใบชาศิริภรณ์ เจ้าของเป็นชาวจีนยูนนาน ที่มีอัธยาศัยดี ผู้มาเยือนมักใช้ร้านชาแห่งนี้เป็นที่พักผ่อน จิบน้ำชา และสอบถามข้อมูลท่องเที่ยวในละแวกดอยาวี ชาอู๋หลงจากดอยาวีมีกลิ่นหอม แต่มีรสฝาดกว่าชาที่ดอยแม่สลองเล็กน้อย สวนชาของตำบลาวี ซึ่งว่าเป็นการปลูกชาครั้งแรกในประเทศไทย เริ่มต้นที่ดอยาวีแห่งนี้ก่อนเป็นที่แรก และยังมีต้น ชาพันธุ์ อยู่ในที่กลางป่าในเขตบ้านใหม่พัฒนา ขนาด 3 คนโอบ และชมสวนสัมพันธ์สายน้ำผึ้งก่อนเดินทางกลับบ้านาวีเพื่อชมวิถีชีวิตชนเผ่าที่มีความเป็นอยู่อย่างสุขสงบอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ เอื้ออาทรต่อกันทั้งหมด 13 ชนเผ่า

นอกจากนี้แล้วที่ไร่ชาดอยาวีจะมีการจัดงานเทศกาลชิมชากาแฟดอยาวี จะจัดขึ้นทุกปี ระหว่าง เดือนธันวาคมถึงต้นเดือนมกราคม ณ หมู่บ้านาวี ตำบลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ภายในงานจะจัดเป็นแบบถนนคนเดินชมวิถีชีวิตของชนเผ่าต่างๆ ชิมชาที่มีชื่อเสียงของหมู่บ้าน ชมการแสดงของชนเผ่าต่าง การละเล่นของชนเผ่า และอื่นๆ อีกมากมาย

ภาพ 26 โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์งาน ชิมชาาวี รสดีกาแฟดอยช้าง

จะเห็นว่าไร่ชาดอยวาวีมีจุดเด่นตรงที่เป็นไร่ชาแห่งแรกในประเทศไทยที่ปลูกชาอูหลง และยังได้มีการจัดการงานเทศกาลประจำปีร่วมกับดอยช้าง ที่ให้นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบทั้งชาและกาแฟสามารถเข้าร่วมงานดังกล่าวได้ นอกจากนี้ยังให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชาวชนเผ่าต่างๆ ที่อาศัยบนดอยวาวีและดอยช้าง นอกจากนี้แล้วนักท่องเที่ยวยังสามารถร่วมกิจกรรมสนุกสนานมากมาย เช่น การเดินชบวน การแข่งขันกีฬาชาวดอย วิ่งเข็นครก ตีลูกข่าง ยิงหน้าไม้ ขว้างสาก ชักเย่อ ฯลฯ สามารถเดินทางไปร่วมงานได้

3) ไร่ชาดอยช้าง

ที่ตั้ง	ตั้งอยู่บ้านดอยช้าง ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย 57180
พิกัด GPS	19.794398, 99.639515
ติดต่อข้อมูล	http://www.doichangteashop.com/

ดอยช้าง เดิมเป็นที่อยู่ของชาวเขาเผ่าม้ง ปี พ.ศ. 2458 ชนเผ่าลีซอได้อพยพเข้ามาตั้งเป็นหมู่บ้านดอยช้าง ปี พ.ศ.2526 ชนเผ่าอาข่าได้เข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านดอยช้าง ชื่อ "บ้านดอยช้าง" ตั้งขึ้นตามลักษณะของภูเขาที่มีรูปร่างเหมือนช้างแม่ลูกสองเชือก หันหน้าไปทางทิศเหนือ (ตัวจังหวัดเชียงราย) สามารถมองเห็นได้ชัดเจนที่บริเวณโรงเรียนบ้านดอยช้าง มีผาหัวช้าง สูง 1,800 เมตรจากระดับน้ำทะเล เป็นสถานที่ชมทิวทัศน์ที่สวยงาม อากาศเย็นสบายตลอดปี อุณหภูมิเฉลี่ย 18 องศาเซลเซียส

ไร่ชาดอยช้าง ได้เริ่มก่อตั้งเมื่อปลายศตวรรษที่ผ่านมา จากแนวคิดของคณะผู้ก่อตั้ง ที่เล็งเห็นว่า "ชา" เป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่ให้คุณประโยชน์แก่ร่างกายของเราอีกทั้งยังพยายามมองหาพืชยืนต้นให้ชาวบ้าน เพาะปลูกโดย เกษตรกรรมแบบอินทรีย์บริสุทธิ์ 100% โดยไม่ต้องพึ่งพาสารเคมีใดๆ ทั้งสิ้น บนพื้นที่เพาะปลูกกว่า 50 ไร่ "ชาดอยช้าง" มีเป้าหมายที่จะผลิตชาคุณภาพชั้นเลิศ และชาเพื่อสุขภาพให้มีคุณสมบัติที่จะสามารถป้องกันและรักษาโรคเบาหวานในขั้นต้น โรคความดันโลหิตสูง และไขมันในเลือดสูงต่อไป โดยได้รับความร่วมมือด้านการทดลองทางวิทยาศาสตร์จากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง และด้านภาคสนามจากโรงพยาบาลแม่ลาว (ข้อมูลบริษัท : ระบบออนไลน์)

ภาพ 27 บรรยากาศร้านไร่ชาดอยช้างและไร่ปลูกชาแบบอินทรีย์บริสุทธิ์ 100%

ชาธรรมชาติดอยช้างเกิดขึ้นเพื่อช่วยส่งเสริมและดูแลสุขภาพให้ดีขึ้น เพิ่มความสดชื่น โดยไม่ใช้สารเคมีใดๆ ทั้งสิ้นในกระบวนการเพาะปลูก นอกจากนี้แล้วยังได้ผสมผสานสมุนไพรไทยลงไปในปีุธรรมชาติ อีกทั้งใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้ได้มาซึ่งการเพิ่มจำนวนสารต้านอนุมูลอิสระขึ้นมาเกือบ 3 เท่าของผลิตภัณฑ์ชาทั่วไป

ภาพ 28 ผลิตภัณฑ์จาไร่ชาดอยช้าง

ภาพ 29 ประเภทของชาที่ไร่ชาดอยช้างได้ผลิตขาย โดยเน้นเรื่องอแกนิก 100%

โดยการเข้ามาท่องเที่ยวยังไร่ชาดอยช้างนี้มีกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การนำนักท่องเที่ยวเข้ามาในโรงงานบริษัท อธิบายการผลิตชาด้วย VDO การพาเยี่ยมชมโรงงาน ลานตากชา พาชมสวนชาธรรมชาติ และชมพิพิธภัณฑ์กาชาและรูปภาพโดยจิตรกรรมล้านนา แยกผู้มาเยือนจะได้เที่ยวชมกับพิพิธภัณฑ์กาชา ที่รวบรวมกาชาจากทั่วทุกมุมโลก ไม่ว่าจะเป็นของไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 กาชาจากทวีปยุโรป จากเมืองจีน และกาชาที่ผลิตในประเทศไทยรวมทั้งยังได้ชมจิตรกรรมภาพวาดโดยศิลปินล้านนา ที่หาชมได้ยากอีกด้วย

ภาพ 30 พิพิธภัณฑ์หม้อชา ที่จัดแสดงหม้อชงชาและแก้วชาในหลายๆ รูปแบบ

จะเห็นได้ว่าไร่ชาดอยช้างมีความโดดเด่นเรื่องของการผลิตชาที่ปลูกชาแบบอินทรีย์บริสุทธิ์ 100% ซึ่งสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค แต่เนื่องจากว่าไม่มีการใช้สารเคมี ดังนั้นแปลงปลูกชาอาจจะไม่สวยงามเหมือนแหล่งอื่นๆ แต่นักท่องเที่ยวมั่นใจได้ 100% ว่าการเดินชมสวนชาจะมีความปลอดภัยจริงๆ

4) ไร่ชาฉุยฟง

ที่ตั้ง	Choui Fong Tea Co., Ltd. 97 หมู่ 8 อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย 57110
พิกัด GPS	20.200441, 99.816794
ติดต่อข้อมูล	0 5377 1563 http://www.chouifongtea.com/index.shtml

ไร่ชาฉุยฟง ผลิตชาในหลายประเภท ได้แก่ ชาอัสสัม ชาเขียว ชาอู่หลง ชาดำ โดยการปลูกชาดังกล่าวได้ปลูกบนพื้นที่สูงประมาณ 1,200 เมตรจากระดับน้ำทะเล โดยมีพื้นที่ในการปลูกชา

ประมาณ 1,000 ไร่ เนื่องจากสภาพอากาศและคุณภาพดินที่ดีจึงทำให้การปลูกชาที่เชียงรายมีคุณภาพที่ดี ไร่ชาฉุยฟงได้รับรางวัลมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2536 มาจนถึงปัจจุบัน ไร่ชาฉุยฟงสามารถผลิตชาเพื่อส่งขายไม่ต่ำกว่า 1,000 ตันต่อปี

ภาพ 31 ร้านอาหารจีนที่ได้นำชาจากไร่ฉุยฟงไปบริการแก่ลูกค้า

ไร่ชาฉุยฟง ปัจจุบันมี 3 แห่ง คือไร่ชาฉุยฟง อำเภอแม่จัน (500 ไร่) ไร่ชาฉุยฟง บ้านสันนายาว (50 ไร่) อีกแห่งหนึ่งคือ ไร่ชาฉุยฟง อำเภอแม่ฟ้าหลวง (600 ไร่) ที่เปิดในช่วงแรกเป็นไร่ดั้งเดิมสวนชาตั้งอยู่บนเนื้อที่กว่า 500 ไร่ ในภูมิประเทศแถบเทือกเขาสูงจากระดับน้ำทะเลกว่า 1,200 เมตร มีความสวยงามของไร่ชาที่กว้างใหญ่ โดยจะปลูกโค้งวนตามสันเขาและลาดหลั่นเป็นขั้นบันได ซึ่งดูสวยงามแปลกตา เส้นทางในการเดินทางค่อนข้างโค้งชันและแคบ พอสมควร แต่รถทุกชนิดสามารถเข้าได้ ไร่ชาที่แม่ฟ้าหลวง ไม่มีร้านอาหารให้บริการมีแต่เพียงบรรยากาศของไร่ชาให้ได้ชม ไร่แห่งนี้เป็นสถานที่ถ่ายทำละครมาแล้วหลายเรื่องจนทำให้ ไร่ชาฉุยฟงเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น

ภาพ 32 บรรยากาศของไร่ชาฉุยฟง

ไร่ชาที่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมและเป็นที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว ตั้งอยู่ในอำเภอแม่จัน เชียงราย ก่อนถึงบ้านเทอดไทย ซึ่งเป็นไร่ชาแห่งที่ 2 มีพื้นที่กว้างและได้บรรยากาศ ของไร่ชาที่ กว้างใหญ่ ปลูกโค้งวนไปตามไหล่เขา ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถแวะถ่ายภาพและชมความงามได้หลายจุด นอกจากจะได้ชมทัศนียภาพที่สวยงาม ของไร่ชาแล้ว ยังมีร้านอาหาร และเครื่องดื่ม เบเกอรี่

แสนอร่อยให้บริการ เมนูยอดนิยม เช่น ยำพูน่า สปาเก็ตตี้ยูนาน หมั่นโถวใบชานุ่ม ชาเขียว ชาเย็น เค้กชาเขียว และเค้กช็อกโกแลตต่างๆ

ภาพ 33 ผลิตภัณฑ์ชาที่แปรรูปเป็นอาหารของไร่ชาฉุยฟง

ปัจจุบันไร่ชาฉุยฟงเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นอย่างมาก นอกจากนี้แล้วพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยปัจจุบันจะชื่นชอบการท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ดัง ซึ่งก็ทำให้เป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น อีกทั้งกระแสการแชร์ภาพ ข้อความผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ ก็ทำให้ไร่ชาฉุยฟงเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้นตามลำดับ

5) ไร่ชาวังพุดตาล

ที่ตั้ง	แม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง เชียงราย 57110
พิกัด GPS	20.174215, 99.640739
ติดต่อข้อมูล	http://www.wangputtan.com/

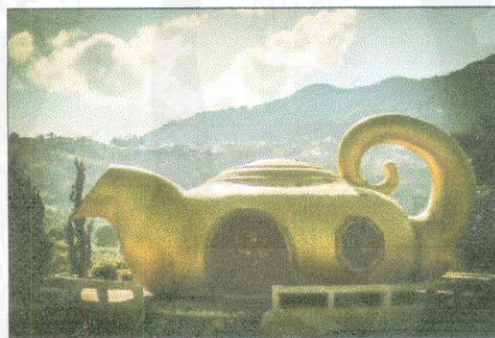
ไร่ชาวังพุดตาล เป็นอีกหนึ่งไร่ชาขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่บนดอยแม่สลอง ด้วยประสบการณ์และความเชี่ยวชาญกว่า 30 ปี ในการเพาะปลูกและผลิตชาบนดอยแม่สลองซึ่งมีภูมิประเทศเป็นเทือกเขา สูงอยู่เหนือระดับน้ำทะเล 1,200 กว่าเมตร ซึ่งมีภูมิอากาศและภูมิประเทศเหมาะแก่การปลูกชาอูหลง โดยรอบเขาปกคลุมด้วยหมอกและอากาศธรรมชาติที่บริสุทธิ์ตลอดปี ชาวังพุดตาล ได้คัดสรรยอดชาที่มีคุณภาพและผ่านกระบวนการผลิตอย่างพิถีพิถัน จึงทำให้ชาวังพุดตาล มีรสชาติที่กลมกล่อม ชุ่มคอ พร้อมกลิ่นหอมกรุ่นอย่างละเมียดละไมรสชาติเยี่ยม และมีคุณภาพประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกาย

ภาพ 34 ประเภทของชาที่ทางไร่ชาวังพุดตาลได้ผลิตเพื่อขาย

ไร่ชาแห่งนี้มีเอกลักษณ์เด่นเป็นสิ่งโตเงิน สิ่งโตทองขนาดมหิมาตั้งอยู่ทางด้านหน้าประตูทางเข้าไร่ชา นอกจากนั้นยังมีกาน้ำชาขนาดใหญ่ตั้งเรียงกัน 4 ใบ 4 ทิศ ผู้พบเห็นต่างยกย่องให้เป็นกาน้ำชาที่ใหญ่ที่สุดในโลก ที่พิเศษคือกาน้ำชาใบยักษ์นี้ “ลอยได้” โดยความโดดเด่นที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นในพื้นที่ไร่ชาวังพุดตาลแห่งนี้ ทำให้เกิดเป็นจุดขายของดอยแม่สลอง ที่หากใครได้เห็นภาพกาน้ำชาขนาดยักษ์นี้ก็จะนึกถึงดอยแม่สลองได้ในทันที ในช่วงฤดูท่องเที่ยวจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมและถ่ายรูปกันเป็นจำนวนมาก รวมถึงไม่พลาดที่ชิมและซื้อชาคุณภาพกลับไปขงที่บ้าน

ภาพ 35 บรรยากาศของไร่ชาวังพุดตาล

ร้านอาหารวังพุดตาล (ตั้งตามชื่อดอกไม้ชนิดหนึ่งบนดอยแม่สลอง) นั้นเปิดมาแล้วกว่า 25 ปี ตัวร้านจะเป็นรูปทรงแบบเก๋งจีนอยู่ทางฝั่งขวามือ โดยโซนปีกซ้ายจะเป็นร้านขายชาจีนซึ่งเป็นผลิตผลจากไร่ของครอบครัว ส่วนปีกขวาจะเป็นโต๊ะจีน ขายอาหารจีนยูนนาน ประเภทชาหมู หมั่นโถว ไก่ดำ ตุ่นยาจีน ผัดผักสารพัดชนิด สุกี๋ยูนนาน เต้าหู้มันยัดไส้ยูนนาน เห็ดหอมสด เห็ดออริโนจิ เห็ดเข็มทอง เนื้อหมูลวก เต้าหู้ทอด แป๊ะก๊วยกับเต้าหู้ทอด ยอดฟักแม้ว ผักหวานยูนนาน ผักปวยเล้ง และไก่ดำ

ภาพ 36 ร้านอาหารวังพุดताल

นอกจากนี้แล้วยังมีการให้บริการที่พักในรูปแบบของ Boutique ที่มีห้องพัก Deluxe Mountain View Room ที่นักท่องเที่ยวสามารถชมวิวยิ่งไร้ชาสูดตาและสามารถใช้เวลาที่พักอยู่ในการชื่นชมกับวัฒนธรรมชนเผ่าอาข่าได้

ภาพ 37 วังพุดताल บูติค รีสอร์ท ที่ให้บริการห้องพักแก่นักท่องเที่ยว

จะเห็นได้ว่าการให้บริการของไร้ชาวังพุดतालค่อนข้างครบสมบูรณ์และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ทั้งการให้บริการที่พัก ร้านอาหาร และนอกจากนี้ยังมีการผลิตชาเพื่อขายอีกด้วย

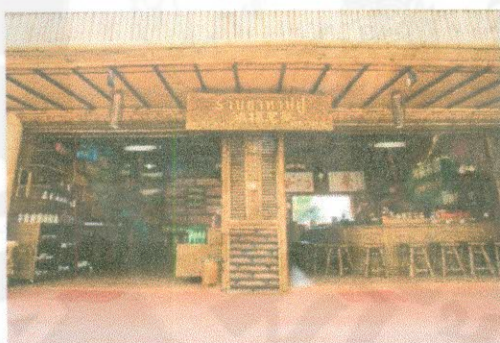
6) ไร้ชาหงษ์ฝู

ที่ตั้ง	ไร้ชาหงษ์ฝู 13/3 หมู่ 1 บ้านสันติคีรี ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย 57110
พิกัด GPS	20.153878, 99.620908
ติดต่อข้อมูล	086-366-1668 http://www.hongfuteas.com/index.html

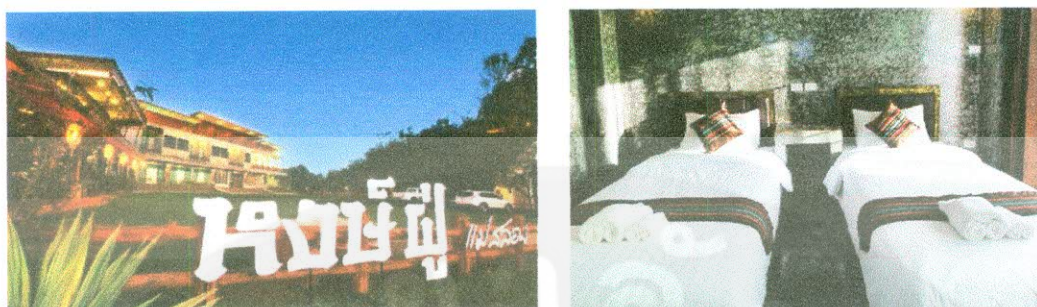
ดอยแม่สลอง นับได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเชียงรายอีกแห่งหนึ่งอันเป็นที่รู้จักของกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ด้วยชุมชนที่ตั้งบนดอยสูง มีสภาพภูมิประเทศเป็นทิวเขาน้อยใหญ่สลับซับซ้อน มองเห็นทิวทัศน์สวยงามได้กว้างไกล มีสภาพอากาศที่เย็นสบายตลอดทั้งปี โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวที่มีอากาศหนาวเย็นมาก เป็นช่วงที่สวยงามด้วยดอกซากุระที่บานสะพรั่งและสีสนของต้นไม้เปลี่ยนสี อีกทั้งมีความอุดมสมบูรณ์ของอินทรีวิฑูในดิน จึงทำให้เป็นแหล่งปลูกชาที่ดี มีไร่ชาและโรงงานแปรรูปใบชา สามารถผลิตชาชั้นดีจำหน่ายในพื้นที่และส่งขายทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

ไร่ชาหงษ์ฝู มีการเพาะปลูกชา บนเนื้อที่กว่า 300 ไร่ บนดอยแม่สลอง การผลิตสินค้าชาทุกขั้นตอนเจ้าของไร่ชาได้ใส่ใจในคุณภาพของสินค้า ชาจากไร่หงษ์ฝูจึงเป็นชาดีมีคุณภาพ จนได้รับรางวัล OTOP ระดับ 5 ดาว และได้รับการรับรองจากสินค้าจากอาหารและยา เมื่อก่อนการผลิตกว่า 90% ได้ผลิตเพื่อส่งขายแต่ต่างประเทศทั้งเอเชียและยุโรป ปัจจุบันชาหงษ์ฝู เป็นที่รู้จักของคนไทย จึงได้นำสินค้าคุณภาพของไร่ชาหงษ์ฝูมาออกร้านที่อิมแพ็คเมืองทอง และตามห้างสรรพสินค้าชั้นนำในเมืองไทย มีการสาธิตการชงชาดื่มแบบโบราณที่ถูกต้อง พัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพิ่มกลุ่มลูกค้าในประเทศ

ภาพ 38 บรรยากาศของไร่ชาหงษ์ฝูและร้านขายชาหงษ์ฝูบนดอยแม่สลอง

ไร่ชาหงษ์ฝู ตั้งอยู่ ณ ดอยแม่สลอง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ท่ามกลางธรรมชาติที่บริสุทธิ์ใจกลางหุบเขา บริเวณไร่ชาหงษ์ฝู อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพรรณไม้ นานาชนิดและสวนดอกไม้ที่สวยงาม อาทิ ดอกบัว ดอกพระยาเสือโคร่งซากุระแห่งเมืองไทย ดอกหอมหมื่นลี้ ที่ส่งกลิ่นหอมทั่วไร่ชา บรรยากาศหมอกยามเช้าท่ามกลางไร่ชาสวย โอบล้อมด้วยทุ่งกว้างและขุนเขาธรรมชาติอันแสนอบอุ่นสัมผัสอากาศเย็นสบายแสนสดชื่น ชมการเก็บชาและวิถีชีวิตของชาวเขา ชิมชาที่ขึ้นชื่อของไร่ชาหงษ์ฝู ทางเรามีบริการลานกางเต็นท์พักแรม ห้องน้ำสะอาดพร้อมน้ำอุ่น สำหรับผู้รักบรรยากาศแบบธรรมชาติ เปิดบริการในช่วงเดือน พฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ นอกจากนี้แล้วยังมีการให้บริการห้องพักในรูปแบบ Boutique แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่อยากนอนค้างคืนบนดอยแม่สลองเพื่อสัมผัสอากาศหนาวเย็นในยามเช้า

ภาพ 39 หงษ์ฝูแม่สลอง หรือ หงษ์ฝู บุติค รีสอร์ท

จะเห็นได้ว่าไร่ชาดังกล่าวเป็นของเอกชนที่อยู่บนดอยแม่สลอง จุดเด่นคือมีร้านอาหารและที่พักไว้บริการแก่นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบและต้องการสัมผัสกับความหนาวเย็นของอากาศยามเช้า

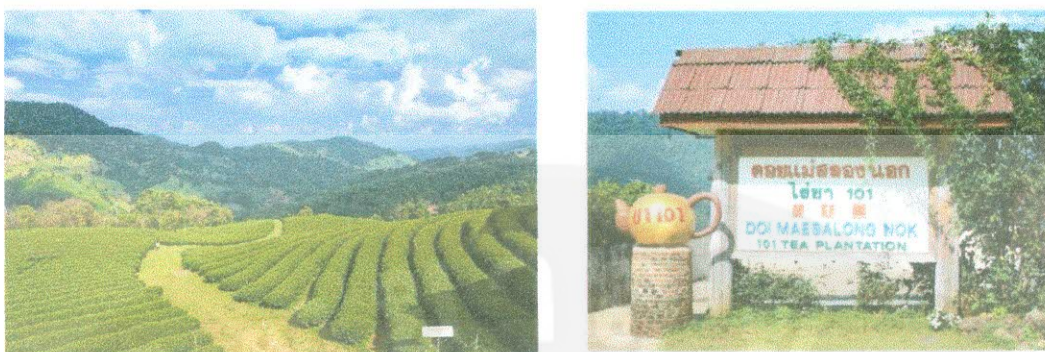
7) ไร่ชา 101

ที่ตั้ง	29/1 หมู่ 1 ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย 57110
พิกัด GPS	20.159622, 99.623165
ติดต่อข้อมูล	0 5371 0029 www.101teathailand.com

ไร่ชา 101 เป็นอีกไร่ชาหนึ่งที่อยู่บนดอยแม่สลอง ประวัติของดอยแม่สลองและการตั้งชุมชนอดีตชุมชนของทหารจีนกองพล 93 สังกัดพรรคก๊กมินตั๋ง ของนายพลเจียงไคเช็ค มีชื่อใหม่ว่าบ้านสันติคีรี อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,200 เมตร อากาศเย็นสบายตลอดปี สถานที่เที่ยวหลักๆ ของที่นี่เริ่มตั้งแต่ เส้นทางเข้าสู่หมู่บ้าน ทั้งด้านกิ่วสะไต และบ้านอีโก้สามแยก ที่สองข้างทางเรียงรายไปด้วยต้นนางพญาเสือโคร่งระยะทางกว่า 4 กิโลเมตร

ไร่ชา 101 เป็นไร่ชาที่คว้าวางวัลชนะเลิศในการประกวดสุดยอดชาโลกบนดอยแม่สลอง บริเวณทางเข้าจะเห็นความสวยงาม ของของต้นชาเรียงรายเป็นขั้นบันได สลับกับเบื้องหลังเป็นทิวเขา จึงทำให้ภาพต่งนั้นงดงามราวกับอยู่ในห้วง แห่งความฝัน ไร่ชา 101 อีกหนึ่งไร่ชาดังของเชียงราย ที่เน้นผลิตและจำหน่ายชาหลากหลายชนิด แต่ที่พลาดไม่ได้ ต้องลองชิมชาแม่สลอง (พันธุ์อัสสัม, ชิงชิง, เบอร์ 12, ก้านอ่อน) นอกจากนี้ยังได้รับรางวัลยอดเยี่ยมถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี งานใบชาและพฤษภษาชาติจังหวัดเชียงราย รางวัลที่ 1 การประกวดคุณภาพใบชา งานเทศกาลชาโลก ปี2547

ภาพ 40 บรรยากาศไร่ชา 101

จะเห็นได้ว่าไร่ชา 101 นั้นเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวดอยแม่สลองอยู่แล้ว ดังนั้นไร่ชาจึงไม่ได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวมากนัก แต่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าไปถ่ายภาพกับไร่ชา ชิมชา และซื้อชาในร้านขายชา นอกจากนี้ยังมีร้านอาหารไว้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

8) สวนชาแม่ฝง

ที่ตั้ง	ไร่ชา สุวิรุฬห์ ชาไทย 126 หมู่ 5 ตำบลปากอคำ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย 57250 และ 175 ถนนธนาลัย ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57000
พิกัด GPS	19.786095, 99.700718
ติดต่อข้อมูล	โทร 0 5371 2007 www.thaiteasuwirun.com

บ้านแม่ฝงเป็นหมู่บ้านผลิตชาที่กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว เพราะนอกจากจะเป็นแหล่งผลิตชาที่มีคุณภาพ ที่ได้รับการคัดสรรให้เป็นสินค้า สุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แล้ว สวนชาเหล่านั้นยังได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว OTOP ที่น่าในใจอีกด้วย เพราะนอกจาก จะได้ชมทิวทัศน์อันสวยงามของสวนชาแล้ว ยังสามารถเลือกผลิตภัณฑ์ OTOP จากชาของห้างหุ้นส่วน สุวิรุฬห์ ชาไทย เป็นของขวัญของฝากติดไม้ติดมือไปฝากคนใกล้ชิดได้อีกด้วย

ภาพ 41 บรรยากาศในไร่ชาแม่แฝง

“สุวิรุฬห์ ชาไทย” เป็นผู้ปลูก ผู้ผลิตและจัดจำหน่ายใบชาอินทรีย์ บนพื้นที่กว่า 1,400 ไร่ จากพื้นที่ปลูก 5 แปลงของ สุวิรุฬห์ ชาไทย ได้พัฒนาชาชนิดใหม่ๆ และผลิตชามากกว่า 32 ชนิด แบ่งเป็นกลุ่มชาเขียว ชาอูหลง ชาดำ ชาสมุนไพรร ฯลฯ เริ่มต้นจากการเพาะพันธุ์ชา คัดเลือกเฉพาะต้นกล้าที่แข็งแรง ลงปลูก ดูแล บำรุงรักษาต้นชาให้เจริญเติบโต แรกยอดอ่อนอย่างสมบูรณ์ด้วยปุ๋ยชีวภาพที่ได้คิดค้นและผลิตตามหลักการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพจากวัสดุท้องถิ่นนำ นั่นคือ ในทุกๆ ขั้นตอนการปลูกจะปราศจากสารเคมีทุกชนิด ซึ่งเราได้รับการรับรองว่าเป็น “พีชอินทรีย์” จากกรมวิชาการเกษตร ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่บริโภคชาของ “สุวิรุฬห์ ชาไทย” ได้รับประโยชน์จากการดื่มชาคุณภาพ และ ดื่มชาด้วยความรู้สึกที่ปลอดภัยต่อสุขภาพอย่างแท้จริง ในขั้นการผลิตจะเก็บเกี่ยวเฉพาะส่วนยอดของใบชา (เป็นส่วนที่มีประโยชน์ต่อร่างกายมากที่สุด) เข้าสู่โรงงานมาตรฐาน GMP ผ่านกระบวนการผลิตที่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษในเรื่องคุณภาพ รสชาติ และกลิ่น รวมถึงถึงการรักษาความสดในกระบวนการบรรจุ ทุกขั้นตอนผลิตด้วยหลักที่ถูกต้อง ตามหลักการผลิตใบชาที่ทันสมัยที่สุด ด้วยเครื่องมือเครื่องจักรที่ได้มาตรฐาน GMP CODEX & HACCP และ เครื่องหมาย “ฮาลาล” จากสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยนอกจากนี้เรายังเป็นสินค้าส่งออกที่ได้รับการรับรองจากกรมส่งเสริมการส่งออกด้วยตราสินค้า “สัญลักษณ์ตราสินค้าไทย” อีกด้วย

ภาพ 42 ผลิตภัณฑ์ชาจากไร่สวนชาแม่แฝง ภายใต้ชื่อ สุวิรุฬห์ ชาไทย

จะเห็นได้ว่าสวนชาบ้านแม่ฝางนั้นยังไม่ได้ส่งเสริมหรือทำการประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยวมากนัก แต่ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสวนชาแม่ฝางนั้นได้วางขายภายใต้ชื่อ สุวิรุฬห์ ชาไทย ซึ่งเป็นการปลูกใบชาอินทรีย์ที่เป็นที่นิยมและเป็นร้านดังเก่าแก่ของจังหวัดเชียงราย

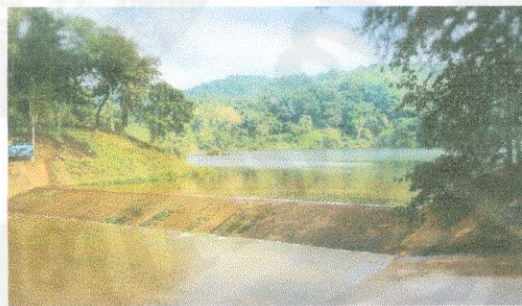
9) สวนชาบ้านห้วยส้านพลับพลา

ที่ตั้ง	องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแพร์ หมู่ที่ 2 ตำบลโป่งแพร์ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย
พิกัด GPS	19.802143, 99.675976
ติดต่อข้อมูล	0 5360 7174

บ้านห้วยส้านพลับพลา มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสลับพื้นที่ราบระหว่างภูเขาและพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่เขตป่าสงวน ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ เช่น ลำน้ำห้วยส้านพลับพลา ลำห้วยขมภู ลำห้วยแม่มอญ อาชีพส่วนใหญ่ของคนตำบลโป่งแพร์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร โดยเฉพาะบ้านห้วยส้านพลับพลา มีการปลูกชาและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชาจำนวนมากและปัจจุบันกำลังได้รับการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวสวนชา หรือ OTOP Tourism Village

ภาพ 43 สวนชาห้วยส้านพลับพลา

ภาพ 44 อ่างเก็บน้ำห้วยส้าน

นอกจากนี้แล้วบริเวณใกล้เคียงกับหมู่บ้านยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น อ่างเก็บน้ำห้วยส้านพลับพลา เป็นอ่างเก็บน้ำสาธารณะของหมู่บ้าน หมู่ที่ 5 ตำบลโป่งแพร์ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ซึ่งตั้งเป็นศูนย์ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านการเกษตร โดยประชาชนสามารถไปเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ และตกปลาได้

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้เห็นถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวที่ใช้พืชเศรษฐกิจชาจังหวัดเชียงราย ไร้ชาโดยมากที่ได้มีการส่งเสริมกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวโดยมากจะเป็นของเอกชน ซึ่งทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยว ถ่ายภาพ ในไร้ชาเป็นหลัก ในส่วนของการซื้อ

สินค้าประเภทฯ รับประทานอาหาร หรือพักผ่อนในไร่ชาใน เป็นกิจกรรมรองลงมา ดังนั้นจะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวให้ความสนใจในส่วนองไร่ชาที่มีความสวยงาม ซึ่งทำให้เห็นว่าปัจจุบันผู้ประกอบการผลิตชาหลายๆ แห่งได้เปลี่ยนกลยุทธ์ในการขายสินค้าจากการขายชาเป็นหลักมาสู่การส่งเสริมทางการท่องเที่ยวแทน

2. ผลการประเมินศักยภาพแหล่งปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย

ในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยทำการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชาแต่ละแหล่ง โดยใช้ปัจจัยชี้วัดศักยภาพ 4 ด้านหลักคือ 1) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว 2) ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว 3) ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว และ 4) ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว โดยทำการประเมินแหล่งท่องเที่ยวชาในจังหวัดเชียงราย ได้แก่

- 1) ไร่ชา สิงห์ปาร์ค เชียงราย
- 2) ไร่ชาดอยาวี
- 3) ไร่ชาดอยช้าง
- 4) ไร่ชาอุยพง
- 5) ไร่ชาวังพุดตาล
- 6) ไร่ชาหงษ์ผู้
- 7) ไร่ชา 101
- 8) สวนชาแม่ผิง
- 9) สวนชาบ้านห้วยส้านพลับพลา

ในการประเมินแหล่งท่องเที่ยวชาจังหวัดเชียงราย ได้ทำการประเมินโดยนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว 3 คน ซึ่งผลการประเมินแหล่งท่องเที่ยวชาของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน ผลการประเมินปรากฏดังตารางที่ 4 ถึง 6

ตาราง 4 ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1

ปัจจัยชี้วัดศักยภาพ	แหล่งท่องเที่ยว								
	สิงห์ปาร์ค	ไร่ชา คอยาวี	ไร่ชา คอยช้าง	ไร่ชาดอยฝง	ไร่ชาวัง หุดताल	ไร่ชา หงส์ผู้	ไร่ชา 101	สวนชา แม่ผิง	สมาคม บ้านห้วยसान หล้าปลา
1. ศักยภาพด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว									
1.1 มีโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรและแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	5	5	5	5	4	4	4	3	4
1.2 มีการบริการด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว	5	3	3	4	3	4	3	3	4
1.3 มีระบบการจัดการของเสียในแหล่งท่องเที่ยวและมีการบำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภคและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	5	4	4	4	3	4	4	3	3
1.4 ได้รับการยอมรับและความร่วมมือกับชุมชนโดยรอบและมีการสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว	3	5	5	3	5	4	5	3	4
1.5 มีการส่งเสริมการขาย เพิ่มมูลค่าและพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตร และมีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว	5	5	5	5	4	5	5	4	4

ปัจจัยชี้วัดศักยภาพ	แหล่งท่องเที่ยวชา								
	สิงห์ปาร์ค	ไร่ชา ดอยาวัว	ไร่ชา ดอยช้าง	ไร่ชาอุยฝง	ไร่ชาวัง พุดตาล	ไร่ชา หงส์ผู้	ไร่ชา 101	สวนชา แม่ฝง	สวนท บ้านห้วยล้าน พลับพลา
2. ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว									
2.1 เส้นทางการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมี ความสะดวกสบาย	5	3	3	4	2	2	2	4	3
2.2 มีความพร้อมของระบบสาธารณูปโภค พื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต	5	4	3	5	3	3	3	3	3
2.3 มีความพร้อมด้านร้านอาหารสำหรับบริการ นักท่องเที่ยว	5	4	4	5	3	4	3	2	2
2.4 มีการกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการ ท่องเที่ยวได้ตลอดปี และมีการกำหนดจำนวน นักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพการรองรับของ แหล่งท่องเที่ยว และมีการดำเนินการอย่างเป็น รูปธรรม	5	4	4	5	3	3	3	2	3
2.5 มีการเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการ รองรับนักท่องเที่ยว	5	4	3	5	3	4	3	2	3

ปัจจัยชี้วัดศักยภาพ	แหล่งท่องเที่ยวชา								
	สิงห์ปาร์ค	ไร่ชา ดอยาวี	ไร่ชา ดอยช้าง	ไร่ชาดอยฝง	ไร่ชาวัง พุดตาล	ไร่ชา หงส์ผู้	ไร่ชา 101	สวนชา แม่ฝง	สวนชา บ้านห้วยล้าน พลับพลา
3. ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว									
3.1 มีการให้บริการมัคคุเทศก์หรือผู้นำชมสำหรับ นักท่องเที่ยว	5	3	3	3	3	3	3	2	2
3.2 มีร้านขายของใช้ประจำวัน ของฝากและของที่ ระลึกทั้งภายในและบริเวณใกล้เคียงแหล่ง ท่องเที่ยว	5	4	4	4	4	4	4	4	3
3.3 มีความหลากหลายของกิจกรรมของแหล่ง ท่องเที่ยว และกิจกรรมสามารถทำให้นักท่องเที่ยว ได้รับประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม	5	4	4	4	4	4	4	2	3
3.4 มีการให้บริการด้านความรู้และข้อมูลของ แหล่งท่องเที่ยว และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่าง กัน/ ส่งผ่าน-ส่งต่อประสบการณ์ ระหว่างคนในพื้นที่ กับนักท่องเที่ยว	3	4	4	4	4	4	4	2	3
3.5 การบริการของแหล่งท่องเที่ยวสร้างความเข้าใจ อย่างลึกซึ้งทางวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยวสร้างความ เข้าใจ และเกิดการจดจำประทับใจแก่นักท่องเที่ยว	3	5	4	4	5	4	5	2	3

ปัจจัยชี้วัดศักยภาพ	แหล่งท่องเที่ยวชา								
	สิงห์ปาร์ค	ไร่ชา ดอยาวี	ไร่ชา ดอยช้าง	ไร่ชาดอยฝง	ไร่ชาวัง พุดตาล	ไร่ชา หงส์ผู้	ไร่ชา 101	สวนชา แม่ฝง	สวนชา บ้านห้วยล้าน พลับพลา
4. ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว									
4.1 มีความโดดเด่นด้านเทคโนโลยีการเกษตรองค์ความรู้เฉพาะ และภูมิปัญญาท้องถิ่น	4	5	5	4	5	4	4	4	4
4.2 มีสภาพธรรมชาติที่มีความสวยงาม มีการตกแต่งภูมิทัศน์ให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม	5	5	5	5	5	5	5	4	4
4.3 มีความเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่ใกล้เคียงหลากหลายประเภท	4	5	5	5	4	4	5	3	4
4.4 มีความโดดเด่นและหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และนักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต ได้รับประสบการณ์จริง	5	5	5	5	5	4	4	3	3
4.5 มีความโดดเด่นและความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวสามารถเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม เรียนรู้วิถีชีวิต และทำให้นักท่องเที่ยวและเจ้าของพื้นที่มีความผูกพันระหว่างกัน	3	4	5	4	5	4	5	3	3
ผลรวม	92	85	83	87	77	77	78	58	65

ตาราง 5 ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2

ปัจจัยชี้วัดศักยภาพ	แหล่งท่องเที่ยว								
	สิงห์ปาร์ค	ไร่ชา คอยาวี	ไร่ชา คอยช้าง	ไร่ชาอุยฝง	ไร่ชาวังพุด ตาล	ไร่ชา หงษ์ฝู	ไร่ชา 101	สวนชา แม่ผิง	สวนชา บ้านห้วยसान พลับพลา
1. ศักยภาพด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว									
1.1 มีโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรและแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	5	3	3	5	3	3	3	2	2
1.2 มีการบริการด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว	5	3	3	5	3	3	3	3	3
1.3 มีระบบการจัดการของเสียในแหล่งท่องเที่ยวและมีการบำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภคและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4	3	3	4	3	3	3	3	3
1.4 ได้รับการยอมรับและความร่วมมือกับชุมชนโดยรอบและมีการสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว	4	4	3	4	3	3	3	2	2
1.5 มีการส่งเสริมการขาย เพิ่มมูลค่าและพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตร และมีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว	5	3	4	5	4	3	3	3	3

ปัจจัยชี้วัดศักยภาพ	แหล่งท่องเที่ยวชา								
	สิงห์ปาร์ค	ไร่ชา คอยาวี	ไร่ชา คอยช้าง	ไร่ชาดอยฝง	ไร่ชาวังพุม ตาล	ไร่ชา หงษ์ผู้	ไร่ชา 101	สวนชา แม่ผิง	สวนชา บ้านห้วยล้าน พลับพลา
2. ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว									
2.1 เส้นทางเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกสบาย	5	3	4	5	4	4	4	4	4
2.2 มีความพร้อมของระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต	5	3	3	4	4	4	4	4	4
2.3 มีความพร้อมด้านร้านอาหารสำหรับบริการนักท่องเที่ยว	5	2	2	5	5	5	3	2	2
2.4 มีการกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวได้ตลอดปี และมีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว และมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม	5	3	3	5	2	2	2	2	2
2.5 มีการเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการรองรับนักท่องเที่ยว	5	3	3	4	3	3	3	2	2

ปัจจัยชี้วัดศักยภาพ	แหล่งท่องเที่ยว								
	สิงห์ปาร์ค	ไร่ชา ดอยวารี	ไร่ชา ดอยช้าง	ไร่ชาดอยฝาง	ไร่ชาวังพุด ตาล	ไร่ชา หงษ์ฝู	ไร่ชา 101	สวนชา แม่ฝง	สวนชา บ้านห้วยล้าน พลับพลา
3. ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว									
3.1 มีการให้บริการมัคคุเทศก์หรือผู้นำชมสำหรับ นักท่องเที่ยว	5	2	2	3	1	1	1	2	2
3.2 มีร้านขายของใช้ประจำวัน ของฝากและของ ที่ระลึกทั้งภายในและบริเวณใกล้เคียงแหล่ง ท่องเที่ยว	5	3	2	3	2	2	2	2	2
3.3 มีความหลากหลายของกิจกรรมของแหล่ง ท่องเที่ยว และกิจกรรมสามารถทำให้นักท่องเที่ยว ได้รับประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม	5	3	3	3	3	3	3	2	2
3.4 มีการให้บริการด้านความรู้และข้อมูลของ แหล่งท่องเที่ยว และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่าง กัน/ ส่งผ่าน-ส่งต่อประสบการณ์ ระหว่างคนในพื้นที่ กับนักท่องเที่ยว	5	3	3	4	2	2	2	2	2
3.5 การบริการของแหล่งท่องเที่ยวสร้างความเข้าใจ อย่างลึกซึ้งทางวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยวสร้างความ เข้าใจ และเกิดการจดจำประทับใจแก่นักท่องเที่ยว	5	3	3	4	2	2	2	2	2

ปัจจัยชี้วัดศักยภาพ	แหล่งท่องเที่ยวชา								
	สิงห์ปาร์ค	ไร่ชา ดอยาวี	ไร่ชา ดอยช้าง	ไร่ชาดอยฝง	ไร่ชาวังพุด ตาล	ไร่ชา หงษ์ผู้	ไร่ชา 101	สวนชา แม่ฝง	สวนชา บ้านห้วยล้าน พลับพลา
4. ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว									
4.1 มีความโดดเด่นด้านเทคโนโลยีการเกษตร องค์ความรู้เฉพาะ และภูมิปัญญาท้องถิ่น	3	3	3	3	3	3	3	2	2
4.2 มีสภาพธรรมชาติที่มีความสวยงาม มีการ ตกแต่งภูมิทัศน์ให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติและ สภาพแวดล้อม	4	3	3	4	3	3	3	2	2
4.3 มีความเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่ ใกล้เคียงหลากหลายประเภท	4	4	4	4	4	4	4	4	4
4.4 มีความโดดเด่นและหลากหลายของ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และนักท่องเที่ยวสามารถ มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต ได้รับประสบการณ์จริง	2	3	3	3	3	3	3	2	2
4.5 มีความโดดเด่นและความหลากหลายของ กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวสามารถ เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม เรียนรู้วิถีชีวิต และทำให้ นักท่องเที่ยวและเจ้าของพื้นที่มีความผูกพันระหว่างกัน	4	3	3	4	3	3	3	2	2
ผลรวม	90	60	60	81	60	59	57	49	49

ตาราง 6 ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3

ปัจจัยชี้วัดศักยภาพ	แหล่งท่องเที่ยว								
	สิงห์ปาร์ค	ไร่ชา คอยาวี	ไร่ชา คอยช้าง	ไร่ชาอุยฝง	ไร่ชาวัง หุดताल	ไร่ชา หงส์ฝู	ไร่ชา 101	สวนชา แม่ฝง	สวนภ บ้านห้วยล้าน พลับพลา
1. ศักยภาพด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว									
1.1 มีโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรและแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	5	4	4	4	4	4	4	2	3
1.2 มีการบริการด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว	5	3	3	4	3	4	3	3	3
1.3 มีระบบการจัดการของเสียในแหล่งท่องเที่ยวและมีการบำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภคและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	5	3	3	3	3	4	4	2	2
1.4 ได้รับการยอมรับและความร่วมมือกับชุมชนโดยรอบและมีการสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว	3	5	5	3	5	5	5	4	4
1.5 มีการส่งเสริมการขาย เพิ่มมูลค่าและพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตร และมีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว	5	5	5	5	4	5	5	4	3

ปัจจัยชี้วัดศักยภาพ	แหล่งท่องเที่ยวชา								
	สิงห์ปาร์ค	ไร่ชา คอยาวี	ไร่ชา คอยช้าง	ไร่ชาดอยฝง	ไร่ชาวัง พุดตาล	ไร่ชา หงส์ผู้	ไร่ชา 101	สวนชา แม่ผิง	สวนภ บ้านห้วยล้าน พันหลา
2. ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว									
2.1 เส้นทางเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมี ความสะดวกสบาย	5	3	3	4	2	2	2	3	3
2.2 มีความพร้อมของระบบสาธารณูปโภค พื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต	5	4	3	5	3	3	3	3	3
2.3 มีความพร้อมด้านร้านอาหารสำหรับบริการ นักท่องเที่ยว	5	4	4	5	3	4	3	2	2
2.4 มีการกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการ ท่องเที่ยวได้ตลอดปี และมีการกำหนดจำนวน นักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพการรองรับของ แหล่งท่องเที่ยว และมีการดำเนินการอย่างเป็น รูปธรรม	5	4	4	5	3	3	3	2	3
2.5 มีการเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการ รองรับนักท่องเที่ยว	5	4	4	5	3	4	3	2	3

ปัจจัยชี้วัดศักยภาพ	แหล่งท่องเที่ยว								
	สิงห์ปาร์ค	ไรชา คอยาวี	ไรชา คอยช้าง	ไรชาดอยฝง	ไรชาวัง หุดताल	ไรชา หงส์ผู้	ไรชา 101	สวนชา แม่แฝง	สวนท บ้านห้วยล้าน พลับพลา
3. ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว									
3.1 มีการให้บริการมัคคุเทศก์หรือนำชมสำหรับ นักท่องเที่ยว	5	3	3	3	3	3	3	2	2
3.2 มีร้านขายของใช้ประจำวัน ของฝากและของ ที่ระลึกทั้งภายในและบริเวณใกล้เคียงแหล่ง ท่องเที่ยว	5	4	4	4	4	4	4	3	3
3.3 มีความหลากหลายของกิจกรรมของแหล่ง ท่องเที่ยว และกิจกรรมสามารถทำให้นักท่องเที่ยว ได้รับประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม	5	4	4	4	3	3	3	2	2
3.4 มีการให้บริการด้านความรู้และข้อมูลของ แหล่งท่องเที่ยว และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่าง กัน/ ส่งผ่าน-ส่งต่อประสบการณ์ ระหว่างคนในพื้นที่ กับนักท่องเที่ยว	3	4	4	4	3	3	4	2	3
3.5 การบริการของแหล่งท่องเที่ยวสร้างความเข้าใจ อย่างลึกซึ้งทางวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยวสร้างความ เข้าใจ และเกิดการจดจำประทับใจแก่นักท่องเที่ยว	3	5	4	4	4	4	4	2	3

ปัจจัยชี้วัดศักยภาพ	แหล่งท่องเที่ยวชา								
	สิงห์ปาร์ค	ไร่ชา ดอยาวี	ไร่ชา ดอยช้าง	ไร่ชาดอยฝง	ไร่ชาวัง หุดताल	ไร่ชา หงส์ผู้	ไร่ชา 101	สวนชา แม่ฝง	สวนชา บ้านห้วยล้าน พลับพล
4. ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว									
4.1 มีความโดดเด่นด้านเทคโนโลยีการเกษตรองค์ความรู้เฉพาะ และภูมิปัญญาท้องถิ่น	4	4	4	4	3	3	3	3	3
4.2 มีสภาพธรรมชาติที่มีความสวยงาม มีการตกแต่งภูมิทัศน์ให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม	5	5	5	5	5	5	5	3	3
4.3 มีความเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่ใกล้เคียงหลากหลายประเภท	4	5	5	4	4	4	5	3	3
4.4 มีความโดดเด่นและหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และนักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต ได้รับประสบการณ์จริง	3	5	5	5	5	4	4	3	3
4.5 มีความโดดเด่นและความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวสามารถเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม เรียนรู้วิถีชีวิต และทำให้นักท่องเที่ยวและเจ้าของพื้นที่มีความผูกพันระหว่างกัน	3	4	5	4	5	4	5	3	3
ผลรวม	88	82	81	84	72	75	75	53	57

สรุปผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย

จากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย ทั้ง 9 แห่ง ด้วยปัจจัยชี้วัดศักยภาพ 4 ด้านหลัก คือ 1) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว 2) ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว 3) ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว และ 4) ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว จากนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว 3 ท่าน สามารถสรุปผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์ ได้ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวชาในจังหวัดเชียงราย มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับศักยภาพสูงที่สุด 2 แห่ง ได้แก่ ไร่ชา สิงห์ปาร์ค เชียงราย ($\bar{X} = 90.00$) ไร่ชาลุยฟง ($\bar{X} = 84.00$) รองลงมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชาที่มีระดับศักยภาพสูง ได้แก่ ไร่ชาดอยวาวี ($\bar{X} = 75.66$) ไร่ชาดอยช้าง ($\bar{X} = 74.66$) ไร่ชาหงษ์ฝู ($\bar{X} = 70.33$) ไร่ชา 101 ($\bar{X} = 70.00$) และไร่ชาวังพุดตาล ($\bar{X} = 69.66$) ตามลำดับ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวชาที่มีระดับศักยภาพสูง และสูงที่สุดนี้ มีศักยภาพในการการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพในการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งยังสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ยังมีแหล่งท่องเที่ยวชาที่มีระดับศักยภาพปานกลาง ซึ่งมีเพียง 2 แห่ง คือ สวนชาบ้านห้วยसानพลับพลา ($\bar{X} = 57.00$) และสวนชาแม่ผิง ($\bar{X} = 53.33$) ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำ สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวยังมีน้อย ยังต้องได้รับการพัฒนา แสดงรายละเอียดการประเมินแสดงผลดังตารางที่ 7

ตาราง 7 สรุปผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ที่	แหล่ง	ผลการประเมิน			คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ระดับศักยภาพ
		ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3		
1	ไร้ชา สิงห์ปาร์คเชียงราย	92	90	88	90.00	สูงที่สุด
2	ไร้ชาดอยวาวี	85	60	82	75.66	สูง
3	ไร้ชาดอยช้าง	83	60	81	74.66	สูง
4	ไร้ชาดอยฝง	87	81	84	84.00	สูงที่สุด
5	ไร้ชาวังพุดตาล	77	60	72	69.66	สูง
6	ไร้ชาหงษ์ฝู	77	59	75	70.33	สูง
7	ไร้ชา 101	78	57	75	70.00	สูง
8	สวนชาแม่ฝง	58	49	53	53.33	ปานกลาง
9	สวนชาบ้านห้วยส้านพลับพลา	65	49	57	57.00	ปานกลาง

3. ผลการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงรายโดยใช้พืชเศรษฐกิจ

ผลการศึกษาในส่วนของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงรายโดยใช้พืชเศรษฐกิจ ชำนาญ พบว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่ง โดยเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวชนบท และการท่องเที่ยวชนบทก็เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (อภิรมย์ พรหมจรรยา และคณะ, 2544) ที่เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากแนวความคิดที่ต้องการพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมที่มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนสมัยก่อนในการทำเกษตร โดยมีการจัดทำโปรแกรมประกอบด้วยกิจกรรมการเกษตรในเวศวิทยาและการท่องเที่ยว เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมโดยนักท่องเที่ยวจะได้ชื่นชมความงามและพักผ่อนหย่อนใจ โดยเป็นการสร้างโอกาสและสร้างรายได้เสริมให้กับเกษตรกรเจ้าของพื้นที่เกษตรนั้นๆ นอกจากนี้แล้วกิจกรรมเหล่านี้จะนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นและจะกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือของประชาชน

ปัจจุบันไร่ชาในจังหวัดเชียงรายหลายแห่ง โดยเฉพาะไร่ชาขนาดใหญ่ ที่นอกจากมีการปลูกและผลิตชาแล้ว ยังมีการนำเอาโอกาสจากการท่องเที่ยวมาปรับใช้ โดยมีการเปิดไร่ชาเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม โดยมีกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยว ร้านอาหาร ร้านชา ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของไร่ชา เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและชุมชน นอกจากนี้ไร่ชาบางแห่งมีที่พักเพื่อรองรับแก่นักท่องเที่ยวด้วย เช่น สิงห์ ปาร์ค เชียงราย (ไร่บุญรอด) ไร่ชาอุยพง ไร่ชาดอยช้าง ดอยวาวี ดอยแม่สลอง เป็นต้น ซึ่งนับเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีการพัฒนาการปลูกชาจากการปลูกเพื่อการขายหรือจัดจำหน่าย มาเป็นการปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวด้วย อันเป็นการส่งเสริมและกระจายรายได้ให้กับตัวผู้ประกอบการ ผู้ผลิต รวมไปถึงกระจายรายได้ให้แก่คนในชุมชนอีกด้วย

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยใช้พืชเศรษฐกิจในจังหวัดเชียงรายนั้น กำลังเป็นที่นิยมในปัจจุบันเนื่องจากนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ดัง อีกทั้งยังนิยมเดินทางท่องเที่ยวตามการรีวิวหรือการเขียนบทความเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว เส้นทางท่องเที่ยวที่ได้จากผลการวิจัยนี้จะเป็นการนำเอาแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ประกอบกับ การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้พืชเศรษฐกิจและนำมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยว และได้้นำจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) พบว่า

ผลการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดเชียงรายโดยใช้พืชเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 4 เส้นทาง ซึ่งจะเน้นในส่วนการแหล่งปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในเส้นทางท่องเที่ยวชา ไม่ว่าจะแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่

มนุษย์สร้างขึ้น โดยในส่วนของแหล่งปลูกชา นั้นจะต้องมีกิจกรรมหรือมีการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ได้แก่

(1) เส้นทาง “จิบชา กาแฟ ดอยช้าง ดอยวาวี ดอยแม่สลอง ดอยตุง”

ระยะเวลาในการเดินทาง : 1 วัน (7 ชั่วโมง)

ระยะทางในการเดินทาง : 259 กิโลเมตร

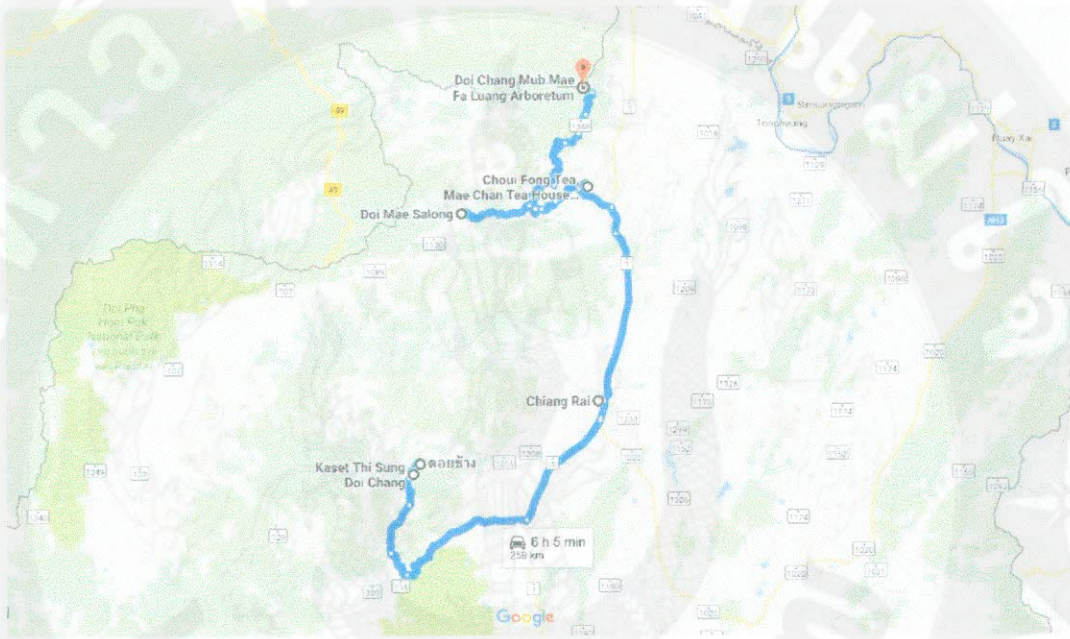
จุดแวะเที่ยว : อำเภอเมืองเชียงราย – ดอยวาวี – ดอยช้าง – ไร่ชาดอยฟง – ดอยแม่สลอง – หมู่บ้านผาฮี้ – ผาหมี – ผาช้างมูบ

เส้นทาง “จิบชา กาแฟ ดอยช้าง ดอยวาวี ดอยแม่สลอง ดอยตุง” เป็นเส้นทางที่ได้จาก งานวิจัยของสำนักงานจังหวัดเชียงราย โดยมีรายละเอียดในการเดินทางดังนี้ จากแดนผืนสู่ถิ่นชาและ กาแฟ เชียงรายดินแดนที่ได้รับฉายาว่าเมืองแห่งกาแฟที่ดีที่สุดในโลก จากตัวเมืองเชียงรายมุ่งหน้าสู่ อำเภอแม่สรวย ตามถนนพหลโยธิน ระยะทาง 52 กิโลเมตร ถึงสามแยกแม่สรวย เลี้ยวขวาเข้าถนน หมายเลข 118 เข้าเขตอำเภอแม่สรวย ใช้เวลาประมาณ 20 นาที ถึงทางแยกขึ้นดอยช้าง หรือดอยวาวี (ด้านขวามือ) เลี้ยวขวาไปตามเส้นทางที่เชื่อมแม่สรวย เพื่อชมทิวทัศน์ที่สวยงาม เดินทางต่อไปอีก ประมาณ 1.30 ชั่วโมง ก็จะไปถึงดอยวาวี ที่มีความสูงวัดจากระดับน้ำทะเลกว่า 1,200 เมตร แหล่งปลูกชาอู่หลงแห่งแรกในประเทศไทย ชมวิถีการเก็บใบชา กระบวนการผลิตและการชิมชาปลอด สารพิษ ด้วยวิธีการปลูกแบบออร์แกนิก ซึ่งสามารถท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล ถัดมาไม่ไกลจากวาวี คือ ดอยช้าง ถิ่นกำเนิดกาแฟอาราบิก้า ชมสวนกาแฟ ชิมกาแฟต้นตำหรับดอยช้าง และที่พลาดไม่ได้คือ กาแฟชี่ซมด (Kopi Luwak) กาแฟที่แพงที่สุดในโลก มีกลิ่นหอมดังดอกไม้ รสคล้ายน้ำผึ้งผสมผลไม้ โดยในปี 2010 กาแฟชี่ซมดดอยช้าง ได้รับยกย่องว่าเป็นอันดับหนึ่งของโลก

นอกจากนี้ยังมี ไร่ชาดอยฟง เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมจากการเป็นสถานที่ถ่ายทำละคร ภาพยนตร์ และ โฆษณา ด้วยไร่ชาที่ไต่ระดับขั้นบันได ร้านชาที่มีบรรยากาศรายล้อมไปด้วยชา 600 ไร่ เดินทางจากตัวเมืองเชียงราย เลี้ยวซ้ายตามป้ายแยกดอยแม่สลอง ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร บ้านป่าซาง ถึง 3 แยกอีโก้ (ด้านตรง) เลี้ยวขวาไปบ้านเทิดไทย ประมาณ 10 กิโลเมตร ถึงสามแยก เลี้ยวซ้าย ตามทางหลวงหมายเลข 1234 ประมาณ 12 กิโลเมตร ถึงไร่ชาดอยฟง จะพบกับบรรยากาศ และรสชาติชาแปรรูปหลากชนิด ที่มีกระบวนการผลิตภายในไร่ ทำให้ผู้ที่เดินทางไปเยี่ยมชมได้พบกับ ทุกขั้นตอนของการผลิตชาชั้นดี รวมไปถึงเมนูอาหารและเครื่องดื่มจากชา ไม่ไกลจากไร่ชาดอยฟง เดินทางต่อไป ดอยแม่สลอง ที่มีความสูงวัดจากระดับน้ำทะเลเฉลี่ย 1,200 เมตร ตามเส้นทางเดิมเข้าสู่เขตแม่สลองนอก ใช้ระยะเวลาไม่เกิน 30 นาที จะพบกับทัศนียภาพอันงดงามของไร่ชาอู่หลงพันธุ์ดี ที่ปลูกลดหลั่นไปตามไหล่เขาตลอด 2 ข้างทาง รวมไปถึงสวนลูกท้อและฟักแม้ว

จากแม่สลองสู่ดอยตุงระยะทาง 36 กิโลเมตร ใช้เวลา 30 นาทีเป็นเส้นทางกาแฟดอยตุง เริ่มต้นจากดอยตุงสู่หมู่บ้านผาฮี้ ผาหมี ตลอดเส้นทางเต็มไปด้วยธรรมชาติ ทัศนียภาพ พรรณไม้ใน แต่ละฤดูกาลอันงดงาม นอกจากนั้นตามเส้นทางผ่านยังพบไร่กาแฟในหมู่บ้านมากมายเรียงรายตาม เส้นทางสามารถดื่มด่ำกับบรรยากาศของพระอาทิตย์ตกดิน ณ ผาข้างมูบ ซึ่งเส้นทางท่องเที่ยววันนี้ สามารถแสดงให้เห็นเส้นทางการเดินทางที่ชัดเจนดังภาพที่ 45 (สำนักงานจังหวัดเชียงราย, ระบบ ออนไลน์)

ภาพ 45 เส้นทาง “จิบชา กาแฟ ดอยช้าง ดอยาวี ดอยแม่สลอง ดอยตุง”

ที่มา <https://www.google.co.th/maps>

(2) เส้นทาง “จิบชาเรียนรู้วัฒนธรรม ท่องแดนประวัติศาสตร์ อดีตกองพล 93”

ระยะเวลาในการเดินทาง : 1 วัน

ระยะทางในการเดินทาง : 152 กิโลเมตร

จุดแวะเที่ยว : อำเภอเมืองเชียงราย – พิพิธภัณฑ์บ้านดำ – ไร่ชา 101 – ไร่ชาวัง
พุดตาล – ตลาดดอยแม่สลอง – สุสานนายพลตัวน – พระบรมธาตุ
เจดีย์ศรีนครินทราสถิตมหาสันติคีรี – ไร่ชาหงษ์ผู้

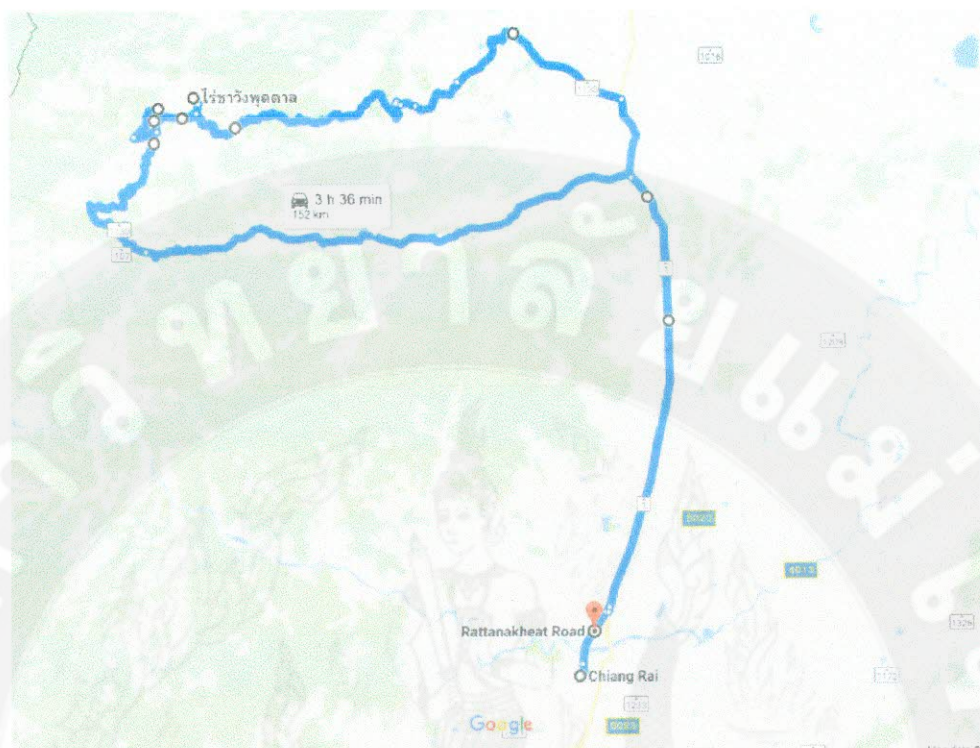
เส้นทาง “จิ๋บซาเรียนรู้วัฒนธรรม ท่องแดนประวัติศาสตร์ อดีตกองพล93” เป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของอดีตกองพล 93 ที่อพยพเข้ามาอยู่บนดอยแม่สลองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ชุมชนบนดอยแม่สลองจึงเต็มไปด้วยบรรยากาศชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบชาวจีนแถบมณฑลยูนนาน ที่ยังคงมีวิถีชีวิตแบบชาวจีนประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยปลูกชาและพืชผักเมืองหนาว ท่ามกลางทิวทัศน์ที่งดงามอากาศเย็นสบาย ตลอดจนอาหารการกินอันขึ้นชื่อลือชาว่าเป็นอาหารจีนแท้ ๆ ตามตำรับอาหารจีนแถบตอนใต้ นอกจากนี้แล้วนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้วัฒนธรรมของชาวจีนยูนนาน ที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของตนผ่านอาหาร การแต่งงาน กิจกรรมงานประเพณี ต่างๆ

เส้นทางดังกล่าวออกเดินทางจากเชียงรายโดยใช้ทางหลวงหมายเลข 1 มุ่งหน้าสู่ดอยแม่สลองระหว่างทางผ่าน พิพิธภัณฑสถานบ้านด้า นักท่องเที่ยวสามารถแวะเพื่อเที่ยวชมความสวยงามแปลกตาของพิพิธภัณฑสถานบ้านด้า ซึ่งสร้างขึ้นโดย อ.ถวัลย์ ดัชนี ศิลปินแห่งชาติ ที่มีฝีมือทางด้านจิตรกรรมและประติมากรรม ท่านได้สร้างงานด้านศิลปะไว้มากมาย เดินทางต่อบนทางหลวงหมายเลข 1 เลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลข 1130 ประมาณ 20 กิโลเมตร แวะเที่ยวถ่ายภาพ ชิมชา ณ ไร่ชา 101 เป็นไร่ชาที่คว่ำรางวัลชนะเลิศในการประกวดสุดยอดชาโลกบนดอยแม่สลอง บริเวณทางเข้าจะเห็นความสวยงาม ของของต้นชาเรียงรายเป็นขั้นบันได สลับกับเบื้องหลังเป็นทิวเขา ตามด้วย ไร่ชาวังพุดตาล ถ่ายภาพกับสิงโตเงิน สิงโตทอง ที่อยู่ด้านหน้าประตูทางเข้า กาน้ำชาขนาดใหญ่ที่สุดในโลกอีก 3 ใบ ตั้งเรียงรายอยู่ใน

หลังจากนั้น มุ่งหน้าสู่บ้านแม่สลอง แวะตลาดแม่สลองซื้อของฝาก ชิมชาและรับประทานอาหารกลางวัน ชาหมู หมั่นไถ่อันเลื่องชื่อ หลังจากนั้นเดินทางต่อไปยัง สุสานนายพลด้วน อยู่บนเนินเหนือหมู่บ้านแยกขึ้นไปทางด้านข้างคุ่มนายพลรีสอร์ต ประมาณ 1 กม. สร้างเมื่อปี พ.ศ.2523 แทนหินอ่อนที่ภายในบรรจุร่างนายพลด้วนซีเหวิน อยู่ภายในศาลาเก๋งจีนขนาดใหญ่ สีขาว พื้นปูหินอ่อน ด้านหลังแทน บรรจุศพ มีภาพถ่ายเก่าแก่เกี่ยวกับประวัติและผลงาน

แวะสักการะ พระบรมธาตุเจดีย์ศรีนครินทราสถิตมหาสันติคีรี เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระเจ้า ตั้งอยู่บนยอดสูงสุดที่ระดับความสูง 1,500 เมตร เหนือหมู่บ้านสันติคีรี ห่างจากหมู่บ้าน 4 กิโลเมตร มีถนนลาดยางตัดขึ้นไปยังพระบรมธาตุฯ แต่ถนนสูงชันที่ตั้งของพระบรมธาตุฯ เป็นจุดสูงสุดของเทือก เขาดอยแม่สลองจึงชมทิวทัศน์ได้กว้างไกลโดยเฉพาะในยามเย็นขณะเดียวกันองค์พระธาตุยังเด่นเป็นสง่ามองเห็นแต่ไกลเป็นสัญลักษณ์อีกอย่างของดอยแม่สลอง

หลังจากจบทริปแวะเที่ยวไร่ชาหงษ์ผู้ ชิมชาอุ่นๆก่อนเดินทางกลับ โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 1030 จนถึงด่านกึ่งสะไต เลี้ยวซ้ายไปยังทางหลวงหมายเลข 107 จนถึงแยกอำเภอมแม่จัน เลี้ยวขวาไปบนทางหลวงหมายเลข 1 มุ่งหน้าสู่อำเภอมเมืองเชียงราย ซึ่งเส้นทางท่องเที่ยวนี้สามารถแสดงให้เห็นเส้นทางเดินทางที่ชัดเจนดังภาพที่ 46

ภาพ 46 เส้นทาง “จิตบาเรียนรู้วัฒนธรรม ท่องแดนประวัติศาสตร์ อดีตกองพล 93”

ที่มา <https://www.google.co.th/maps>

(3) เส้นทาง “ตามรอยหนังดัง ท่องไร่ชา กินอาหารอแกนิก แชะภาพประทับใจ”

ระยะเวลาในการเดินทาง : 1 วัน

ระยะทางในการเดินทาง : 123 กิโลเมตร

จุดแวะเที่ยว : อำเภอเมืองเชียงราย – ไร่ชาอุยฟง – วัดร่องขุน – ไร่บุญรอด

เส้นทาง “ตามรอยหนังดัง ท่องไร่ชา กินอาหารอแกนิก แชะภาพประทับใจ” เป็นเส้นทางที่เอาใจวัยรุ่นและผู้ชื่นชอบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายและเน้นการผจญภัย เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวที่ไปนั้นจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการทดลองชงชา การชิมชา การเด็ดยอดชา การร่วมถ่ายภาพในไร่ชา ฯลฯ นอกจากนี้ยังให้นักท่องเที่ยวได้สนุกเต็มอิ่มกับกิจกรรมดังกล่าวเต็มอิ่มทั้งวัน

เส้นทางเริ่มต้นจากอำเภอเมืองเชียงรายสู่ ไร่ชาอุยฟง อำเภอแม่จัน จะถึงก่อนอำเภอแม่ฟ้าหลวง จากถนนสายหลักเชียงราย – แม่สาย ทางหลวงหมายเลข 1 มาถึงเขตอำเภอแม่จัน ตรงแยกป่าซาง ที่จะไปตอยตุ่ง แม่สลอง ให้เลี้ยวเข้าไปจากนั้นขับรถตรงไปเรื่อย มีป้ายบอกตลอดทางชัดเจน

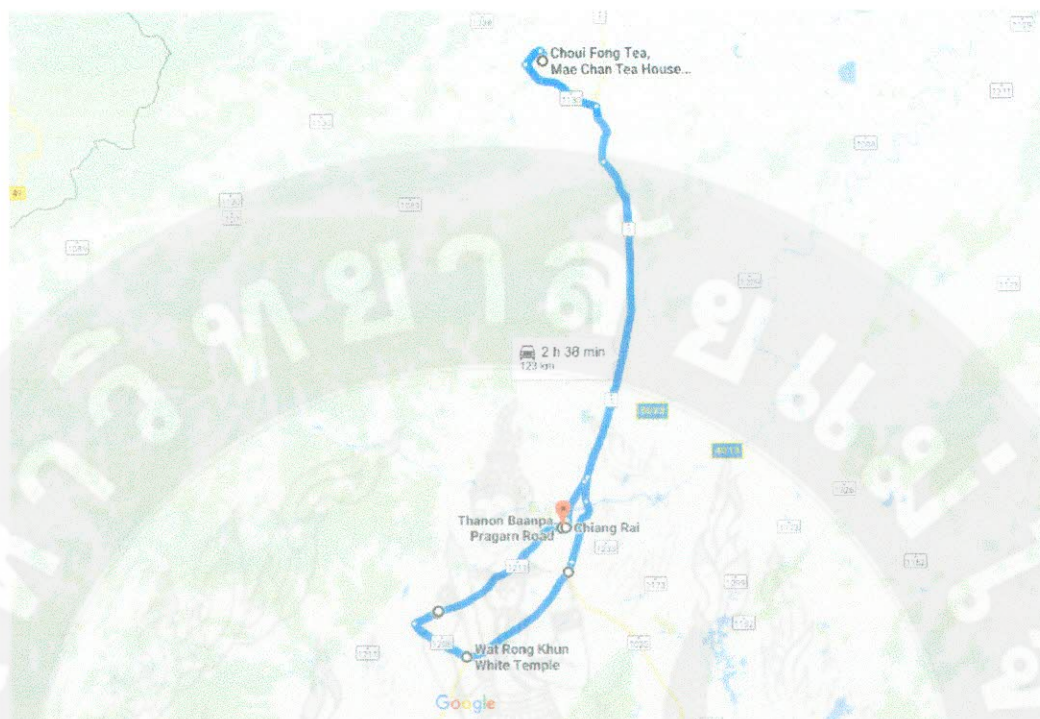

ไปประมาณ 15 จะถึงทางเลี้ยว มีป้ายบอกไปไร่ชาฉุยฟงตรงทางเลี้ยว ให้เลี้ยวขวาขับไปตามเส้นทางเรื่อยๆ จะถึงไร่ชาฉุยฟง ที่แปลว่า ภูเขาสีเขียวข่ม แวะถ่ายภาพรับแสงอรุณ บนนยอดเขาที่มีโรงงานใบชา มีการชงชาให้ชิม ขนมเค้กที่มีส่วนผสมของใบชา ไปจนถึงอาหารที่ทำจากยอดใบชาสดปลอดสารพิษ ภายในร้านยังมีของที่ระลึกอีกหลายชนิดให้เลือกซื้อกันได้ด้วย เรียกว่าเป็นการบริการนักท่องเที่ยวชนิดครบวงจรในทีเดียวก็ได้ แวะรับประทานอาหารกลางวัน ที่ร้านอาหารชื่อว่าร้านฉุยฟงทีเฮาส์ (Choui Fong Tea House) ตั้งอยู่บนเนินสูงทำให้สามารถมองเห็นทัศนียภาพของไร่ชาที่ให้นักท่องเที่ยวได้เต็มอิ่มกับอาหารและบรรยากาศ อาหารที่ไม่ควรพลาด ได้แก่ สเปาเก็ดตั๋นนานทรงเครื่อง หมั่นโถวชาเขียว ขนมจีบชาเขียว ยาพูนายอดชากับข้าวเกรียบทอด ปอเปี๊ยะไส้ใบชาทอด ชาอุ๋หลงน้ำผึ้งมะนาว ชาเขียวเย็น

เดินทางกลับมายังทางหลวงหมายเลข 1 แวะเที่ยว วัดร่องขุน (วัดขาว) ตั้งอยู่ที่ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ถือเป็นศาสนสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงราย เป็นผลงานการออกแบบและก่อสร้างโดยอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ จิตรกรไทยที่มีผลงานจิตรกรรมไทยหลากหลาย จนได้รับการยกย่องขึ้นเป็น ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (จิตรกรรม) ในปี พ.ศ. 2554 ผู้ซึ่งอุทิศตนสร้างวัดร่องขุนอันยิ่งใหญ่ขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ชื่นชมกับความอลังการของวัดที่ใช้สีขาวเป็นจุดเด่น หลังจากนั้น ใช้ทางหลวงหมายเลข 1280 มุ่งหน้าสู่ไร่บุญรอด หรือ สิงห์ปาร์ค

ไร่บุญรอด แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่หลายๆ ท่านคงไม่อยากพลาด ไร่บุญรอดเป็นไร่ของบริษัท บุญรอด ผู้ผลิตเบียร์สิงห์ เส้นทางเดียวกับวัดร่องขุน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งใหม่ ภายในไร่บุญรอดนอกจากจะมีแปลงปลูกข้าวบาร์เล่ต์ของเบียร์สิงห์ซึ่งอยู่ด้านหน้าแล้ว ยังมีพื้นที่เกษตรกรรม และไร่ชากว่า 600 ไร่ แหล่งท่องเที่ยวชั้นดีที่ให้นักท่องเที่ยวเดินชมผลผลิตทางการเกษตร ผลไม้ รวมถึงไร่ชา และดอกไม้หน้าหนาวนานาพรรณ นักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมที่ทางไร่บุญรอดได้จัดเตรียมไว้ให้เช่นการนั่งรถรางชมฟาร์ม ปั่นจักรยานท่องฟาร์มแบบส่วนตัว กิจกรรมผาดโผนซิปไลน์ ปิดท้ายด้วยมื้ออาหารสุดพิเศษรองท้องที่ร้านภูภิรมย์ที่ตั้งอยู่ด้านใน ห้องอาหารภูภิรมย์ ที่จุดชมวิว 360 องศา บริการความอร่อยด้วยอาหารไทยและยุโรป สำหรับมื้อกลางวันและมื้อค่ำ ท่ามกลางบรรยากาศเมืองหนาว พร้อมชมพระอาทิตย์ยามเย็นก่อนลับฟ้า อาหารเย็นที่ไม่ควรพลาด ยาพูนายอดชาสด ยาใบชาทอดกรอบ ซึ่งเส้นทางท่องเที่ยวนี้สามารถแสดงให้เห็นเส้นทางการเดินทางที่ชัดเจนดังภาพที่ 47

ภาพ 47 เส้นทาง “ตามรอยหนังสือ ท่องไร่ชา กินอาหารอแกนิก แชะภาพประทับใจ”

ที่มา <https://www.google.co.th/maps>

(4) เส้นทาง “วาวี-ดอยช้าง ชิมชา จิบกาแฟ ชื่อดัง”

ระยะเวลาในการเดินทาง : 1 วัน

ระยะทางในการเดินทาง : 137 กิโลเมตร

จุดแวะเที่ยว : อำเภอเมืองเชียงราย – เชียงแม่สรวย – ไร่ชาดอยวาวี – ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรที่สูงเชียงราย (วาวี) – อ่างเก็บน้ำห้วยล้าน – ไร่ชาดอยช้าง – น้ำตกขุนกรณ์

เส้นทาง “วาวี-ดอยช้าง ชิมชา จิบกาแฟ ชื่อดัง” อีกเส้นทางที่ไม่ควรพลาดและเหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบในธรรมชาติ เพราะเส้นทางนี้จะได้ท่องเที่ยวไปตามขุนเขาที่มีชื่อเสียงด้านการผลิตชาและกาแฟ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อของจังหวัดเชียงราย นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ตามสองข้างทางที่ไม่ควรพลาด ไม่ว่าจะเป็นน้ำตก อ่างเก็บน้ำ ร้านค้าที่ขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นต่างๆ นอกเหนือจากนี้แล้วนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้วิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่บนดอยช้างดอยวาวี กลุ่มชนเผ่าที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น อีกทั้งหากท่านเดินทางท่องเที่ยวในช่วงปลายปี ท่านจะได้

สัมผัสกับอากาศที่หนาวเย็น ดอกพญาเสือโคร่งที่สวยงาม และอาจจะได้เข้าร่วมงานเทศกาลชิมชาที่จัดขึ้นทุกๆ ปีอีกด้วย

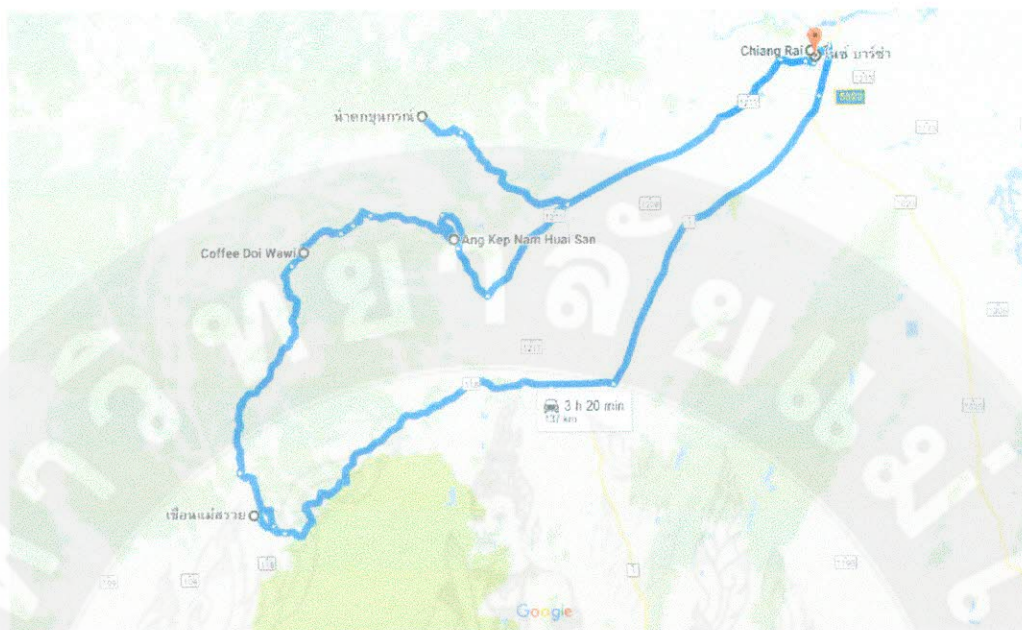
เริ่มต้นจากอำเภอเมืองเชียงราย มุ่งหน้าสู่อำเภอแม่สรวย โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 1 จนถึงแยกแม่สรวย เลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข 118 ประมาณ 25 กิโลเมตร หลังจากนั้นเลี้ยวขวาไป **เขื่อนแม่สรวย** แวะชมบรรยากาศยามเช้าถ่ายภาพประทับใจกับเพื่อนร่วมเดินทาง เขื่อนแห่งนี้สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2541 โดยทางสำนักงานชลประทานแม่สรวย ได้ก่อสร้างเขื่อนแม่สรวยขึ้นที่ช่องเขาด้านทิศเหนือของยอดเขาแห่งนี้ เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ภายในอ่างเก็บน้ำแม่สรวยจะมีร้านอาหาร ร้านกาแฟกับมุมสวย บรรยากาศดี ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว หรือจะเช่าแพล่องเรือชมวิวของอ่างเก็บน้ำแม่สรวยใช้เป็นที่พักผ่อนกับเพื่อนๆ ได้

เดินทางต่อสู่อายวาวี ชมบรรยากาศความงามของ **ไร่ชาดอยวาวี** มีทั้งชาพันธุ์พื้นเมืองสายพันธุ์ "อัสสัม" ชาสายพันธุ์ได้หวนอย่างชิงชิง เบอร์ 12, 13 และชา "อู่หลง" ที่มีความโดดเด่นเป็นอย่างยิ่ง เพราะดอยวาวี ถือเป็นแหล่งปลูกชาอู่หลงแห่งแรกของเมืองไทย หลังจากนั้นแวะเที่ยว **ศูนย์วิจัยและพัฒนากาชาดที่สูงเชียงราย (วาวี)** ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านการเกษตร แหล่งอนุรักษ์ความหลากหลายของชา ไม้ผลเมืองหนาว ไม้ดอกไม้ประดับโดยเฉพาะว่านสีทิศ และพืชสมุนไพร รวมทั้งการผลิตกาแฟสื่อชื่อแบบครบวงจร มีจุดชมวิว มีบ้านพัก/เต็นท์ ร้านค้า ร้านอาหารให้บริการ

เดินทางต่อระหว่างทางผ่าน **อ่างเก็บน้ำห้วยล้านพลับพลา** ซึ่งเป็นอ่างเก็บน้ำสาธารณะของหมู่บ้าน เป็นศูนย์ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านการเกษตร โดยประชาชนสามารถไปเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจและตกปลาได้ จุดเด่นอีกอย่างคือนักท่องเที่ยวต้องขับรถผ่านบนถนนที่มีน้ำไหลผ่าน สร้างความตื่นเต้นให้กับนักท่องเที่ยวได้ไม่น้อย เดินทางสู่ **ไร่ชาดอยช้าง ไร่ชาอแกนิก** ที่ไม่ควรพลาด ชมวิธีการชงชา เดินชมไร่ชา เรียนรู้เรื่องพิธีกรรมหม้อ/แก้วชา

เดินทางต่อมาจนถึงทางหลวงหมายเลข 1211 เลี้ยวซ้ายเพื่อเข้าสู่อำเภอเมืองเชียงราย หากนักท่องเที่ยวยังมีแรง แวะเที่ยว **น้ำตกขุนกรณ์** น้ำตกชื่อดังของเมืองเชียงราย ชมน้ำตกที่สูงและสวยที่สุดของเชียงราย ซึ่งตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ วนอุทยานน้ำตกขุนกรณ์ได้กลายเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวเชียงราย และนักท่องเที่ยวทั่วไปที่ใฝ่หาธรรมชาติบริสุทธิ์ นอกจากนี้ยังมีสถานที่สำหรับกางเต็นท์พักผ่อน และยังมีร้านค้าเล็กๆ จำหน่ายสินค้าและอาหารไว้สำหรับนักท่องเที่ยวตั้งแต่เช้าจนถึงเย็น ซึ่งเส้นทางท่องเที่ยวนี้สามารถแสดงให้เห็นเส้นทางการเดินทางที่ชัดเจนดังภาพที่ 48

ภาพ 48 เส้นทาง “วาวี-ดอยช้าง ชิมชา จิบกาแฟ ชื่อดัง”

ที่มา <https://www.google.co.th/maps>

ตาราง 8 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย

ที่	ชื่อเส้นทาง	ระยะทาง	ระยะเวลา	รายละเอียดเส้นทาง
1.	“จิบชา กาแฟ ดอยช้าง ดอยวาวี ดอยแม่สลอง ดอยตุง”	259 กิโลเมตร	1 วัน	อำเภอเมืองเชียงราย – ดอยวาวี – ดอยช้าง – ไร่ชาอุยฟง – ดอยแม่สลอง – หมู่บ้านผาศี – ผาหมี – ผาช้างมูบ
2.	“จิบชาเรียนรู้วัฒนธรรม ท่องแดนประวัติศาสตร์ อดีต กองพล93”	152 กิโลเมตร	1 วัน	อำเภอเมืองเชียงราย – พิพิธภัณฑ์บ้านดำ – ไร่ชา 101 – ไร่ชาวังพุดตาล – ตลาดดอยแม่สลอง – สุสานนายพลต้วน – พระบรมธาตุเจดีย์ศรีนครินทราสถิตมหาสันติคีรี – ไร่ชาหงษ์ผู้
3.	“ตามรอยหนังดัง ท่องไร่ชา กินอาหารออร์แกนิก แชะภาพประทับใจ”	123 กิโลเมตร	1 วัน	อำเภอเมืองเชียงราย – ไร่ชาอุยฟง – วัดร่องขุน – ไร่บุญรอด
4.	“วาวี-ดอยช้าง ชิมชา จิบกาแฟ ชื่อดัง”	137 กิโลเมตร	1 วัน	อำเภอเมืองเชียงราย – เขื่อนแม่สรวย – ไร่ชาดอยวาวี – ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรที่สูงเชียงราย (วาวี) – อ่างเก็บน้ำห้วยล้าน – ไร่ชาดอยช้าง – น้ำตกขุนกรณ์

พฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวยังจังหวัดเชียงรายนั้น โดยมากจะใช้ระยะเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวประมาณ 1-2 วัน อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายนั้นมีความหลากหลายทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นน้ำตกขุนกรณ์ สามเหลี่ยมทองคำ ภูชี้ฟ้า ภูชี้ดาว ภูมดดาว ผาตั้ง แก่งผาได และแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นเช่นวัดร่องขุ่น วัดห้วยปลา깁 ไร่บุญรอด ดอยตุง บ้านดำ ตลาดชายแดนแม่สาย ไร่เชิญตะวัน โดยแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวได้กระจายทั่วทั้งจังหวัดและบางแห่งอยู่ไกลจากเมืองต้องใช้เวลาในการเดินทางค่อนข้างมาก

ดังนั้นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดเชียงราย ทั้ง 4 เส้นทางนั้น ได้มีการพัฒนาเส้นทางขึ้นมาบนความหลากหลายของพฤติกรรมนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว เส้นทางดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นในจังหวัดเชียงราย ทำให้นักท่องเที่ยวใช้ระยะเวลาในการเดินทางเพิ่มขึ้น จำนวนวันในการพักผ่อนมากขึ้น และเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น เกิดการประชาสัมพันธ์ชาเชียงรายให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เกิดการจ้างงานในไร้ชาเพื่อการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ตลอดเส้นทางท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นวิธีการชงชา การดื่มชา การปลูกชาและการแปรรูปชาเป็นสินค้าประเภทต่างๆ นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังได้เรียนรู้ถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆที่อาศัยอยู่ในพื้นที่การปลูกชาไม่ว่าจะเป็นอาข่า จีนยูนนาน ม้ง ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังคงมีการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองอีกด้วย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “เส้นทางท่องเที่ยวชา” การพัฒนารูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อสำรวจแหล่งปลูกชาในบริบททางการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย และเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงรายโดยใช้พืชเศรษฐกิจ การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured - Interview) และการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามหรือแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อร่วมกันพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงรายโดยใช้พืชเศรษฐกิจ โดยพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือพื้นที่ที่มีการปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย

สรุปผลการวิจัย

1. “ชา” เป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงราย มีพื้นที่ปลูกและผลผลิตมากเป็นอันดับ 1 ของประเทศ ปัจจุบันจังหวัดเชียงรายมีพื้นที่ปลูกชามากที่สุดในภาคเหนือ ประมาณ 56,252 ไร่ ผลผลิตประมาณ 13,756 ตัน ส่วนใหญ่เป็นชาพันธุ์อัสสัม จำนวน 40,412 ไร่ และชาจีนอู่หลง จำนวน 15,840 ไร่ (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงราย, 2555) โดยแหล่งปลูกชาแหล่งใหญ่ของจังหวัดเชียงรายอยู่ที่ อำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่สรวย อำเภอแม่จัน อำเภอเวียงป่าเป้า และอำเภอแม่ลาว นอกจากนี้ “ชาเชียงราย” ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indicators) ว่า “ชาเชียงราย” หรือ “Chiangrai Tea” โดยผู้บริโภครที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) “ชาเชียงราย” (สช 58100074 ชาเชียงราย) จำนวน 5 ราย อนุญาตวันที่ 15 มิ.ย. 2559 – 14 มิ.ย. 2561 โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ ชาวาวี ชามิ่งดี บริษัทจตุพล ชาไทย (ดอยแม่สลอง) จำกัด บริษัทไบชาไซค์จำ เร็ญ จำกัด และบริษัท บุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด

2. จังหวัดเชียงรายดำเนินการส่งเสริมการปลูกชาพันธุ์ดี เป็นนโยบายสำคัญของจังหวัด และได้มีการพัฒนาสวนชาให้เป็นแหล่งเที่ยวในลักษณะ OTOP Tourism Village เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับฐานเศรษฐกิจเดิม โดยจัดให้พื้นที่หมู่บ้านที่ปลูกชาได้พัฒนามาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ในขณะเดียวกันก็เป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชา ซึ่งเป็นสินค้า OTOP ของจังหวัด นอกจากนี้ผู้ประกอบการเอกชนจำนวนหลายรายได้จัดพื้นที่ปลูกชาดังกล่าวเป็นสถานที่ในการท่องเที่ยว ผลการ

สำรวจพื้นที่แหล่งปลูกชาในบริบทด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายประกอบด้วย (1) สิงห์ ปาร์ค เชียงราย อำเภอเมือง (2) สวนชาบ้านนาวิ อำเภอแม่สรวย (3) ไร่ชาดอยช้าง อำเภอแม่สรวย (4) ไร่ชาอุยฝง อำเภอแม่จัน (5) ไร่ชาวังพุดตาล อำเภอแม่ฟ้าหลวง (6) ไร่ชาหงษ์ฝู อำเภอแม่ฟ้าหลวง (7) ไร่ชา 101 อำเภอแม่ฟ้าหลวง (8) ไร่ชาแม่ฝง อำเภอแม่ลาว และ (9) สวนชาบ้านห้วยसान พลับพลา อำเภอแม่ลาว

3. จากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์จังหวัดเชียงรายด้วยปัจจัยชี้วัดศักยภาพ 4 ด้านหลัก คือ 1) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว 2) ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว 3) ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว และ 4) ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว พบว่าแหล่งท่องเที่ยวชาในจังหวัดเชียงราย มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับศักยภาพสูงสุด 2 แห่ง ได้แก่ ไร่ชา สิงห์ปาร์ค เชียงราย ($\bar{X} = 90.00$) ไร่ชาอุยฝง ($\bar{X} = 84.00$) รองลงมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชาที่มีระดับศักยภาพสูง ได้แก่ ไร่ชาดอยนาวิ ($\bar{X} = 75.66$) ไร่ชาดอยช้าง ($\bar{X} = 74.66$) ไร่ชาหงษ์ฝู ($\bar{X} = 70.33$) ไร่ชา 101 ($\bar{X} = 70.00$) และไร่ชาวังพุดตาล ($\bar{X} = 69.66$) ตามลำดับ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวชาที่มีระดับศักยภาพสูง และสูงที่สุดนี้ มีศักยภาพในการการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพในการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งยังสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ยังมีแหล่งท่องเที่ยวชาที่มีระดับศักยภาพปานกลาง ซึ่งมีเพียง 2 แห่ง คือ สวนชาบ้านห้วยसानพลับพลา ($\bar{X} = 57.00$) และสวนชาแม่ฝง ($\bar{X} = 53.33$) ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำ สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวยังมีน้อย ยังต้องได้รับการพัฒนา

4. ผลการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดเชียงรายโดยใช้พิเศษเศรษฐกิจประกอบด้วย 4 เส้นทาง ซึ่งจะเน้นในส่วนการแหล่งปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในเส้นทางท่องเที่ยวชา ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยในส่วนของแหล่งปลูกชาจะต้องมีกิจกรรมหรือมีการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งผลการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทำให้ได้เส้นทางท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน 4 เส้นทาง ได้แก่ (1) เส้นทาง “จิบชา กาแฟ ดอยช้าง ดอยนาวิ ดอยแม่สลอง ดอยตุง” (2) เส้นทาง “จิบชาเรียนรู้วัฒนธรรม ท่องแดนประวัติศาสตร์ อดีตกองพล 93” (3) เส้นทาง “ตามรอยหนังดัง ท่องไร่ชา กินอาหารอแกนิก แชะภาพประทับใจ” และ (4) เส้นทาง “นาวิ-ดอยช้าง ชิมชา จิบกาแฟ ชื่อดัง”

อภิปรายผล

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจแหล่งปลูกชาในบริบททางการท่องเที่ยวจังหวัด เชียงราย เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย และเพื่อ พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์จังหวัดเชียงรายโดยใช้พืชเศรษฐกิจชา ซึ่งจากผลการศึกษามี ประเด็นในการอภิปรายดังนี้

1. จากการทำการสำรวจและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชาจังหวัดเชียงราย โดย พิจารณาจากศักยภาพ 4 ด้านหลัก คือ ศักยภาพด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพการ รองรับของแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว และ ศักยภาพการดึงดูดใจของ แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นไปตามกรอบการวิจัย ซึ่งได้นำเอาหลักการพิจารณา และการกำหนดศักยภาพ หรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวของ จารุจน์ กลิ่นดีปาลี (อ้างใน วิภา ศรีระทุ: 2551) ที่ได้กล่าวถึง หลักเกณฑ์การพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ครอบคลุมองค์ประกอบการท่องเที่ยว 4 ด้าน ได้แก่ องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรมและ กระบวนการ และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม มาประยุกต์ในการประเมิน ซึ่งนอกจาก องค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ในการประเมินศักยภาพยังให้ความสำคัญความสร้างสรรค์ของแหล่ง ท่องเที่ยว ที่เน้นความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว การสร้างการเรียนรู้และการมี ประสบการณ์ร่วมของนักท่องเที่ยว เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่ง หลักการในประเมินสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คือ การท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของสถานที่ ผ่านประสบการณ์ตรง และการมีส่วนร่วมกับท้องถิ่น (Wurzburger, 2010) อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ริชาร์ด และ เรย์มอนด์ (2000) ที่ได้นิยามว่า การ ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวพัฒนาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ โดยการทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมและเรียนรู้จากประสบการณ์ ดังนั้นในการประเมินศักยภาพแหล่ง ท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย จึงเป็นการประเมินศักยภาพทั้งในเรื่องความพร้อมของ แหล่งท่องเที่ยว ทั้งในเรื่องความดึงดูดใจของแหล่ง การให้บริการ ความสามารถในการรองรับ การ บริหารจัดการ รวมไปถึงกิจกรรมต่างๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยว ที่จะสามารถสร้างการเรียนรู้และสร้าง ประสบการณ์ร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงผู้คนในพื้นที่ ได้อย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ภายใต้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ดังกล่าว ยังสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ เกิดการส่งเสริมการผลิตสินค้าท้องถิ่นป้อนสู่ตลาด เพื่อ ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่เป้าหมายของการเป็นการท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืนต่อไป

2. ผลการสำรวจแหล่งปลูกชาในบริบททางการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย พบว่าเป็นนโยบายสำคัญของจังหวัด ที่ได้มีการดำเนินการส่งเสริมการปลูกชาพันธุ์ดี และได้มีการพัฒนาสวนชาให้เป็นแหล่งเที่ยวในลักษณะ OTOP Tourism Village เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับฐานเศรษฐกิจเดิม โดยจัดให้พื้นที่หมู่บ้านที่ปลูกชาได้พัฒนามาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชา ซึ่งเป็นสินค้า OTOP ของจังหวัด ดังนั้นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชา ให้เกิดเป็นรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จึงเป็นการต่อยอดการพัฒนาโดยใช้พืชเศรษฐกิจชา ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของจังหวัดเชียงราย ผนวกกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ให้เกิดผลการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากในปัจจุบันนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศต่างนิยมที่จะไปท่องเที่ยวในสวนชา ดังนั้นการรื้อเรียงแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดเป็นเส้นทางทางการท่องเที่ยว ดังกล่าวจะเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับพื้นที่ทางการเกษตรจากการท่องเที่ยว โดยเป็นการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจในหลากหลายรูปแบบ ทั้งการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์การเกษตร และการเพิ่มมูลค่าให้กับความหลากหลายทางชีวภาพด้วยการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ โสภณ บุญล้ำ และคณะ (2551) ที่ได้ศึกษารูปแบบกิจกรรมและเส้นทางทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มผู้ผลิตไข่เค็มไชยา ตำบลลุ่มดี อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ทำการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตไข่เค็มไชยาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและสามารถเชื่อมโยงไปสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นได้ โดยใช้ประโยชน์จากความหลากหลายด้านสภาพทางภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศและทัศนียภาพที่สวยงาม มีวัฒนธรรมการเกษตรที่เป็นวิถีชีวิตและเกิดจากภูมิปัญญา มีไข่เค็มไชยาเป็นเอกลักษณ์ มีโบราณสถานทางประวัติศาสตร์และวัดสำคัญ จึงมีการนำเสนอรูปแบบกิจกรรมและเส้นทางทางการท่องเที่ยว โดยเน้นการให้ความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การบริการนักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ทั้งมีส่วนร่วมในกิจกรรมวิถีชีวิตกับชุมชน และมีส่วนร่วมในการทดลองปฏิบัติด้วยตัวเอง มีผลผลิตไข่เค็มซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้ชิมและจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกันกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชา ให้เกิดเป็นรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาพืชเศรษฐกิจชาที่นอกจากจะเป็นแหล่งผลิตในเชิงเกษตรแล้ว ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยว พร้อมกับเรียนรู้และมีประสบการณ์ร่วมได้ ซึ่งผลที่ตามมาคือการต่อยอดในเชิงธุรกิจ ทั้งการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากชาหรือผลิตภัณฑ์ของชุมชน การจัดทำที่พัก ร้านอาหาร การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งปลูกชา ซึ่งจะสามารถสร้างรายได้เสริมให้กับผู้ประกอบการชาและชุมชนโดยรอบได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ผลการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย ที่เน้นแหล่งปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยแหล่งปลูกชานั้นจะต้องมีกิจกรรมหรือมีการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งผลการพัฒนาทำให้ได้เส้นทางท่องเที่ยวชา

เชิงสร้างสรรค์ 4 เส้นทาง ได้แก่ (1) เส้นทาง “จิบชา กาแฟ ดอยช้าง ดอยวาวี ดอยแม่สลอง ดอยตุง” (2) เส้นทาง “จิบชาเรียนรู้วัฒนธรรม ท่องแดนประวัติศาสตร์ อดีตกองพล 93” (3) เส้นทาง “ตามรอยหนังดัง ท่องไร่ชา กินอาหารอแกนิก แชะภาพประทับใจ” และ (4) เส้นทาง “วาวี-ดอยช้าง ชิมชา จิบกาแฟ ชื่อดัง” ซึ่งจะเห็นได้ว่าการพัฒนาเส้นทางดังกล่าว เป็นการร้อยเรียงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หรือแหล่งปลูกชา เข้ากับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด ซึ่งมีการสร้างเรื่องราวในแต่ละเส้นทางเพื่อสร้างทางเลือกและสามารถยืดหยุ่นได้ตามเวลา ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของโสภณ บุญล้ำ และคณะ (2551) ที่ได้พัฒนารูปแบบกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มผู้ผลิตไข่เค็มไชยา ตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และมีการเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นใกล้เคียง โดยเส้นทางประกอบด้วย เส้นทาง สวนโมกขพลาราม วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติไชยา กลุ่มผลิตไข่เค็มไชยา บ้านพุมเรียง และแหลมโพธิ์ ซึ่งเส้นทางท่องเที่ยวดังกล่าวเป็นการร้อยเรียงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร กับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ที่สามารถสร้างทางเลือกและสร้างความสนใจให้กับนักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ จากการวิจัยจะเห็นได้ว่า การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เน้นศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาทำกิจกรรมและเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งมีประสบการณ์ร่วมกับแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้พืชเศรษฐกิจชา ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สะท้อนถึงสภาพทางภูมิศาสตร์และความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่จังหวัดเชียงราย เป็นตัวร้อยเรียงเส้นทางเข้ากับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ เฉลิมชัย ปัญญาดี และคณะ (2560) ที่ได้จัดทำโครงการพื้นที่ต้นแบบการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีการจัดทำเส้นทางพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวจากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น (Bio Tourism) โดยต่อยอดและเชื่อมโยงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นพืชที่สะท้อนถึงความหลากหลายทางชีวภาพของจังหวัดสกลนคร และทำการเชื่อมโยงกับศูนย์เรียนรู้ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ หมากเฒ่า ผลิตภัณฑ์จากหมากเฒ่า คราม และข้าวฮางหอมทองสกลทวาปี จัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยว Bio Tourism ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ต้นแบบ เข้ากับแหล่งท่องเที่ยวหลัก ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ศาสนา ของจังหวัดสกลนคร โดยใช้เวลา 3 วัน 2 คืน เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถปรับให้สอดคล้องกับเวลาได้ ดังนั้นในภาพรวมของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย จะเป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวจากความหลากหลายทางชีวภาพ โดยการสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้เกิดการเรียนรู้ เกิดประสบการณ์ และสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน อันจะเป็นการกระจายการท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก สู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งนอกจากจะเป็นการช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับพืชเศรษฐกิจชาจังหวัดเชียงรายแล้วนั้น ยังจะทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้เสริม และสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายในภาพรวมได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากผลการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย พบว่ามีทั้งแหล่งปลูกชาที่เป็นของภาคเอกชน ซึ่งหลายแห่งมีความพร้อมและมีศักยภาพในระดับสูง แต่ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นของกลุ่มเกษตรกรซึ่งมีศักยภาพในระดับปานกลาง ดังนั้นควรมีการพัฒนาในรูปแบบกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวชาในภาคเกษตรกรรม ตามเส้นทางท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์ ทั้งการพัฒนาในรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ของฝากที่ระลึก ที่พัก รวมถึงพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยว ให้มีความพร้อมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นการเตรียมความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้น และลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว

2. จากการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดเชียงราย ซึ่งจะเน้นในส่วนการแหล่งปลูกชาเพื่อการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในเส้นทางท่องเที่ยวชา ไม่ว่าจะแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยเน้นกิจกรรมหรือมีการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการที่เส้นทางท่องเที่ยวดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จได้นั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับชุมชน หรือกลุ่มเกษตรกรในแหล่งท่องเที่ยวชา ผู้ประกอบการภาคเอกชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ในการร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้น ดังนั้นควรเน้นการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการอย่างจริงจัง ทั้งในเรื่องการวางแผนร่วมกัน การดำเนินการร่วมกัน และการประเมินผลร่วมกัน ซึ่งจะเป็นการบูรณาการร่วมกันในรูปแบบของเครือข่าย โดยใช้ระบบเครือข่ายในการหนุนเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

3. เส้นทางท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์ที่พัฒนาขึ้น ยังขาดการทำการประชาสัมพันธ์อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นควรเน้นการประชาสัมพันธ์ในเชิงรุกอย่างจริงจังและแพร่หลายในทุกช่องทาง เนื่องจากการประชาสัมพันธ์เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ ได้เข้าใจ และเป็นการกระตุ้นให้เกิดความต้องการในการมาท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์ที่ได้พัฒนาขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยังเป็นแนวคิดใหม่ ดังนั้นในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการจัดทำเส้นทางบนพื้นฐานของการทบทวนแนวคิดและการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว เพื่อร้อยเรียงเป็นเส้นทาง ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวร่วมด้วย เพื่อที่สามารถนำผลการวิจัยมาต่อยอดเพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อนักท่องเที่ยว

2. จากการศึกษาครั้งนี้เป็นการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวโดยใช้พืชเศรษฐกิจเป็นตัวร้อยเรียงให้เกิดการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวที่ใช้ความหลากหลายทางชีวภาพอื่นๆ รวมถึงการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงราย มาเป็นจุดเด่นทางการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการกระตุ้นรายได้จากการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม

3. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ยังขาดการพัฒนาการตลาดที่เหมาะสม โดยเฉพาะแหล่งปลูกชาในภาคเกษตรกร ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาการพัฒนาการตลาดที่เหมาะสม รวมถึงรูปแบบและช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพต่อการท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์จังหวัดเชียงราย เพื่อที่ผู้ประกอบการ กลุ่มเกษตรกร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะสามารถนำเอาผลการวิจัยไปพัฒนาช่องทางการตลาดให้กับแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวชาที่ได้พัฒนาขึ้นให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

4. จากการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชาเชิงสร้างสรรค์ ควรมีการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยการศึกษาและทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวดังกล่าว เพื่อดูถึงความเป็นไปได้ของเส้นทางท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว รวมไปถึงความเต็มใจที่จะจ่ายของนักท่องเที่ยวในเส้นทางที่ได้พัฒนาขึ้น เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวให้ตอบสนองต่อความพึงพอใจและความเต็มใจที่จะจ่ายของนักท่องเที่ยวต่อไป

บรรณานุกรม

- กนก เย็นขุนทด. (2546). **ความรู้และความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของมัคคุเทศก์ในจังหวัดเชียงใหม่**. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2556). **การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา.
- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2557). **สถิติการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2553 - 2555**. [ระบบออนไลน์] <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries23.html> (ค้นหาเมื่อ 16 สิงหาคม 2558)
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2541). **โครงการท่องเที่ยวเกษตร ปีท่องเที่ยวไทย 2541-2542**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2548). **คู่มือการดำเนินงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวทางการเกษตร ปีงบประมาณ 2545**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- กัลยารัตน์ ศิริรัตน์. (2550). **การวางแผนเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครศรีธรรมราช**. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดเชียงราย. 2555. **บรรยายสรุปจังหวัดเชียงราย ประจำปี 2555**. [ระบบออนไลน์] http://www.chiangrai.net/cpwp/?wpfb_dl=160 (ค้นหาเมื่อ 16 สิงหาคม 2558)
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540). **โครงการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ creative tourism**. [ระบบออนไลน์] <http://tourisminvest.tat.or.th/ctbookth/files/assets/common/downloads/CreativeTourism-TH.pdf> (ค้นหาเมื่อ 31 มิถุนายน 2558)
- เฉลิมชัย ปัญญาดี และคณะ. (2555). **โครงการ Lanna Creative Tourism เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน1 (เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน แม่ฮ่องสอน)**. กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน1 (เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน แม่ฮ่องสอน).

- _____ . (2560). **โครงการพื้นที่ต้นแบบการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน).
- ธีรพงษ์ เทพกรณ์. (2544). “ชาวไทยกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์”. **จดหมายข่าว Tea Newsletter**. สถาบันชา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน เมษายน-มิถุนายน 2554.
- ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร. (2542). **สรุปผลการสัมมนาการพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือ**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เดชา ไต้สูงเนิน. (2543). **การบริหารจัดการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษา บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยงอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่**. การค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทศพล ถาวร. (2554). **ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านโป่ง ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่**. การค้นคว้าอิสระ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นครินทร์ ชัยแก้ว. (2545). **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่: พัฒนาการรูปแบบการจัดการและศักยภาพในการพัฒนาที่ยั่งยืน**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นริศรา สอนเสาวภาคย์. (2545). **การวิเคราะห์ศักยภาพของการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นที่มาของรายได้นอกภาคเกษตรกรรม**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐกิจธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นาดยา ธนพลเกียรติ. (2547). **การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์การวางแผนการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นำชัย ทนุผล; และคณะ. (2543). **รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่**. สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____ . (2549). **การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์.

- ยุรีพรรณ แสนใจยา . (2545). แนวทางการพัฒนาไร้ชาสุวิรุฬห์ อำเภอมแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ร้าไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2542). เกษตรสัญจร. บริษัท ศรีเอท มายด์ จำกัด. (จุลสารการท่องเที่ยว).
- ร้าไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2544). เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องหลักการพัฒนากการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (อ้ดสำเนา)
- วิภา ศรีระทุ. (2551). ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์. สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ :บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิวัฒน์ชัย บุญยักดิ์. (2529). ผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อมรดกศิลปวัฒนธรรม. จุลสารการท่องเที่ยว. ปีที่ 4 (ฉบับเดือนตุลาคม): 31-38.
- ศูนย์บริการข้อมูลท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย. หมู่บ้านชา จังหวัดเชียงราย. [ระบบออนไลน์] <http://www.tourismchiangrai.com/index.php?p=travelnew&id=5> (ค้นหาเมื่อ 31 มีนาคม 2558)
- ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร. (2543). “รายงานชั่วคราว”. การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร(Agrotourism). กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สมจิตร หวังดีลก . (2542). การสำรวจออกแบบเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏจังหวัดจันทบุรี. กรุงเทพฯ: ส่วนอุทยานแห่งชาติ สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกรมป่าไม้.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2544). การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism). กรุงเทพฯ: ฝ่ายบริการอุตสาหกรรมและที่ปรึกษา.
- สถาบันอาหาร อุตสาหกรรมพัฒนามูลนิธิเพื่อสถาบันอาหาร. (2557). สถานการณ์ผลิตและตลาดชาไทย. [ระบบออนไลน์] http://fic.nfi.or.th/food/upload/pdf/11_1908.pdf (ค้นหาเมื่อ 31 พฤศจิกายน 2558)
- สุดแดน วิสุทธีลักษณ์ และคณะ. (2554). ต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- สุภาภรณ์ หาญทอง. (2543). **ศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง**. กรุงเทพฯ: ภาคนิพนธ์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- สุรเชษฐ์ เชษฐมาศ. (2541). **วิสัยทัศน์การจัดการการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ**. รายงานการฝึกอบรมหลักสูตรการให้บริการด้านการท่องเที่ยวสำหรับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: ส่วนอุทยานแห่งชาติทางทะเล สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้.
- สำนักพัฒนาเกษตรกรรมส่งเสริมการเกษตร. (2548). **คู่มือการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวเกษตร**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- โสภณ บุญล้ำ และคณะ. (2551). **รูปแบบกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มผู้ผลิตไข่เค็มไชยา ตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปี พ.ศ. 2551. กันยายน 2552. [
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน(องค์การมหาชน). **การท่องเที่ยวสร้างสรรค์คืออะไร**. [ระบบออนไลน์] http://www.creativetourism.com/c_main/about (ค้นหาเมื่อ 31 มีนาคม 2558).
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน(องค์การมหาชน). **CREATIVE TOURISM การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์**. [ระบบออนไลน์] <http://creativetourism.circlecamp.com/index.php?page=aboutus> (ค้นหาเมื่อ 31 มีนาคม 2558).
- อร สีแพร. (2544). **ลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่สนับสนุนโครงข่ายการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา และพื้นที่ต่อเนื่อง**. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ศรีเอท มายด์. (จุลสารการท่องเที่ยว)
- อภิรมย์ พรหมจรรยา ชูติมา ต่อเจริญ และ คมสัน รัชตพันธุ์. (2544). **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบท**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย: ภูเก็ต.
- อัศวิน แสงพิบูล. (2546). **การท่องเที่ยวเชิงเกษตร: ท่องเที่ยวสวนผลไม้ไทย**. ภาควิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- Binkhorst, E. (2006). **The Co-Creation Tourism Experience** [On-line]. Available: http://www.esade.edu/cedit2006/pdfs2006/papers/esther_binkhorst_paper_esade_may_06.pdf

Dorothea Meyer. (2004). **Tourism Routes and Gateways**. Key issues for the development of tourism routes and gateways and their potential for Pro-Poor Tourism: Overseas Development Institute

Holinhoij, Jurgen H. (1996). **A New Concept of Tourism Insight**. Germany: Institute for Scientific Cooperation..

Richards, G. (2010). Creative Tourism and Local Development. In Wurzburger, R. (Ed.). **Creative Tourism A Global Conversation how to provide unique creative experiences for travelers worldwide: at present at the 2008 Santa Fe & UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe**. (pp. 78-90). New Mexico. USA.

Sznajder, M., Przezborska, L. and Scrimgeour, F. (2009). **Agritourism**. MPG Book Group. UK.

Vodeb, K. & Rudež, H. N. (2010). Potential tourist destination development in the Istrain countryside. **Tourism and Hospitality Management**, 16(1), 75-84.

Wurzburger, R. (2010). Introduction to the Santa Fe & UNESCO International Conference A Global Conversation on Best Practices and New Opportunities. In Wurzburger, R. (Ed.). **Creative Tourism A Global Conversation how to provide unique creative experiences for travelers worldwide: at present at the 2008 Santa Fe & UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe**. (pp. 15-25). New Mexico. USA.

ภาคผนวก ก

แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว.....

เลขที่..... หมู่ที่..... ถนน..... ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์..... โทรสาร..... อีเมล.....

เว็บไซต์.....

สังกัด หน่วยงานราชการ กรม..... กระทรวง.....

โครงการตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์
ชื่อ.....

รัฐวิสาหกิจ ชื่อ..... กระทรวง.....

หน่วยงานส่วนท้องถิ่น อบจ. อบต. เทศบาล

ชื่อ.....

วิสาหกิจชุมชน บริษัท บุคคล องค์กรเอกชน มูลนิธิ

ชื่อ.....

การเก็บค่าบริการ ไม่มี มี ราคา.....บาท

การเก็บสถิตินักท่องเที่ยว ไม่มี มี จำนวน.....คน/ปี

เวลาเปิด/ปิดบริการ ไม่กำหนด กำหนด ระยะเวลา.....น.

ผู้ประเมิน.....

(.....)

วันที่.....เดือน.....ปี.....

คำชี้แจง

ในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยทำการพัฒนาแบบประเมินศักยภาพจากการตรวจเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้านหลัก คือ 1) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว 2) ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว 3) ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว และ 4) ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว โดยมีระดับการวัดในการประเมิน 5 ระดับ ได้แก่ ศักยภาพสูงสุด ศักยภาพสูง ศักยภาพปานกลาง ศักยภาพต่ำ และศักยภาพต่ำที่สุด ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งตามตัวชี้วัดศักยภาพที่กำหนดจะถูกนำมาคำนวณรวมเพื่อหาระดับศักยภาพ

เกณฑ์การให้คะแนน

5	หมายถึง	ศักยภาพสูงสุด
4	หมายถึง	ศักยภาพสูง
3	หมายถึง	ศักยภาพปานกลาง
2	หมายถึง	ศักยภาพต่ำ
1	หมายถึง	ศักยภาพต่ำที่สุด

ปัจจัยชี้วัดศักยภาพ	ระดับศักยภาพ				
	5	4	3	2	1
1. ศักยภาพด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว					
1.1 มีโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรและแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว					
1.2 มีบริการด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว					
1.3 มีระบบการจัดการของเสียในแหล่งท่องเที่ยว และมีการบำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภคและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
1.4 ได้รับการยอมรับและความร่วมมือกับชุมชนโดยรอบและมีการสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว					

ปัจจัยชี้วัดศักยภาพ	ระดับศักยภาพ				
	5	4	3	2	1
1.5 มีการส่งเสริมการขาย เพิ่มมูลค่าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เกษตร และมีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว					
2. ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว					
2.1 เส้นทางเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกสบาย					
2.2 มีความพร้อมของระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต					
2.3 มีความพร้อมด้านร้านอาหารสำหรับบริการนักท่องเที่ยว					
2.4 มีการกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวได้ตลอดปี และมีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว และมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม					
2.5 มีการเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการรองรับนักท่องเที่ยว					
3. ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว					
3.1 มีการให้บริการมัคคุเทศก์หรือผู้นำชมสำหรับนักท่องเที่ยว					
3.2 มีร้านขายของใช้ประจำวัน ของฝาก และของที่ระลึกทั้งภายในและบริเวณใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยว					
3.3 มีความหลากหลายของกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมสามารถทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม					

ปัจจัยชี้วัดศักยภาพ	ระดับศักยภาพ				
	5	4	3	2	1
3.4 มีการให้บริการด้านความรู้และข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน/ ส่งผ่าน-ส่งต่อประสบการณ์ ระหว่างคนในพื้นที่ กับนักท่องเที่ยว					
3.5 การบริการของแหล่งท่องเที่ยวสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทางวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว สร้างความเข้าใจ และเกิดการจดจำประทับใจแก่นักท่องเที่ยว					
4. ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว					
4.1 มีความโดดเด่นด้านเทคโนโลยีการเกษตรองค์ความรู้เฉพาะ และภูมิปัญญาท้องถิ่น					
4.2 มีสภาพธรรมชาติที่มีความสวยงาม มีการตกแต่งภูมิทัศน์ให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม					
4.3 มีความเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่ใกล้เคียงหลากหลายประเภท					
4.4 มีความโดดเด่นและหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และนักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต ได้รับประสบการณ์จริง					
4.5 มีความโดดเด่นและความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวสามารถเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม เรียนรู้วิถีชีวิต และทำให้นักท่องเที่ยวและเจ้าของพื้นที่มีความผูกพันระหว่างกัน					

ดร.ปานแพร เซาว์นประยูร

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวปานแพร เซาว์นประยูร
(ภาษาอังกฤษ) Miss.Parnprae Chaoprayoon

ตำแหน่ง อาจารย์
หน่วยงานที่สังกัด คณะพัฒนาการท่องเที่ยวมหาวิทยาลัยแม่โจ้
ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290
โทรศัพท์ 081-7464076
E-mail : ajmint.chaoprayoon@gmail.com

2. ประวัติการศึกษา

คุณวุฒิการศึกษา	สาขาวิชา	ชื่อสถาบันการศึกษา	ปี พ.ศ.
ปร.ด.	บริหารศาสตร์ (การบริหารอุตสาหกรรมบริการ)	มหาวิทยาลัยแม่โจ้	2555
ศศ.ม.	ภูมิภาคศึกษา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	2550
ศศ.บ.	ประวัติศาสตร์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	2546

3. สาขาวิชาที่มีความชำนาญเป็นพิเศษ

- 1) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว
- 2) การวิจัยทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 3) การวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 4) การวิจัยทางการท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง (GMS)

4. ทุนการศึกษาและทุนการวิจัย

- ปี 2549 ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยโครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สกว.)
- ปี 2551-2555 ได้รับทุนการศึกษาโครงการทุนพัฒนาอาจารย์และบุคลากรสำหรับสถาบันอุดมศึกษา (สกอ.)
- ปี 2554 ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภทบัณฑิตศึกษา (วช.)

5. ประสบการณ์การทำงาน

ปี พ.ศ.	ตำแหน่ง
2548 - 2549	เจ้าหน้าที่บริหารงานโครงการ สถาบันบ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
2550	อาจารย์พิเศษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
2551 - 2556	นักวิจัยทางการท่องเที่ยว
2556 - ปัจจุบัน	อาจารย์คณะพัฒนาการท่องเที่ยว

6. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ หัวหน้าโครงการวิจัย

2560, โครงการพัฒนาฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว (กรมการท่องเที่ยว)

2560, โครงการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเศรษฐกิจชีวภาพในการเชื่อมโยงศูนย์เรียนรู้ฯ เข้ากับเส้นทางท่องเที่ยวที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชีวภาพ (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน))

2559, โครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรชุมชน ในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ฯ และการถ่ายทอดองค์ความรู้ภายใต้กิจกรรมศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน))

2559, โครงการวิเคราะห์และจัดเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว (ภายใต้โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559) (กรมการท่องเที่ยว)

2558, “เส้นทางท่องเที่ยวชา” การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดเชียงราย (กองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้)

2557, โครงการส่งเสริมจับคู่ธุรกิจสปาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน))

2556, การวิจัยในชั้นเรียนเรื่อง การประยุกต์ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนแบบเรียงลำดับเหตุการณ์ (timeline activity) ในรายวิชา พท 332 ประวัติศาสตร์ไทยเพื่อการท่องเที่ยว (คณะพัฒนาการท่องเที่ยว)

2556, การประเมินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (home stay) บ้านป่าไผ่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ (คณะพัฒนาการท่องเที่ยว)

2556, การสร้างต้นแบบ (pest practice) ธุรกิจสปลาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบล้านนา ภายใต้กิจกรรมสร้างต้นแบบธุรกิจสปลาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดเชียงราย (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจาก ฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน))

7. ประสบการณ์งานวิจัย

2560, โครงการพัฒนานักออกแบบระดับชุมชน (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน))

2559, โครงการดำเนินการตามแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับจังหวัดและประเทศเพื่อนบ้าน. (กรมการท่องเที่ยว)

2559, โครงการศึกษาเพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาบริเวณภูชี้ฟ้า และ ภูชี้ดาว จังหวัดเชียงราย และบริเวณช่องทางบานฮวก-กิวทก จังหวัดพะเยา. (กรมการท่องเที่ยว)

2558, โครงการพัฒนาหลักเกณฑ์ข้อกำหนดการบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพ สำหรับวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคม. (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน))

2557, โครงการศึกษาและพัฒนาส่งเสริมพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551. (กรมการท่องเที่ยว)

2557, โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงจังหวัดและประเทศเพื่อนบ้าน. (กรมการท่องเที่ยว)

2557, โครงการส่งเสริมจับคู่ธุรกิจสปลาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจาก ฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน))

2556, การวิจัยในชั้นเรียนเรื่อง การประยุกต์ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนแบบเรียงลำดับเหตุการณ์ (timeline activity) ในรายวิชา พท 332 ประวัติศาสตร์ไทยเพื่อการท่องเที่ยว (คณะพัฒนาการท่องเที่ยว)

2556, การประเมินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (home stay) บ้านป่าไผ่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ (คณะพัฒนาการท่องเที่ยว)

2556, การสร้างต้นแบบ (pest practice) ธุรกิจสปลาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบล้านนา ภายใต้กิจกรรมสร้างต้นแบบธุรกิจสปลาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดเชียงราย (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจาก ฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน))

2556, โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงจังหวัดและประเทศเพื่อนบ้าน (กรมการท่องเที่ยว)

2556, โครงการศึกษาและพัฒนาส่งเสริมพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชน ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 (กรมการท่องเที่ยว)

2555, การจัดทำแผนแม่บทกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 (เชียงใหม่-พะเยา-แพร่-น่าน) เพื่อรองรับการเชื่อมโยงแนวเส้นทางเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ ตามกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 (ผู้ร่วมวิจัย))

2555, โครงการขับเคลื่อนเพื่อยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 (เชียงใหม่ พะเยา แพร่ น่าน) (กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2)

2554, การศึกษาวิจัยผลกระทบการพัฒนาการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวของกลุ่มประเทศ GMS ต่อสังคมและชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2)

2554, การพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดเชียงใหม่)

2553, การสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวอำเภอป่าตองจังหวัดแม่ฮ่องสอน (วิจัยวิทยาลัยบริหารศาสตร์)

2553, แผนแม่บทท่องเที่ยวจังหวัดแพร่ (การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแพร่)

2552, การเสริมสร้างสมรรถนะการวิจัย เทคโนโลยีและการจัดการทรัพยากรเส้นทางปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ)

2552, การศึกษาความต้องการงานวิจัยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ)

2551, การวิจัยและพัฒนาโครงการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวและยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน (ทุนสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ)

2550, บทบาทพุทธศาสนาต่อกระบวนการผลิตซ้ำทางอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (ทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษยศาสตร์ – สังคมศาสตร์)

2549, สารระสำคัญประกอบทำแผนแม่บทพัฒนาโครงข่ายและเส้นทางท่องเที่ยวด้านชนเผ่าและด้านการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่. (องค์การการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน)

2549, การลดใช้สารเคมีในสนามกอล์ฟจังหวัดเชียงใหม่ (สถาบันบ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้)

8. ประสบการณ์การสอน

ระดับปริญญาตรี	รายวิชาประวัติศาสตร์ไทยเพื่อการท่องเที่ยว รายวิชาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ระดับปริญญาโท	รายวิชาการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเชิงบูรณาการ รายวิชาการตลาดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
อาจารย์พิเศษ	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

9. ประสบการณ์ด้านวิทยากร/การบรรยายพิเศษและการจัดอบรม

2560 บรรยายเรื่อง “การพัฒนาสินค้าและบริการด้วยคุณภาพและเพิ่มประสิทธิภาพ” (สนง.อุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่)

2560 บรรยายเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ” (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ)

2560 บรรยายเรื่อง “การท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ” (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ)

2560 บรรยายเรื่อง “การท่องเที่ยวแบบ Bio Tourism” (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)

2559 บรรยายเรื่อง “การท่องเที่ยวสีเขียว”

2558 บรรยายพิเศษเรื่อง “การสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ บนความหลากหลายทางชีวภาพ”

2557 การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชายแดนและพื้นที่เชื่อมโยงในพื้นที่จังหวัดเชียงราย อุบลราชธานี สตูลและนครพนม (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวกรมการท่องเที่ยว)

2557 การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาและพัฒนาส่งเสริมพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 (กรมการท่องเที่ยว)

2556 การพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ภาคเหนือเพื่อรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร)

2556 การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง การพัฒนาระบบโลจิสติกส์เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 (กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2)

2554 การจัดการฝึกอบรมเรื่อง มาตรฐานการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ (สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่)

2554 การจัดการฝึกอบรมเรื่อง มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน (สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่)

2554 การจัดการฝึกอบรมเรื่อง มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่)

2548 การเขียนแผนธุรกิจเบื้องต้น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

10. ผลงานวิจัยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติ

2559, The application of Lanna wisdom for spa business in upper northern Thailand (Mekong-Salween Civilization studies journal Vol.7 No.2)

2559 The construction of semiotics in cultural for tourism promotion in Pai district, Mae Hong Son (Mekong-Salween Civilization studies journal Vol.7 No.1)

2556, research and development of integrated tourism network for enhancing and rising tourism standard in the upper northern region of thailand (new tourism research, 2013)

2556, the local economic promotion through the creative tourism travelling routes: the practical application for Chiangrai province, Thailand (gstf international journal on business review vol.3 no.1, november 2013)

11. ผลงานวิจัยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการระดับชาติ

2553, ทวี้อัตลักษณ์: การต่อสู้และการปรับตัวของชาวไทยใหญ่พลัดถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ตีพิมพ์วารสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร (silpakorn university journal), vol 30, no 1 (2010)

12. ผลงานวิจัยนำเสนอผลงานวิชาการระดับชาติ

2555, การนำเสนอผลงานเรื่อง“การบริหารจัดการธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนประเทศไทย” การประชุมวิชาการระดับชาติ captor conference on tourism, hospitality and business 2012 ระหว่างวันที่ 23 พฤศจิกายน 2555 ณ โรงแรมพลูแมน จังหวัดขอนแก่น (proceeding)

2552, การนำเสนอแบบโปสเตอร์ เรื่อง“ปาย: การสร้างอัตลักษณ์และการให้ความหมายเชิงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว”โรงแรมรอยัลคลิฟปีช พัทยา จังหวัดชลบุรี โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

2554, การนำเสนอผลงานเรื่อง“การสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวอำเภอปายจังหวัดแม่ฮ่องสอน”การประชุมวิชาการระดับชาติและระดับนานาชาติมหาวิทยาลัย ขอนแก่น ประจำปี 2554 ขึ้นในหัวข้อ “อนาคตชนบทไทย: ฐานรากที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน” ระหว่างวันที่ 27-29 มกราคม 2554 ณ ห้องมงกุฎเพชร โรงแรมโฆชะ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น (proceeding)

13. ผลการวิจัยนำเสนอผลงานวิชาการระดับนานาชาติ

2558, parnprae chaoprayoon , chalermchai panyadee , thatphong awirothananon and warach mathayamapuruh. “ The Application of Lanna Spa Wisdom for Business in the Upper Northern Thailand” 1st conference on Life Power and ethic 20-21 August 2015 , Nareasuan University. (Proceeding)

2557, chalermchai panyadee and parnprae chaoprayoon. “research and development of strategy to prepare the readiness of chiangrai special zone project establishment” the asia pacific social science conference 9 – 10 January 2014, Seoul Korea (proceeding)

2556, parnprae chaoprayoon and chalermchai panyadee. **“application of 'scenario strategic planning' as development tool in community-based tourism”** the international conference on tourism development building the future on tourism on 4-5 february 2013, g hotel , penang malaysia(proceeding)

2555, parnprae chaoprayoon and chalermchai panyadee. **“the gms projects: the effects of commerce investment and tourism development to upper northern provincial of thailand”** the shanghai international conference on social science 14-17 august 2012, shanghai, china (proceeding)

2554, chalermchai panyadee, methee payomyong, parnprae chaoprayoon and mel s. Abas. **“research and development of integrated tourism network for enhancing and raising tourism standard in the upper northern region of thailand.”** 2nd regional conference on tourism research (rctr 2011) 22nd november 2011 usm, penang, malaysia. (proceeding)

2554, parnprae chaoprayoon and chalermchai panyadee. **“cultural tourism: an alternative tourism in pai district, mae hong son province, thailand.”** 2nd regional conference on tourism research (rctr 2011) 22nd november 2011 usm, penang, malaysia (proceeding)

2553, parnprae chaoprayoon and chalermchai panyadee. **“the construction of cultural memory for tourism industry in pai district, mae hong son province, thailand.”** The 5th thai malaysian international conference on southeast asian studies. Mahidol ukm, thailand. (proceeding)